

Intervju: Dragan Đilas
SVE SU TO ČISTI FALSIFIKATI

BiH 4,70 BAM; Hrvatska 25 HRK; Makedonija 175 MKD; Crna Gora 2,50 EUR; Slovenija 3,50 EUR

cena 250 RSD

broj 1577
25. mart 2021.

VREME

**Intervju: Nebojša Trbović, bivši inspektor
Unutrašnje kontrole MUP-a Srbije**

USPON I PAD DIJANE HRKALOVIĆ

- Kako je Veran Matić obavestio Vučića o praćenju novinara
- Koga je sve prisluškivala Služba za specijalne istražne metode
- Zašto je za policajce poziv Dijane Hrkalović bio poziv ministra Stefanovića
- Šta je o njoj DEA izvestila naše organe

**ONO ŠTO ZNAMO
ZAVISI OD NJIH**

**NEZAVISNI MEDIJI
ZAVISI OD TEBE !**

podrzimediije.rs

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ (1951–2020),
glavni urednik od 1991. do 2020.

ZORAN JELIČIĆ (1945–2018),
glavni urednik od 1990. do 1991.

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni i odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnici glavnog urednika

Jovana Gligorićević, Momir Turudić

redakcija

Slobodan Bubnjević, Radoslav Čebić,
Sonja Ćirić (mozaik), Zora Drčelić,
Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet),
Jelena Jorgačević, Radmilo Marković,
Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec,
Marija Janković (foto), Milan Milošević,
Uroš Mitrović, Vukašin Obradović,
Teofil Pančić (kultura), Saša Rakezić,
Nemanja Rujević, Nedim Sejdinović,
Tamara Skrozza, Zoran Stanojević,
Bojan Stekić, Dragan Todorović,
Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:

Ivan Hrašovec (ur.),

Tanja Stanković, Slobodan Tasić;

lektori: Olga Babić, Živana Rašković,
Ivana Stanković;

korektori: Nikola Dragomirović,
Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje

www.vreme.com

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno.

Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 **Intervju:** Nebojša Trbović

12 **Stanje u MUP:** Afera do afere

14 **Srbija i Zapadna Evropa:** Kandidat za
Evropsku uniju kao bezbednosni rizik

18 **Intervju:** Dragan Đilas

23 **Nuspojave:**
Raznopolno sviranje na jednoj vijuzi

24 **Vučić i porodica:** Kako javlja
predsednički profil

26 **O silovanju, ponovo:** A je l' znaš ti ko je ona

28 **Intervju:** Prof. dr Radan
Stojanović

32 **Lični stav:** Ljubomir Madžar

34 **Uređivanje Beograda:**
Opet aktuelna Mitićeva rupa

37 **TV Manijak:** Zamenski strahovi

KULTURA

38 **In memoriam:** Slobodan Era
Milivojević (1944–2021)

41 **Pozorište:** Ranjivost, nesavršenost i moć
teatra

42 **Odlazak:** Adam Zagajevski (1945–2021)

44 **Filozofija:** Agonija izbora ili izbor agonije

45 **Nove ploče:** Mogwai i Arab Strap (1)

47 **Provetranje:** Kad ljudi povinile

SVET

48 **Grčka:** Sunovrat ekonomije
i nada u turizam

MOZAIK

52 **Preispitivanje:** Nevolje sa spomenicima

54 **Majkl Džordan:** Dan kada se vratio najveći

56 **Otkrića:** Lišen pojedinih reči

57 **Fenomeni:** Sloboda od siromaštva

59 **Navigators:** Opasno zračenje

60 **Strip:** Pluto

62 **Vreme uživanja:** La gioia di vivere

Naprednjačko utrkiivanje ko će pre i ubedljivije da se dodvori velikom šefu i njegovoj porodici ne govori toliko o Aleksandru Vučiću, koliko o atmosferi trgovačkog i burazerskog u svakoj pori srpskog društva. Bilbordi i izrazi idolo-poklonstva ipak svedoče o tome da je Andrej Vučić u naprednjačkoj viziji države važan ne samo kao brat nego i čovek koji se pita

ZORA DRČELIĆ

"Lekari ne treba da budu ukras Kriznog štaba, već donosioci odluka o merama, čije sprovođenje vlast treba da obezbedi... Međutim, ima i građana koji ne veruju u pandemiju, i koji do saznanja o postojanju virusa dolaze tek kada se razbole"

RAZGOVARALA: BILJANA VASIĆ

Era će ostati upamćen kao veliki inovator, umetnik koji je manje ili više svesno odabrao poziciju društvene samoizolacije

SAŠA JANJIĆ

USPON I PAD DIJANE HRKALOVIĆ

Zašto je Odeljenje za poslove bezbednosti po prvi put u istoriji MUP-a postalo operativno odeljenje koje odgovara direktno ministru unutrašnjih polova? Ko je sve radio u ovom Odeljenju i koga su držali na merama? Kako je Veran Matić dobivši informaciju o praćenju novinarkе Svetlane Vojinović rekao da je “ovo kao kod Slavka Ćuruvije”, obavestio Vučića i šta je posle bilo? Na koji način je Dijana Hrkalović došla na čelo radne grupe za Rodoljuba Milovića povodom afere “Papaja”? I zašto joj načelnik UKP-a nije mogao odbrusiti “je li bre, ko si ti da mi postavljaš pitanja”? Zašto se u MUP-u smatralo da ako te pozove državna sekretarka to u stvari čini ministar Nebojša Stefanović? Šta su pripadnici Gradskog SUP-a pričali o dolasku Hrkalovićeve na mesto zločina posle ubistva Aleksandra Stankovića, a šta su o njoj agenti DEA u Beogradu izvestili naše organe

Bivši inspektor Nebojša Trbović jedan je od svedoka ali i učesnika u društvenim menama koje su zadesile Srbiju u prethodne dve decenije. Njegova profesionalna karijera u BIA, MUP-u i, potom, napuštanje policije umnogome odslikavaju iskuse koja kroz koja su ove službe i sama zemlja prolazile i još prolaze.

“VREME”: Kako ste se našli u bezbednosnim službama?

NEBOJŠA TRBOVIĆ: Završio sam Ekonomski fakultet u Beogradu i počeo da radim u Resoru državne bezbednosti posle 5. oktobra 2000. Prošao sam kompletnu proceduru: testiranja, psihotestove, zdravstvene preglede, razgovore... Radni odnos u Državnoj bezbednosti zasnivam 2001. To podrazumeva da počnete sa najjednostavnijim

poslovima. Reč je o Odeljenju za tajnu pratnju i da u tih godinu dana završite šestomesečni kurs Državne bezbednosti, razne vrste obuka i upoznate se sa svim vrstama propisa i zakona vezanim za Državnu bezbednost. Konkretno: koja sredstva koristi u svom radu, čime se DB bavi, kakvu ulogu ima u sistemu odbrane i tako dalje.

Kada prelazite na operativni rad?

Nakon godinu dana u Odeljenju za tajnu pratnju i pomenutog kursa prešao sam na operativne poslove u tadašnje Treće odeljenje Resora državne bezbednosti, Centar Beograd. Ono se tada bavilo ekstremizmom i terorizmom, a ja sam radio u Odseku za srpski terorizam i ekstremizam čija je nadležnost, posle Petog oktobra, podrazumevala i borbu protiv organizovanog kriminala.

Do kada radite u Državnoj bezbednosti?

U Državnoj bezbednosti sam bio do 2003. Razočaran pomalo onim šta se tu događalo, na svoj zahtev 5. marta 2003. prelazim u Upravu za borbu protiv organizovanog kriminala (UBPOK); načelnik je tada bio Boro Banjac, a njegov zamenik Dragan Karleuša.

U UBPOK-u sam ostao do 2009, kada odlazim u Upravu kriminalističke policije (UKP), Odsek za kontraobaveštajne poslove. Tu je sa mnom radio još samo Milutin Ateljević Tinko. On je takođe došao iz Državne bezbednosti – tada već BIA – ali je za razliku od mene, prešao kao neraspoređen kadar. Naime, u jesen 2002. za direktora BIA postavljen je Andrija Savić i rađena je neka vrsta trijaže. To je bio prvi pokušaj da se izvrši

kadrovska reforma u BIA po ugledu na neke istočnoevropske zemlje. Međutim, kod nas je sve relativno: ljudi su bili neraspoređeni šest meseci, a onda su – kako je ko našao vezu – vraćani u BIA ili odlazili u MUP. Tada je ukinut Resor državne bezbednosti. Formirana je Bezbednosno informativna agencija (BIA), smanjen je broj zaposlenih... Uglavnom, ljudi koji su za sobom imali neke afere prebačeni su na rad u MUP, što je bio cilj i smisao ovih promena.

Odsek u kojem smo bili Ateljević i ja ukinut je posle 2009. i posle prebačen u kabinet ministra unutrašnjih poslova kao sada već čuveno Odeljenje za poslove bezbednosti gde su, nakon dolaska Nebojše Stefanovića, dovedeni Goran Papić i družina; oni su radili na praćenjima, prisluškivanjima, nadzoru novinara i slično.

Ovo Odeljenje zapravo je nastalo još u vreme Ivice Dačića: Branko Lazarević je tražio da se Odsek za kontraobaveštajne poslove ukine u UKP-u i da se kao Odeljenje za poslove bezbednosti prebaci iz UKP-a u kabinet ministra. Dakle, da jedno operativno odeljenje – što do tada nije bio slučaj – bude pod ingerencijama i u nadležnosti ministra. Kasnije su mu proširili nadležnosti i na izdavanje sertifikata za pristup tajnim podacima, a između ostalog bilo je zaduženo za kontraobaveštajnu zaštitu.

Nisam otišao u to Odeljenje, već sam 2010. prebačen u Unutrašnju kontrolu i »

- **“Služba za specijalne istražne metode imala je probleme. Nikako nije mogao da se u nju dovede čovek koji bi je vodio na zakonit i profesionalan način – ta Služba je trebalo da bude servis operativni, a ona se s vremenom pretvorila u izvor afera i krivičnih dela, što je ostala do danas”**

postavljen za šefa Odseka za kriminalističko-upravne poslove. Sve do 2017. i mog napuštanja MUP-a, bio sam u Unutrašnjoj kontroli.

Kada se javljaju vaši prvi problemi?

Već 2009. kolega Dejan Tripković i ja otkrivamo da načelnik Službe za specijalne istražne metode (SSIM) Goran Biorac tajno snima svoje telefonske razgovore sa rukovodiocima MUP-a, ali i sa drugim licima sa kojima je imao telefonske kontakte. On nije obaveštavao sagovornika da se razgovor snima već je bez njihovog znanja snimao razgovore sa, recimo, direktorom policije ili ministrom unutrašnjih poslova Jočićem.

Zašto je Biorac tajno snimao razgovore?

Ne znam tačno. U tom trenutku malene je postao običaj u Srbiji da pojedinci iz sveta politike, bezbednosnih službi, policije, pa čak i poslovnj ljudi, snimaju razgovore sa drugim ljudima. Pretpostavljam da su neki imali nameru da se zaštite, u smislu da sutradan, kad ih neko pita zašto su nešto preduzeli, imaju potvrdu da im je nadređeni to naložio prilažući snimljeni razgovor. Moguće je da su neki planirali i da tim snimljenim razgovorima ucenjuju pojedince radi napredovanja u službi.

Nisam siguran šta su bili Biorčevi motivi, ali znam da je snimljene razgovore čuvao na jednom serveru u MUP-u. Osim ministra unutrašnjih poslova i direktora policije, snimao je, recimo, ministra odbrane Dragana Šutanovca i mnoge druge. Mi smo videli na tom serveru sumnjiv fajl i pronašli te razgovore, o čemu smo obavestili načelnika UKP-a i direktora policije.

Šta su preduzeli nadležni nakon što ste ih obavestili?

Posle godinu dana Biorac je smenjen, dostavljena je krivična prijava nadležnom tužilaštvu koja je završila u fioci. Kad smo Tripković i ja otišli da se interesujemo šta se dešava sa prijavom, na oмотu je stajao veliki znak pitanja i napisano "dogovor".

Šta to znači?

Pretpostavljam da je trebalo sa nekim da se napravi dogovor oko daljeg rada na tom predmetu. I tada su počeli moji prvi problemi. Zbog afere "Biorac", Tripković i ja smo prebačeni na druga rad-

na mesta – u mom slučaju to je Policijska uprava za Grad Beograd, Odeljenje za falsifikate i prevare. Tu sam radio nekih šest meseci sve do emisije "Upitnik" na RTS-u u kojoj je Tomislav Nikolić, tada predsednik SNS-a, upitao Ivicu Dačića zašto smo nas dvojica pomereni sa svojih radnih mesta – šta se to dešavalo i ko je čovek koji snima svoje razgovore. Dačić je posle toga mene rasporedio u Odeljenje za unutrašnju kontrolu, Dejana Tripkovića u Odeljenje za poslove bezbednosti pri kabinetu ministra, a Goran Biorac je smenjen i nakon toga napustio je MUP.

To je još jedna priča kako je funkcionisala ta Služba za specijalne istražne metode (SSIM) gde se nalazio sistem za prisluškivanje. Uvek je bila interesantna svima, naročito kabinetu ministra, a u stvari ona je po sistematizaciji bila u Direkciji policije i nije trebalo da ima bilo kakav kontakt sa ministrom policije. Svi su želeli da tu dovedu svog čoveka kako bi znali ko se prisluškuje u tom trenutku i kakvi su sadržaji tih razgovora.

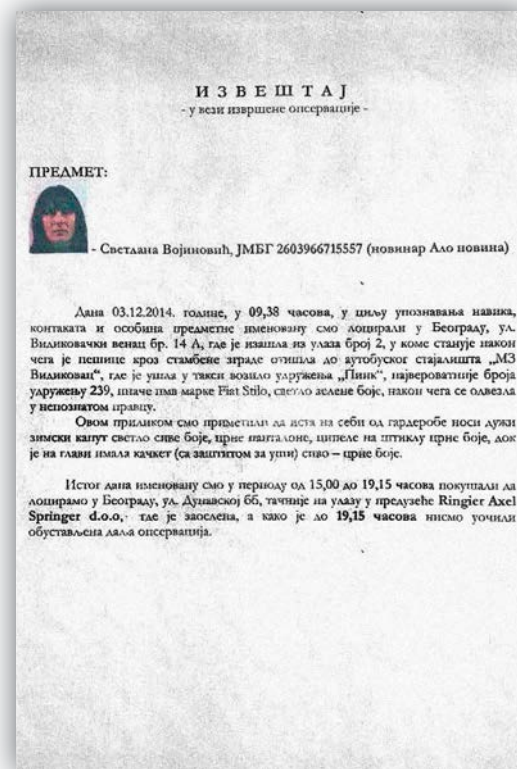
Šta se dešavalo u međuvremenu sa SSIM?

Otkako je formirana, Služba za specijalne istražne metode imala je probleme. Nikako nije mogao da se u nju dovede čovek koji bi je vodio na zakonit i profesionalan način – ta Služba je trebalo da bude servis operativni, a ona se s vremenom pretvorila u izvor afere i krivičnih dela, što je ostalo do danas.

Da li se 2012. sa promenom vlasti nešto menja sa ovom Službom?

Nakon odlaska Biorca doveden je Boris Gara. Međutim, on je kasnije optužen zbog odavanja poverljivih policijskih podataka članovima organizovane kriminalne grupe Darka Šarića i da je Branku Lazareviću, šefu kabineta Ivica Dačića, mimo sistema subordinacije, omogućio pristup informacijama o tome ko se prisluškuje i o sadržaju tih razgovora. Obojica su kasnije oslobođeni.

Na Garino mesto 2012. – a nakon sukoba komandanta žandarmerije Bratislava Dikića i Rodoljuba Milovića oko nekakvog prisluškivanja – dolaze dvojica ljudi iz Unutrašnje kontrole, Ivan Petković i Ljubiša Puzović. Iako je reč o profesionalcima, radi se ipak o nekoj vrsti nagrade jer su njih dvojica radili na slučaju Bratislava Dikića. Oni su tu ostali do 2014. ili

2015, kada se vraćaju u Unutrašnju kontrolu, a na njihovo mesto dolazi Dejan Milenković Bagzi, koga je dovela Dijana Hrkalović.

Kada se zapravo pojavljuje Dijana Hrkalović?

Prvi put čujem za Hrkalovićevu kada je formirana radna grupa za načelnika UKP-a Rodoljuba Milovića povodom čuvene afere "Papaja". Ona je u tom trenutku bila zamenica šefa kabineta ministra Stefanovića i formalno gledano nije imala nikakve nadležnosti u Direkciji policije. Međutim, ta radna grupa nije bila formirana na nivou Direkcije, već je rešenjem ministra bila sastavljena od radnika Unutrašnje kontrole. Tada, na jednom jutarnjem brifingu, od inspektora kojima sam bio rukovodilac a koji su bili članovi ove radne grupe, prvi put čujem za Dijanu Hrkalović.

Hrkalovićeva je bila u toj radnoj grupi?

Kao zamenica šefa kabineta, ona je bila šef te radne grupe. To je neverovatno, pošto bi šef kabineta trebalo da se bavi administrativnim pitanjima i organizacijom rada samog kabineta. Činjenica da je Hrkalovićeva šef radne grupe i da u njoj vodi glavnu reč, za mene je bilo ogromno iznenađenje. U stvari, dolaskom Branka Lazarevića već se videla namera da se šef kabineta nametne kao ministar operativac.

■ **“Nakon što smo Veranu Matiću pokazali papir o praćenju novinarkе Svetlane Vojinović, on je bio zapanjen i samo je rekao ‘pa ovo je kao kod Slavka Ćuruvije’. Odmah je pozvao Vučića i oni su se ubrzo videli. Veran Matić je pokazao papir Vučiću, a ovaj je odmah pozvao ministra i upitao ga da li je to tačno. Stefanović je rekao naravno da nije, i na tome se sve završilo. Ipak, verujem da je to bio jedan od razloga da sve te ljude ispremešta kako bi izbegao neke buduće neprijatnosti. Međutim, Vučić ništa nije preduzimao”**

I Lazarević i Vanja Vukić, kao njegov zamenik, pokušavali su da utiču i na kadrovska rešenja. Tadašnji direktor policije Milorad Veljović pružio je otpor i nije hteo da dozvoli da se na određena mesta postavljaju ljudi koje on ne može da kontroliše ili nema poverenja u njih. Mada ne može ministar da postavlja kadrove u Direkciji bez saglasnosti direktora policije, Veljović je povremeno ipak pravio kompromise.

Dakle, prvo je Branko Lazarević počeo da utiče na postavljenja, a kada je došla Dijana Hrkalo, niko više nije pružao nikakav otpor. Veljović je znao da ide u penziju i prepustio Hrkalo, koji je vodio glavnu reč. Kada je on postao Vučićev savetnik, Stefanović je na predlog Hrkalo, postavljao i smenjivao kako god je hteo.

Otkuda tolika moć Dijane Hrkalo?

Opšte je poznato da postoji formalna i neformalna moć. Recimo, Rodoljub Milović je mogao da kaže Hrkalo, “je li, bre, ko si ti da mi postavljaš pitanja”, ali nije. Naime, znao da iza nje stoji ministar Nebojša Stefanović i da ako to uradi, može da završi kao operativac u Barajevu. Dakle, Hrkalo je imao moć vukla od ministra Stefanovića. To je bilo jasno kao dan: ona formalno nema nikakva ovlašćenja, ali ukoliko joj se zameriš, ona ode kod ministra Stefanovića i kaže mu “ovog

pošalji u Lazarevac”. I Stefanović to uradi. Vrlo jednostavno.

U toku avgusta 2014. godine, Odeljenje za poslove bezbednosti dobija ovlašćenje za primenu Zakona o tajnosti podataka na nivou Ministarstva u smislu izrade bezbednosnih provera za fizička i pravna lica radi izdavanja sertifikata za pristup tajnim podacima, kao i za obezbeđivanje uslova za formiranje Podregistra za razmenu stranih tajnih podataka sa Ministarstvom. Čime se zapravo bavi ovo odeljenje? Da li je to trenutak kada se stvara unutar MUP-a odeljenje koje se bavi praćenjem i prisluškivanjem mimo zakonskih procedura?

To Odeljenje, što je veoma važno, nije u Direkciji policije. To je veoma bitno jer po prvi put u istoriji MUP-a postoji operativno odeljenje koje odgovara ministru. U sistemu MUP-a, jedina operativna služba koja odgovara ministru je Unutrašnja kontrola. Ovo je takođe problematično, ali kroz Odeljenje za poslove bezbednosti prvi put imate operativna lica koja mogu da postupaju po Zakoniku o krivičnom pravu.

Ovo Odeljenje je najpre ograničeno na desetero ljudi, posle prošireno na dvadeset i služilo je za udomljavanje žena, rođaka, prijatelja... Tek po dolasku Dijane Hrkalo i Ivana Ristića za šefa kabineta Odeljenje počinje da se popunjava njih-

vim ljudima – ponekad iz policijskih stanica, a ponekad i sa ulice, kao što je slučaj sa Stefanovićevim kumom Goranom Papićem ili Vladimirom Tintorom, ministrovim fitnes trenerom. Potom se tim ljudima daju operativni zadaci koje uopšte ne bi smeli da vrše u tom Odeljenju.

Koji, na primer?

Recimo, tajno praćenje. Za tajno praćenje postoje dva osnova. Jedan je iz Zakonika o krivičnom postupku gde vi imate naredbu suda da vršite tajno praćenje sa ili bez slušanja telefona. Druga mogućnost je iz Zakona o policiji kada na osnovu saznanja da bi moglo da dođe do izvršenja krivičnog dela nadgledate neki objekat, pa i lice 24 časa. Oni su preduzimali ove druge radnje. Naravno, pre toga morate da napišete neki akt, službeni belešku, informaciju od saradnika, da otvorite predmet ili operativnu obradu, što oni nisu radili jer su ta lica koja su oni tajno pratili uglavnom bili novinari i političari. Između ostalih i iz Srpske napredne stranke. A pratili su, recimo, i Vojislava Šešelja kad je došao iz Haga.

Da li vam je poznato koga su još pratili?

Od novinara Svetu Marjanovića kada je došao za savetnika Zorane Mihajlović, tada ministarke saobraćaja, Milinka Veličkovića sa Megatrenda, novinarku Svetlana Vojinović, između ostalih. Možemo da nagađamo ko je sve praćen i prisluškivan jer su kasnije svi ti desko- vi fizički uništeni.

Zanimljiv je slučaj Milinka Veličkovića?

Kada se u javnosti pojavila informacija da je Stefanović plagirao svoj doktorat, pala je sumnja da je Veličković mogao da to iznese u javnost i dat je nalog da se nad njim vrši nadzor. Međutim, Veličković je to nekako saznao i došao je lično u kabinet ministra i pitao da li je to tačno. Stefanović ga je slagao i rekao da nad njim nije vršen nadzor.

A Sveta Marjanović, zašto je on bio interesantan?

Pretpostavljam da su njegovi kontakti bili interesantni zbog Dmitra Đurovića, tadašnjeg direktora Koridora Srbije, kuma ministra Stefanovića.

Kome su dostavljani svi ti izveštaji?

Dijani Hrkalo i Ivanu Ristiću, šefu kabineta ministra Stefanovića.

Foto: Milan Ilić

■ **“Rodoljub Milović je mogao da kaže Hrkalovićevoj “je li, bre, ko si ti da mi postavljaš pitanja”, ali nije. Naime, znao je da iza nje stoji ministar Stefanović i da ako to uradi, može da završi kao operativac u Barajevu. Dakle, Hrkalovićeva je moć vukla od ministra Stefanovića. To je bilo jasno kao dan: ona formalno nema nikakva ovlašćenja, ali ukoliko joj se zameriš, ona ode kod ministra Stefanovića i kaže mu “ovog pošalji u Lazarevac”. I Stefanović to uradi”**

A ministru Stefanoviću?

Mislim da je o svemu obaveštavan jer kad mu je 2016. neformalno predloženo da je kršen zakon, naredio je da se unište svi podaci koji su se nalazili na hard-diskovima.

Doći ćemo do tog slučaja, samo pre toga možete li mi reći ko je još sve znao za aktivnosti ove grupe?

Bili su upoznati Nebojša Grujić i Milutin Ateljević. Ti ljudi koji su vršili tajni nadzor i pratnju koristili su dodeljena službena vozila, pošto su ostajali posle radnog vremena, pisali su prekovremene sate, a sve su to potpisivali Grujić i Ateljević. Oni su znali za njihove popodneve aktivnosti.

U novembru 2015, načelnik Odeljenja za poslove bezbednosti Nebojša Grujić dobija rešenje o premeštanju u Sektor unutrašnje kontrole, a rešenja dobijaju Milutin Ateljević za načelnika ovog Odeljenja i Aleksandar Ljubičić za zamenika načelnika Odeljenja. Šta to praktično znači?

Grujić je, koliko se sećam, došao u sukob sa Hrkalovićevom ili Ristićem i prebačen je u moju službu. Ljubičić je direktno došao po želji Dijane Hrkalović. Nikad nisam čuo za njega. Doveden je iz neke policijske stanice.

U tom periodu se uočava prekomerna i bez zakonskog osnova obrada podataka o ličnosti ogromnim bro-

jem upita na informacioni sistem MUP-a?

U informacionom sistemu MUP-a nalaze se podaci o svim građanima Srbije: adrese prebivališta, sve njihove promene, motorna vozila koja poseduju... Vide se i dosijei lica – da li su prekršajno ili krivično kažnjavani. U svakodnevnom radu pripadnici MUP-a koriste taj informacioni sistem radi identifikacije ili raznih vrsta provere. Povećan broj ulazaka u informacioni sistem izaziva sumnju jer Odeljenje za poslove bezbednosti ne bi trebalo da ima dodir sa građanstvom s obzirom na opis poslova.

Jeste li vi pokušali da upozorite ministra Stefanovića da se u ovom Odeljenju krši zakon?

Jesmo, i to preko njegovog oca Branka Stefanovića, koga je, sticajem okolnosti, poznao Dejan Tripković. Mi smo u tom trenutku bili ubeđeni da ministar Stefanović to ne zna. A zatim je i Dejan Tripković na iste stvari upozorio Tanju Santrač, savetnicu ministra. Ona je obećala da će o svemu obavestiti ministra Stefanovića, i već sutradan su iz Odeljenja udaljeni Aleksandar Ljubičić, Dejan Pejić, Dejan Udovičić, Marko Zorica, Darko Luković, Srećko Lazić, Vladimir Tintor i Goran Papić. Većina njih je upućena iz Odeljenja u druge organizacione jedinice pritom zadržavajući veće kabinetske plate.

Jesu li oni bili kažnjeni ili

nagrađeni?

Nagrađeni, naravno. Tintor je otišao za atašea u Rim, Darko Lazić je postao načelnik odeljenja za korupciju u SBPOK-u... Jedino je Ljubičić otišao u Odeljenje za borbu protiv terorizma za običnog operativca, ali se i on kasnije dogovorio pa je dobio neko rukovodeće mesto. To je bila samo dimna zavesa da se nezadovoljstva pokaže da je to Odeljenje rasformirano, a ionako su već u medijima izašli na loš glas. Recimo, Ateljević je dovođen u vezu sa Ratkom Romićem sa kojim je radio u Državnoj bezbednosti. Međutim, očekivalo se da oni nastave sa svojim aktivnostima jer je Papić otišao u SBPOK i tu postao zamenik načelnika.

Da li je Vučić znao šta se događa?

Naravno. Veran Matić je obavestio Vučića. Nakon što smo Matiću pokazali papir o praćenju Svetlane Vojinović, on je bio zapanjen. I samo je rekao “pa ovo je kao kod Slavka Ćuruvije”. Odmah je pozvao Vučića i oni su se ubrzo videli. Veran Matić je pokazao papir Vučiću, a ovaj je odmah pozvao ministra i upitao ga da li je to tačno. Stefanović je rekao naravno da nije i na tome se sve završilo. Ipak, verujem da je to bio jedan od razloga da sve te ljude ispremešta kako bi izbegao neke buduće neprijatnosti. Međutim, Vučić ništa nije preduzimao.

Vi mislite da Vučić nije znao šta se radi u ovom Odeljenju?

■ **“Veljko Belivuk je izazvao našu pažnju kad se pojavio Nenad Vučković Vučko. Za njega smo znali da je pripadnik Vojske i da je često viđan na tribini Partizana. Počeli smo da se raspitujemo o Vučkoviću neformalno, tražeći prilikom njegovog raspoređivanja u Žandarmeriju da se izvrše određene bezbednosne provere. Međutim, on je došao bez ikakvih provera iako prelazi iz jednog u drugi državni organ. Uglavnom, prešao je u MUP i to ni manje ni više nego za zamenika komandanta Žandarmerije, upravo one jedinice koja obezbeđuje fudbalske utakmice”**

Verujem da devedeset posto stvari nije znao.

Šta se dešava nakon premeštaja većeg broja ljudi iz Odeljenja?

Stvari se tobože vraćaju u normalu i Odeljenje počinje da se, na prvi pogled, bavi uobičajenim poslovima. Dejan Tripković je premešten u Odeljenje za vezu, ali on je već podneo krivičnu prijavu Specijalnom tužilaštvu jer se smatra da je uništavanje opreme i podataka krivično delo za koje niko nije odgovarao. Tužilaštvo daje na rad predmet Bezbednosno informativnoj agenciji. To je nezamisliv presedan. Naravno, Tripkovića zovu u BIA na razgovor, on daje iskaz i posle sedam dana prijava biva odbačena. Nijednu izjavu nisu uzeli od pripadnika tog Odeljenja pa je uništavanje kompjutera i ono šta se nalazilo na tim hard-diskovima do danas ostalo nerazjašnjeno.

Šta se dešava sa vama?

Na osnovu onoga što mi je Tripković ispričao, napisao sam operativnu informaciju u vezi sa delovanjem Odeljenja za poslove bezbednosti i obavestio moje pretpostavljene. Konkretno – Miloša Oparnicu, načelnika Unutrašnje kontrole, i načelnika Odeljenja Dejana Košanina. U toj informaciji pišem da su prema mojim saznanjima pripadnici Odeljenja za poslove bezbednosti pri kabinetu ministra vršili tajno praćenje lica bez zakonskog osnova, zloupotrebljavajući

pritome opremu i sredstva MUP-a i tako dalje. Međutim, po toj mojoj informaciji nikada se ništa nije preduzelo, a ja sam u međuvremenu dobio rešenje za Sektor za vanredne situacije.

Dok je Odeljenje radilo punim kapacitetom, da li se spominju navijači, recimo Aleksandar Stanković – Sale Mutavi?

Te navijačke grupe su se uvek pominjale i provlačile. Sticajem okolnosti, iako već u Unutrašnjoj kontroli, imao sam priliku da vidim kako navijačke grupe funkcionišu. Živeo sam na Miljakovcu: Boris Karapandžić, jedan od pripadnika nekađanje grupe “Janjičari”, a sada “Principi” Veljka Belivuka, bio mi je komšija. Sedeli smo jedne večeri u kladionici i on je u nekom trenutku otišao u toalet. Malo kasnije u kladionicu upada gomila ljudi i traže Karapandžića. A on kad ih je čuo, iskočio je kroz prozor toaleta. To je tada bila ekipa Aleksandra Vavića jer je Karapandžić učestvovao u demoliranju onog njegovog lokala na Karaburmi. Tada sam prvi put čuo za “Janjičare”.

A Velja Belivuk, koga sam poznao od ranije preko njegovog strica, viđao sam u kraju pošto je radio u jednom od kafića. Te priče o navijačkim grupama su i tada bile u opticaju, ali su se spominjala neka druga imena kao Marko Vučković – “Komandant Mark” iz Crvene zvezde, Dragaš... Funkcionisali su kao vojska.

Navijačima se inače bave ljudi iz gradskog SUP-a, Odeljenje za javni red i mir, koji obezbeđuju utakmice. Veljko Belivuk je izazvao našu pažnju kad se pojavio Nenad Vučković Vučko. Za njega smo znali da je pripadnik Vojske i da je često viđan na tribini Partizana. Počeli smo da se raspitujemo o Vučkoviću neformalno, tražeći prilikom njegovog raspoređivanja u Žandarmeriju da se izvrše određene bezbednosne provere. Međutim, on je došao bez ikakvih provera iako prelazi iz jednog u drugi državni organ. Uglavnom, prešao je u MUP i to ni manje ni više nego za zamenika komandanta Žandarmerije, upravo one jedinice koja obezbeđuje fudbalske utakmice.

Koliko to ima veze sa Dijanom Hrkalović?

U tom trenutku se pričalo da je ona u intimnoj vezi s njim i ono što smo mi znali, da je ona za Vučkovića želela da obezbedi bolje radno mesto, veću platu. Međutim, kasnije se ispostavilo da ih spajaju i neke druge veze sem emotivnih.

A Aleksandar Stanković zvani Sale Mutavi?

Za njega sam čuo od kolega sa Vračara. Oni su ga više puta privodili, a neki ljudi iz sudstva su mi govorili da se njemu stalno odlaže odlazak u zatvor i da to ide u dogovoru sa određenim ljudima iz MUP-a. Nisam se bavio time, iako je to posao za Unutrašnju kontrolu, jer nisu

znali da mi objasne o kojim ljudima iz MUP-a se radi i na koji način se urgira da neko lice ne ode na izdržavanje zatvorske kazne.

Vratimo se na aktuelne teme. Da li je i kakve veze sa prisluškivanjem imala Dijana Hrkalović?

Kad je Hrkalovićeva došla iz BIA prošavši šestomesečni operativni kurs, verovatno je smatrala da je prisluškivanje i tajno praćenje vrhunac rada. Naravno, važno je imati informacije, ali one treba da služe kao dokaz. Kad je prisluškivanje izašlo iz BIA, u junu 2002, na osnovu promena u ZKP, nastale su ozbiljne zloupotrebe. To nije od juče. E, nakon dolaska u MUP, Dijana Hrkalović i Stefanović dolaze na ideju da u policiju dovedu svoje ljude. Za početak su ih uveli u Odeljenje za poslove bezbednosti pri kabinetu ministra policije jer im je rešenje o zaposlenju potpisivao direktno Stefanović i nisu morali da prolaze uobičajene procedure prilikom zapošljavanja. Kad je ta priča pukla onda su rešili da ih rasporede u različite jedinice gde su radili iste stvari. Kada je tako Goran Papić otišao u SBPOK, Dijana Hrkalović se našla na vrhuncu moći. E, pošto je ta cela priča dospela u javnost zahvaljujući meni i Tripkoviću, Hrkalovićeva je tražila direktno od jednog tabloida da napravi o meni feljton sa osnovnom tezom da sam ja "policajac mafije" i da me mafija instalirala u MUP.. Tekst je ilustrovan mojom slikom iz lične karte izvađenom iz evidencije građana, iako su ti podaci klasifikovani kao službena tajna.

Hrkalovićeva je u tom trenutku imala odrešene ruke da smenjuje i postavlja. Rodoljub Milović je bio predmet njene istrage vezano za Šarića. Takođe, posumnjalo se da je Marku Milićevu, koji je na Brankovom mostu usmrtio momka od 21 godinu – to je slučaj "Kantrimen" – neko iz gradskog SUP-a javio da pobjegne iz Turske u Kinu. Zato sam ja bio zadužen da o tome obavim razgovor sa Veselinom Milićem, načelnikom PU za Grad Beograd. Otišao sam u Gradski SUP i, na moje iznenađenje, Milić mi kaže da je već dao izjavu Dijani Hrkalović, iako ona nije imala nikakve nadležnosti.

Takva praksa se već odomacila u MUP-u jer se smatralo da ako te ona zove, to u stvari čini ministar Stefano-

■ **"Kolege iz Gradskog SUP-a su preporučivale scenu prilikom ubistva Saleta Mutavog. Navodno je Hrkalovićeva došla tamo, histerisala, padala na Stankovićevo telo, kukala kao da joj je ubijen rod rođeni. Tada se spekulisalo i da je sa lica mesta odnesen nekakav telefon preko kojeg je on imao direktnu komunikaciju sa Hrkalovićevom. Tada se po prvi put pojavljuju sumnje u njene direktne komunikacije sa kriminalcima. Do tada većina nas je imala utisak da je tu dovedena da počisti kadrove Demokratske stranke i da je to bio njen osnovni zadatak"**

vić. Iako je to bilo nezakonito, ljudi su pristajali na takvu praksu plašeći se za svoja radna mesta.

U to vreme je smenjen i Rodoljub Milović sa mesta načelnika UKP-a?

Da, Hrkalovićeva je uspešla u tom naimu. Smenila je i njegovog pomoćnika Dejana Radenkovića. Ukratko, ona je uspešla da skloni sve ljude koji su joj zbog nečega smetali i da na njihovo mesto dovede svoje kadrove iako nisu ispunjavali druge uslove. Evo, na primer, Ilija Milačić koji je nedavno uhapšen i odmah pristao na nagodbu sa Tužilaštvom, bio je načelnik UKP-a Grada, srca gradske policije. On u životu nije napisao krivičnu prijavu.

U to vreme Hrkalovićeva postavila na čelo SSIM Dejana Milenkovića Bag-

zija umesto Puzovića i Petkovića. Uglavnom, Dijana Hrkalović je uspostavila svoju mrežu na svim važnim pozicijama. Ovo je važno da se zna kako bi se videlo kakvo je rasulo nastalo u MUP-u dovođenjem takvih ljudi.

Ipak, Hrkalovićeva je ostala i dalje veoma moćna?

Hrkalovićeva prelazi na mesto sekretara UKP-a, ali sa Biljanom Ivković ubrzo postaje državna sekretarka. Iako dalje nema nadležnosti, ona nastavlja sa starom praksom. Dokaz je nedavna izjava Dejana Milenkovića da joj je po njenom nalogu dostavljao izveštaje "na belo". To znači da ti izveštaji nisu imali potpis, što nije bila praksa u MUP-u.

U to vreme došlo je do ubistva Vlastimira Miloševića, čuvenog "ubistvo na

■ **“Verujem da je na odlazak Dijane Hrkalović uticala DEA, koja ima svoje operativce i tajne islednike sa sedištem u Beogradu. Tu su bili i Britanci, ali su se oni povukli pre nekoliko godina. U tom svom radu, DEA je došla do dokaza o kontaktima Dijane Hrkalović sa određenim narko-grupama i o tome su obavestili naše organe. Tog istog trenutka ona napušta MUP, Vučić ćuti, a jedino joj Stefanović zahvaljuje na dotadašnjem radu”**

tramvajskim šinama”, prebijanje na stadionu JNA, “atentat u Jajincima”, slučaj za koji nikad nije utvrđeno ko je doneo tu oružje. Dešava se i napad na Vučića u Srebrenici. Odgovorno tvrdim da je to izvedeno u režiji navijačkih grupa iz Beograda i Novog Pazara, što bi moglo lako da se utvrdi pregledanjem snimaka. Zbog toga Bosanci nisu mogli da identifikuju nijedno lice koje je napalo Vučićevu pratnju.

Spomenuli ste ubistvo Vlastimira Miloševića. Kakva je tu uloga Dijane Hrkalović?

Prema našim saznanjima, njena uloga je mogla da bude u prikrivanju dokaza. Znali smo da su određena lica iz grupe Veljka Belivuka išla na vojne poligone i tu vežbala rukovanje vatrenim oružjem. To im je omogućavao Nenad Vučković Vučko. Da li je Vučković radio to na svoju ruku, ne znam.

Može li se locirati trenutak kad počinje pad Dijane Hrkalović?

Kolege iz Gradskog SUP-a su preporučavali scenu prilikom ubistva Saleta Mutavog. Navodno je Hrkalovićeva došla tamo, histerisala, padala na Stankovićevo telo, kukala kao da joj je ubijen rod rođeni. Tada se spekulisalo i da je sa lica mesta odnesen nekakav telefon

preko kojeg je on imao direktnu komunikaciju sa Hrkalovićevom. Tada se po prvi put pojavljuju sumnje u njene direktne komunikacije sa kriminalcima. Do tada

tu da bude direktna veza između policije i kriminala. U početku je to zvučalo malo neverovatno. Prvo – žena, drugo – malo je policajaca bilo spremno na aranžma-

ne sa trgovcima drogom. To su nemilosrdni ljudi koji su imali cilj samo da zaštite svoj posao i nije ih mnogo interesovalo da li si ti policajac ili nisi.

U jednom trenutku, prilično iznenada, Dijana Hrkalović napušta MUP?

Verujem da je na njen odlazak uticala DEA koja ima svoje operativce i tajne islednike sa sedištem u Beogradu. Tu su bili i Britanci, ali su se oni povukli pre nekoliko godina. Njihov zadatak je bio da kontrolišu rad srpske policije uglavnom na sprečavanju trgovine i transporta narkotika u EU. Oni su se prevashodno bavili takozvanim “kontrolisanim isporukama”. Primeira radi, kad bi DEA dobila informaciju da neka isporuka kreće iz Soluna ka Zapadnoj Evropi, njihov zadatak je bio da u saradnji sa našim službama obezbede da ta pošiljka bez problema

Foto: MUP

prođe kroz Srbiju. U tom svom radu, DEA je došla do dokaza o kontaktima Dijane Hrkalović sa određenim narko-grupama i o tome su obavestili naše organe. Tog istog trenutka ona napušta MUP, Vučić ćuti, a jedino joj Stefanović zahvaljuje na dotadašnjem radu. Ona se očigledno nečim zamerila lično Aleksandru Vučiću. Da li su to ovi prisluškivani razgovori ili nešto drugo, ne znam, ali to je činjenica. Moguće da je Hrkalovićeva žrtva i nekog iz SSIM koji se uplašio, obavestio Batu Gašića o prisluškivanim razgovorima i onda je počela pozicija Hrkalovićeve da se ozbiljno ljulja, a onda je puštena niz vodu.

VUKAŠIN OBRADOVIĆ

U sledećem broju nastavak intervjua sa Nebojšom Trbovićem

■ **“Nakon dolaska u MUP Dijane Hrkalović, ona i Stefanović dolaze na ideju da u policiju dovedu svoje ljude. Za početak su ih uveli u Odeljenje za poslove bezbednosti pri kabinetu ministra policije jer im je rešenje o zaposlenju potpisivao direktno Stefanović i nisu morali da prolaze uobičajene procedure prilikom zapošljavanja”**

Svako strahuje od svakoga

Da li zbog svojevrsnog pakta o neiznošenju prljavog veša iz kuće ("vrana vrani oči ne vadi", kaže ona narodna) ili nečeg drugog, tek, Nebojša Stefanović je do sada bio zaštićen

Svi putevi vode ka Nebojši. Tako bi se, u najkraćem, moglo opisati sve ovo što se dešava sa aferama u Ministarstvu unutrašnjih poslova vezano za grupu Velje Nevolje, koji je, nema sumnje, imao jaču zaštitu; a malo je verovatno da je to moglo proći mimo znanja bivšeg ministra unutrašnjih poslova, koga Aleksandar Vučić, predsednik njegove stranke, a i države, očinski zove Nebojša.

Posle otkrivanja afere sa "prisluškivanjem" Vučića, a potom i hapšenja pripadnika kriminalne grupe koja je imala svoje ljude u policiji, na naslovne strane medija došlo je samo ime bivše državne sekretarke Dijane Hrkalović, koja je, prema pisanju tabloida, bila "glavni pokrovitelj" mafije. Niko od državnih zvaničnika, međutim, nije pomenuo njeno ime. To je činio samo specijalni savetnik ministra unutrašnjih poslova Aleksandra Vulina advokat Svetozar Vujačić, u čiju radnu obavezu spada gostovanje po jutarnjim programima Pinka, Hepija i Prve televizije, gde pravi društvo analitičarima opšte prakse. Zanimljivo je da ga nema u *ozbiljnim*, većernjim emisijama, ko zna iz kog razloga.

ZA SADA BEZ IZJAVE

Prosto je nemoguće da Nebojša Stefanović nije pozvan da da izjavu u situaciji kad pozivaju Dijanu Hrkalović, bivšu zamenicu njegovog šefa kabineta, potom sekretara Uprave kriminalističke policije (mesto izmišljeno za nju, na koje je postavljena iako ne ispunjava nijedan drugi uslov osim visoke stručne sprema), a onda i državnog sekretara u MUP, i još uhapse ranijeg zamenika načelnika Službe za borbu protiv organizovanog kriminala, potpukovnika Gorana Papića. I to u trenutku kada ga je Stefanović "preveo" u Ministarstvo odbrane i postavio za na-

čelnika odeljenja za bezbednost u kabinetu ministra, u tom činu (što je izazvalo revolt oficira, ali to je druga tema).

Da li zbog svojevrsnog pakta o neiznošenju prljavog veša iz kuće ("vrana vrani oči ne vadi", kaže ona narodna) ili nečeg drugog, tek, Stefanović je do sada bio zaštićen. Prvi je upro prstom u njega Papićev advokat Branislav Tapušковиć tražeći da se sasluša u svojstvu svedoka u slučaju naloga za vraćanje automobila Belivukove desne ruke Marka Miljkovića.

Tapušковиć je medijima ispričao, a čitao je i delove iskaza u kome Papić tvrdi da ga je Stefanović zvao telefonom u aprilu 2020. godine i objasnio mu da Miljkovića, koji je tada bio zadržan u beogradskoj policiji, sasluša SBPOK, da to učine profesionalno, efikasno i da zapisnike sa saslušanja dostave nadležnom tužiocu. Potom je Stefanović ponovo zvao, ljutio se što se Miljković već pet sati nalazi u prostorijama beogradske policije, a još nije saslušan u SBPOK-u. Onda je Papić, postupajući po nalogu ministra, organizovao da se Miljković dovede u njihove prostorije, gde je saslušan u svojstvu građanina, a potom vraćen u Policijsku upravu Beograd. Papić tvrdi da tokom tih razgovora Stefanović nije pominjao nikakav automobil, kao ni on sam u razgovorima s rukovodiocima PU Beograd.

Tapušковиć navodi da je njegov klijent Sektoru unutrašnje kontrole rekao da nikada nije imao ni lični ni telefonski kontakt sa Belivukom i Miljkovićem, i da je izrazio spremnost da se testira na poligrafu, Vučićevoj omiljenoj spravi za "utvrđivanje istine" ("Kako je počelo, možda Vučić, umesto najavljene fabrike čipova, dovede investitora za fabriku poligrafa", prokomentarisao je jedan "zaludni" policajac).

PRESKAKANJE STEPENICA

Čudno je, a to je najbolji dokaz o privatno-paralelnim strukturama u MUP-u, to što ministar zove zamenika načelnika SBPOK. Zašto ne načelnika Uprave kriminalističke policije Dejana Markovića ili Papićevog šefa, načelnika SBPOK Iliju Hodobu, što bi bilo logično, jer je takav sistem rukovođenja i komandovanja? O svemu tome moći će, ako do suđenja uopšte dođe, posvedočiti ta dvojica. Ili, kako to da Papić zove jednog od tadašnjih šefova beogradske kriminalističke policije Milenka Munižabu da mu naredi vraćanje auta? Mnogo je nepoznanica i nelogičnosti.

Ono što je promaklo većini medija, a i samozvanim analitičarima-sintetičarima, ne slučajno, jeste način na koji je Papić (iskusni policajci ga zovu "konobar iz Priboja") napredovao u službi – za šest godina je od pripravnika "avanzovao" do zamenika načelnika SBPOK. Mnogi u policiji su time revoltirani, uključujući iskusne operativce kojima je on postao šef.

Penzionisani pukovnik policije Josip Bogić nedavno je u intervjuu Fonetu naveo kako je njemu trebalo 5-10 godina da postane samostalan u radu, tek posle decenije se moglo reći da je iskusen, a da je načelnik jednog odeljenja u tadašnjem UBPOK postao sa 21 godinom staža. Drugi pukovnik je ispričao svoj primer – radio je u beogradskoj policiji, postizao dobre rezultate, imao 30 i neku godinu kada su ga zbog uspeha pozvali na razgovor u Republički SUP, da mu ponude da pređe tamo, što je bilo izuzetno profesionalno priznanje. Pohvale oni njega, pitaju ga koliko ima staža u policiji, on odgovori – pet godina, jer je pre toga radio u advokaturi. I ti ljudi iz Republičkog mu se zahvale i izvine što ne mogu da ga prime pošto je

Foto: Sava Radovanović/ Tanjug

■ **Kako su BIA i VBA dozvolile da budu prisluškivani Vučić, koga kontraobaveštajno štite, kao i članovi njegove familije? Najkraći odgovor je da to govori o stanju u tim službama, iz kojih profesionalci beže čim ispune uslove za penziju**

osnovni uslov da imaš bar osam godina staža, i tu nema kršenja pravila, koja su bila jasna, bez obzira na uspehe.

Čak ni u vreme ministrovanja Dušana Mihajlovića nije bilo odstupanja od pravila, kod Dragana Jočića i Ivice Dačića je već počelo, a kod Stefanovića je kulminiralo. Glavnu reč je, naravno, vodila Dijana, žena kojoj niko ništa nije smeo, tvrdi jedan od izvora "Vremena" iz MUP-a, navodeći da je ona dovela 250 ljudi u razne službe i odseke, uglavnom proverene partijske kadrove sa raznim "sega-mega" fakultetima.

"A ona sama nije prošla iole ozbiljnu bezbednosnu proveru. Kao partijski kadar primljena je sa dvadeset i nekom godinom u BIA, tamo provela šest meseci, od toga četiri na kursu za operativca, da bi bila prebačena u MUP. Šta je ona mogla naučiti za šest meseci? Ništa. Ali, prirodno inteligentna, obrazovana i beskrupulozna, brzo se nametnula. Da joj je rađena prava bezbednosna provera, nikad ne bi bila primljena u BIA, ali ovako, kad partija naloži, gde ćeš bolje proveru", konstatuje taj izvor.

KLJUČNI ČOVEK

U MUP je, tvrdi on, poprilično rasulo, jer svako strahuje od svakoga, da li će neko iskoristiti priliku da zauzme nečiju pozi-

ciju "opanjavajući ga" i plasirajući Vulinovom kabinetu izmišljotine kako bi se izborili za funkciju, a neki i amnestirali. Vulin menja ljude, raspoređuje, preraspoređuje, kažu da je zapadno krilo SIV-a, gde se nalazi MUP, sada već prebukirano, puno je onih koji su smenjeni pa dobili fiktivne funkcije – čak se i pomoćne prostorije, ostave za četke i metle, preuređuju u kancelarije.

Kada je "prisluškivanje" u pitanju, situacija je komplikovanija s obzirom da postoje dokazi, i to čvrsti, za razliku od omiljenog poligrafa. Kada smo već kod poligrafa, Vučić i Vulin su slavodobitno objavljivali da je pet policajaca "palo" na istom pitanju, a zaboravili su jednu stvar – da ih zbog toga ne mogu ni optužiti, ni otpustiti iz MUP-a, čak ni disciplinski kazniti, jer to samo po sebi ne znači ništa.

Ključni čovek u svemu je bivši načelnik Službe za specijalne istražne metode (SSIM) Dejan Milenković, kome su kolege zbog tog imena i prezimena dale nadimak Bagzi, po kriminalcu "zemunskog klana". On je, a kolege tvrde da je pošten čovek, istovremeno i u najtežoj poziciji, i svestan je kako je jedini način da se spase zatvora da progovori i postane "svedok-saradnik". Zašto? Pa zato što je izvršavao usmene naloge Dijane Hrkalo (a izvesno i Stefanovićeve) za prisluškivanje

■ **Ono što je promaklo većini medija, a i samozvanim analitičarima-sintetičarima, ne slučajno, jeste način na koji je Papić (iskusni policajci ga zovu "konobar iz Priboja") napredovao u službi – za šest godina je od pripravnika "avanzovao" do zamenika načelnika SBPOK**

Foto: printscreen

određenih ljudi, i sud mu neće poverovati – sva krivica pašće na njega jer on je kršio Ustav i zakone. Na to ga je, kažu izvori, upozoravao njegov zamenik Tomislav Radovanović, iskusni policajac sa završenom Vojnom akademijom, koji je svojevremeno bio komandant beogradske Interventne jedinice, a potom policijski ataše u Parizu. Radovanović je, tvrde ti izvori, revoltiran svime, odneo diskete sa snimljenim razgovorima kod Vučića. S obzirom da se radi o iskusnom profesionalcu, teško je poverovati da prethodno nije pokušao da ih da ministru, da ga upozori na to, i da je naišao na zatvorena vrata.

Na pitanje kako je SSIM mogla da neovlašćeno prisluškuje, jer se to radi preko opreme BIA, izvor odgovara – lako, nabavili svoju opremu i "otkačili se sa linka BIA", da ne ostane trag.

A kako su BIA i VBA, koja takođe poseduje zavidnu tehničku opremu, dozvolile da budu prisluškivani Vučić, koga kontraobaveštajno štite, kao i članovi njegove familije? Najkraći odgovor je da to govori o stanju u tim službama, iz kojih profesionalci beže čim ispune uslove za penziju. Oni kojima je penzija blizu, znaju tačno u dan koliko im je još preostalo da rade, kao nekada vojnici u JNA.

DAVOR LUKAČ

Kandidat za Evropsku un

Ovdašnji organizovani kriminal povezan sa određenim strukturama vlasti odavno je prestao da bude samo problem Srbije: on se prelio i u zapadne zemlje, u kojima malo-malo pa padaju žrtve obračuna ovdašnjih mafijaških klanova ili se zaplenjuju narkotici u njihovom vlasništvu. Jedni tvrde da je upravo izvoz mafije ključni razlog za zaoštavanje kritičkog tona zapadnih institucija i javnosti prema Srbiji, dok drugi upozoravaju da se taj problem samo nakalemio na druge Vučićeve grehe

Čak i oni prozapadno orijentisani tumači naše političke stvarnosti kritikovaće ulogu Zapada u "uspenju" Aleksandra Vučića, tvrdeći da je današnja Srbija dokaz kako put u pakao zna biti asfaltiran dobrim namerama i lošim procenama. Teško je poverovati da zapadne diplomate nisu imale informacije na osnovu kojih se dalo naslutiti kuda stvari mogu da odu ako na vlast dođe najbolji učenik Vojislava Šešelja. Vodeći se jednom od definicija političkog umeća – da se sa lošim ljudskim materijalom mogu postići dobri rezultati – odlučili su ipak da ga podrže, verujući da će ovaj "pokajnik" prouzročiti političku stabilizaciju balkanskih gudura. Verovalo se da će ispuniti obećanja data i pre dolaska na vlast, to jest "rešiti kosovski problem", kao što se pretpostavljalo da će, u nekoj sledećoj fazi, zdušno podržati napore da se od Bosne i Hercegovine napravi "funkcionalna država". Procenjeno je da takve krupne poteze može da izvede samo onaj ko ima snažan "patriotski potencijal", a Vučić ga je *de facto*, kao navijač i najbliži Šešeljev saradnik, imao. U svakom slučaju, čini se kako su bili ubeđeni da je u pitanju čovek koji je doživeo "nepovratno preobraćenje" i koji je jednom zauvek okrenut ka strani sveta gde sunce zalazi.

Što se tiče političkih prilika u Srbiji, nejasno je da li su zapadni "desižn mejkeri" kontali da su unutrašnji procesi manje bitni od onih regionalnih, smatrajući da se – ako stvari krenu u ono baš lošem pravcu, u kojem su i krenule – problem može rešiti promenom vlasti u Srbiji na-

kon što se sa Kosovom "raščiste računi". Ili su zaista verovali da će pod Vučićem procvetati demokratija i izniči snažan institucionalni poredak, praćen vladavinom prava? Kako god bilo, dugo godina su zapadne diplomate – i oni koji su sedeli u Beogradu i oni koji su bili zaduženi za Srbiju pa u nju svračali s vremena na vreme – odbijali da čuju činjenice koje su u ranoj fazi vladavine naprednjaka ukazivale da stvari idu dođavola. To se, naime, jasno videlo po načinu izveštavanja režimskih medija, nasilnom "upodobljavanju" lokalnih vlasti po dolasku naprednjaka na vlast, kao i na prvim, vanrednim lokalnim izborima održanim 2013. godine, na kojima su defilovali svi oni čelavci i džipovi, koji su, u međuvremenu, postali sastavni deo izbornog folkloru.

Ubrzo je za Srbiju i njen komšiluk skovan i pojam "stabilokratija", koji opisuje uređenje gde se prednost daje "stabilnosti" umesto demokratiji. U prevodu, dok god se ne preti ratom, ostalo nam je svejedno. U beogradskoj čaršiji se dugo pričalo o postojanju "Mekalisterovog protokola", nazvanog prema nemačkom demohrišćaninu Dejvidu Mekalisteru, koji je dugo bio izvestilac Evropskog parlamenta za Srbiju. Taj "protokol" navodno predstavlja pravila igre za Vučića: čuvaj kakvu-takvu demokratsku fasadu, možeš da ličiš na Orbana, ali nemoj baš na Erdogana.

Ne može se reći da vlast u Srbiji nije nudila (kvazi)argumente onim zapadnim diplomatama koji su, uprkos stvarnosti, tvrdili da Srbija gazi ka EU. Tu je bio Briselski sporazum. Pored njega, od

dolaska naprednjaka na vlast pa do danas, sve pršti od raznih strategija, usklađenih zakona, platformi, radnih grupa i komisija koje imaju za cilj da, kao, probleme reše na sistemski način. Najsignifikantniji je slučaj medijskih zakona, usvojenih 2014. godine, koji su se u svim zapadnim izveštajima predstavljali kao nekakva jevandjelja, a koji su na kraju – u naprednjačkoj implementaciji – porodili potpuno jezivu medijsku ponudu. Zahvaljujući tim i sličnim zakonima, Srbija je onomad doživela veliki uspon na rang-listama koje mere indeks demokratije, a tek je godinama potom svima postalo jasno da su oni samo providna maska jednog nedemokratskog režima.

SIGNALI NEZADOVOLJSTVA

S vremenom su sa Zapada počeli da pristižu, prvobitno stidljivo, signali neza-

iju kao bezbednosni rizik

KRUŠIK:
Državni vrh u poseti
Foto: Đorđe Đoković

dovoljstva i unutrašnjom i spoljnom politikom Vučićeovog režima, što kroz izveštaje međunarodnih organizacija, što u dokumentima evropskih institucija. Takošnji mediji su sve manje izveštavali o Vučiću kao nekakvom "faktoru stabilnosti" i balkanskom političkom osveženju, a sve više stavljali akcenat na Srbiju kao "zarobljenu državu", na nepostojanje vladavine prava, na ugroženu slobodu izražavanja... Signali su se, kako je vreme odmicalo, pretvorili u alarmne uređaje visoke frekvencije, te skoro da više nema niti jednog javnog očitovanja demokratiskog sveta o Srbiji koji ne sadrži prilično žestoke negativne ocene i pozive "k poznatiju prava". Pojedini politički analitičari će reći da Zapad, ukoliko tako nešto postoji kao nekakav celovit politički entitet, polako priznaje da je Vučić "promašena investicija", koja skoro ništa dobro-

ga nije donela. Umesto faktora stabilnosti postao je trusni element, umesto relaksacije regionalnih odnosa izazvao je najveću međunarodnu napetost od kraja devedesetih, a dosad je svoju vlast tako snažno zacementirao da će biti potrebna veoma ozbiljna mehanizacija da se ona bar malo uzdrma. Pritom se sve više okreće Rusiji i Kini.

Poznavaoi međunarodnih prilika kažu da to nije stvar površnog utiska, već da se retorika Zapada prema političkim prilikama u Srbiji zaista snažno zaoštrava, posebno u proteklih godinu i nešto dana. Srbija je, doduše, zahvaljujući vakcinaciji, uspela da kratkotrajno popravi imidž u svetskoj javnosti, ali je uspehe u nabavci cepiva u drugi plan snažno baci-

la eksplozija mnogobrojnih kriminalnih afera koje su doprinele da se sve češće o njoj piše i govori u kontekstu sprege države i organizovanog kriminala. Ovdašnji organizovani kriminal povezan sa određenim strukturama vlasti odavno je prestao da bude samo problem Srbije: on se prelio i u zapadne zemlje, u kojima malo-malo pa padaju žrtve obračuna ovdašnjih mafijaških klanova ili se zaplenjuju narkotici u njihovom vlasništvu. Jedni tvrde da je upravo izvoz mafije ključni razlog za zaoštavanje kritičkog tona zapadnih institucija i javnosti prema Srbiji, dok drugi upozoravaju da se taj problem samo nakalemio na druge Vučićeve grehe, kao što su neispunjena obećanja, sunovrat demokratije i ljudskih prava u Srbiji, praktično odustajanje od evropskih integracija i – kako rekosmo – političko, vojno i ekonomsko okretanje ka Istoku.

Kao izuzetno ozbiljnu, "presedansku" poruku Vučićevoj vlasti pojedini stručnjaci vide u oštroj reakciji predstavnika EU, međunarodnih organizacija i osam zapadnih ambasada u Beogradu na hajku koja se intenzivno vodila protiv istraživačkog centra "Krik". Kao poseban kuriozitet ističu činjenicu da su reagovale i one ambasade koje se veoma retko, praktično nikada ne oglašavaju kada su u pitanju unutrašnji problemi. Poruku je Vučić očigledno shvatio, jer se, gostujući na RTS-u, ogradio od napada na "Krik", tvrdeći da nije oduševljen njegovim radom, ali da nema pravo da protiv ovog medija vodi hajku.

Drugi, pak, vele kako podatak da Srbija već 15 meseci nije otvorila niti jedno pregovaračko poglavlje kazuje više nego hiljadu reči. Samo, pitanje je da li ovu poruku vlast uopšte uzima za ozbiljno. Po reakcijama, ne bi se reklo da se nešto preterano uzbudila, čemu doprinosi činjenica da evropske institucije nisu jasno saopštile razloge za "pauziranje" integracija, već su prepustile da ih pojašnjava ministrica Jadranka Joksimović, a ona kaže da poglavlja nisu otvorena jer se Evropa bavi svojim problemima. U toj izjavi ima samo koji milimetar istine, a nju u mnogo većoj meri valja potražiti u izveštajima

međunarodnih organizacija – od Fridom hausa do Transparensi internešenala – koji iz godine u godinu beleže kolaps države Srbije u oblasti institucionalnog uređenja, ljudskih prava i sloboda. Prema indeksu percepcije korupcije za 2020. godinu, nalazimo se, recimo, u grupi država koje su zabeležile najveći pad na globalnom nivou.

Iako će poznavaooci evropskih administrativno-birokratskih zavrzlama ukazati da je u pitanju ne toliko značajan i uticajan dokument kao što su to, recimo, izveštaji Evropske komisije, nikako ne treba potcenjivati činjenicu da su se u ovogodišnjem izveštaju Evropskog parlamenta našle veoma ozbiljne kritike na račun vlasti u Srbiji, pooštrene amandmanima pojedinih poslanika. U izveštaju se, prvi put, od Srbije traži da do kraja razreši afere “Krušik”, “Jovanjica” i “Telekom Srbija”, kao i da se rasvetli i pravdi privede slučaj nezakonitog rušenja u Savamali. Osim toga, oštro se kritikuju izborni uslovi i eskalacija napada na političke protivnike, nezavisne medije i novinare, kao i na pojedine evroparlamentarce koji javno govore o urušavanju demokratije. Spominjanjem afera, reći će stručnjaci, institucionalno je otvorena tema državnog kriminala u Srbiji, koja je u međuvremenu dosegla neslućene visine hapšenjem Belivukove grupe i pratećim horor-deteljima.

UTICAJ BELIVUKA NA IMIDŽ SRBIJE

Jedan naš sagovornik koji je po prirodi posla u konstantnoj komunikaciji sa zapadnim diplomatama reći će da nijednom od njih ne predstavlja novost informacija da je vlast u Srbiji čvrstim niti nakačena na svet organizovanog kriminala. Kaže da su ga diplomate još pre mnogo godina pitale za delovanje Dijane Hrkaloović i primećivale da se vlast u Srbiji stavlja na jednu stranu u obračunu “čuvenih” crnogorskih kriminalnih klanova, škaljarskog i kavačkog. Nakon hapšenja Belivukove grupe, očigledno je došlo vreme da se o ovim temama progovori javno. Zahvaljujući Belivuku, Srbija je ponovo postala važna i provokativna tema u svetskim medijima.

“Njujork tajms” piše, recimo, o povezanosti Belivuka sa vladajućom strukturom i bezbednosnim službama, čiju je

dugogodišnju zaštitu imao. Američki list navodi da je nasilničko ponašanje navijača Partizana i Zvezde postalo “moćna sila na ulicama, ali i u burnom političkom životu Srbije”, podsećajući da je slično bilo i tokom devedesetih, kada su huligani bili deo organizovanih paravojnih grupa koje su pod protekcijom države počinile brojne zločine u Bosni i na Kosovu. List podseća i na to da je Aleksandar Vučić iznikao iz navijačkog miljea.

I “Frankfurter algemajne cajtung” je pre nekoliko dana, u svom nedeljnom izdanju, preko cele stranice doneo priču o sprezi fudbala, politike i kriminala u Srbiji. Podseća se tu da je Vučić bio ministar informisanja “nasilnog vladaoca” Slobodana Miloševića, istog onog kojem je Željko Ražnatović Arkan služio i za tribinu i za vrbovanje paravojnski. Tekst potpisuje dopisnik Mihael Martens, što je posebno pikantno – na jednom skupu u Berlinu iz juna 2014, koji je upravo Martens moderirao, Vučić je novinara oslovjavao sa “moj prijatelj Mihael”. Sada “prijatelj Mihael”, koji je prethodnih godina više puta pričao sa Vučićem ili njegovim bliskim saradnicima, u tekstu piše da tabloidi koji pripadaju Vučićevim ortacima stalno “od Vlade, policije ili službi dobijaju pravi ili izmišljeni materijal kojim se kompromituju protivnici predsednika”; da se predsednikov sin okružuje “navijačima” posebne vrste, onima koji odsecaju glave i diluju drogu; da mnogi ne veruju da taj krvavi biznis – kao ni bilo koji drugi u Srbiji – može da se odvija bez blagoslova predsednika.

Dan ranije Martens je napisao tekst pozivajući se na izvore bliske Vučiću, a čija je poruka da će svakog trena ministar odbrane Nebojša Stefanović biti uhapšen i da se sa svojom negdašnjom državnom

sekretarkom Dijanom Hrkaloović. Tekst je, razume se, pronašao put do srpskih medija sa sve porukom izvora odanih Vučiću upućenom Stefanoviću: znamo da nemaš ništa u fioci, ili bar ništa bitno.

“Grozomorna otkrića o huliganskom klanu više zamagljuju nego što otkrivaju”, javio je luksemburški “Tageblatt”, list koji izlazi na nemačkom jeziku, nakon što je Vučić na dugo najavljivanoj konferenciji za štampu pokazao fotografije unakaženih tela žrtava Velje Nevolje. O tome su izveštavale svetske agencije, Švajcarska radio-televizija je javila da se malo šta u Srbiji dešava bez Vučićevog znanja, te da je on verovatno godinama barem tolerisao tu mafiju.

Što se tiče nemačkih medija, oni su od početka Vučićeve vladavine imali puno kritika na njegov račun. Pisalo se o kriminalu, međutim, retko kada tako jasno kao danas ili kao što je to učinio “Spiegel” na svom portalu krajem 2019. godine tematizujući aferu “Krušik”: “Još u eri diktatora Miloševića – tada je današnji predsednik Vučić bio ministar informisanja i zloglasni ratni huškač – Srbija je bila jedna od glavnih evropskih raskrsnica za krijumčarenje i ilegalne poslove sa oružjem. Do danas se ništa nije promenilo. Kandidat za EU Srbija je time bezbednosni rizik koji ne treba potceniti”.

STRPLJENJA VIŠE NEMA

Strahinja Subotić iz beogradskog Centra za evropske politike kaže u razgovoru za “Vreme” da postoji očigledna tendencija sve oštrijih tonova koji dolaze na račun Beograda sa zapadne strane. Trend je, kako kaže, naročito vidljiv u poslednjih godinu dana, a najočigledniji signal je – neotvaranje niti jednog pregovaračkog poglavlja. Kaže da EU na više nivoa,

Foto: Vesna Lalić / nova.rs

■ Zahvaljujući Belivuku, Srbija je ponovo postala važna i provokativna tema u svetskim medijima

od Evropske komisije, preko Evropskog parlamenta, pa do Saveta EU, šalje vrlo jasne poruke – nekada su one posredne, nekada neposredne – da gubi strpljenje zbog toga što Srbija nije uradila ono što je obećala, a prošlo je mnogo vremena.

“Podsetimo da su pretpristupni pregovori započeti još početkom 2014. godine. Poređenja radi, Hrvatska je svojevremeno otvorila i zatvorila sva poglavlja u ovom vremenskom roku, a Srbija sve vreme tapka u mestu. Poglavlja se otvaraju onda kada sve članice EU jednoglasno donesu odluku o tome. U srpskom slučaju se nije desilo da jedna ili dve zemlje sprečavaju otvaranje poglavlja – kao što je, recimo, Bugarska stavila veto na pregovore sa Makedonijom – već je veći deo država primetio da je stanje u Srbiji sve gore i gore”, kaže Subotić. On kaže kako se ovaj odnos prema Srbiji formirao zahvaljujući izveštajima evropskih institucija, civilnog društva u Srbiji i regionu i međunarodnih organizacija, ali da ne treba zapostaviti ni geopolitičke uzroke. Srbija, kako kaže, sve više igra na kartu balansiranja između velikih sila, pritom zaoštravajući retoriku prema Evropskoj uniji i šireći evroskepticizam. “Srbija je zemlja u kojoj postoji ubedljivo najveći rast evroskepticizma u celom regionu. Za razliku od nje, druge zemlje u regionu ne dovode u pitanje svoj evropski put. To što Srbija sve više promovise evroskeptičnu politiku i sve se više okreće Kini direktno je vezano sa tim što ne radi dovoljno u oblasti vladavine prava. U pitanju su komplikovani, višestruki faktori koji objašnjavaju zašto je EU sve manje spremna da toleriše izostanak reformi u Srbiji”, kaže on.

Politički analitičar Boban Stojanović kaže da je Zapad kritičniji prema Vučiću iz prostog razloga što je “postalo goto-

vo nemoguće” Vučićevu vladavinu i stanje demokratije predstaviti u pozitivnom kontekstu. On kaže da su evropski izveštaji o Srbiji, kao i analize međunarodnih organizacija koje mere indeks demokratije sasvim jasne, ali da i “pored relativno oštrijih reakcija, zapadne diplomate i dalje stvari ne nazivaju potpuno pravim imenom”. Smatra da Vučića ne brinu odveć negativni izveštaji, izjave i neotvaranje pregovaračkih poglavlja.

“Vučić odmah stvari preokrene u svoju korist: kako nam se neki stranci mešaju u nešto. A njegovo biračko telo nije proevropski opredeljeno, pa ih nešto i ne pogađa činjenica da smo put ka EU okrenuli u kontr smeru. Sa druge strane, u ovom trenutku deluje da Vučić još uvek ima poluprečutnu podršku Evrope da radi to što radi. Sada ćemo videti na delu i koliki će pritisak EU upotrebiti na vlast u pogledu izbornih uslova i pregovora koji slede. To jeste prilika da se taj međunarodni pritisak pokaže i tu ćemo videti koliko je Evropa i dalje spremna da zatvara oči na sve što se dešava u Srbiji zarad kosovske kooperativnosti”, kaže Stojanović.

ŠTA DALJE?

Subotić ističe da su, prema novoj metodologiji proširenja EU, olakšani uslovi za sankcionisanje Srbije i drugih evropskih aspiranata. Ranije su, naime, o nekom obliku “sankcionog mehanizma” odluku morale da donesu sve države jednoglasno, a sada to više neće biti slučaj.

“Evropska komisija će imati značajno veća ovlašćenja. Sankcioni mehanizam podrazumeva zaustavljanje, pa čak i unazađivanje pregovaračkog procesa. Na primer, ako neka poglavlja i zatvorimo, ona mogu ponovo biti otvorena, odnosno zatvoreno poglavlje je samo privremeno zatvoreno,

kao što je i otvoreno poglavlje samo privremeno otvoreno. Tako da Srbija može da ide i unazad. U novoj metodologiji se navodi i mogućnost da Evropska unija smanji pristup evropskim fondovima državama koje ne ispunjavaju obaveze. U pitanju je svojevrsna finansijska sankcija, koja bi trebalo da opameti našu vlasti”, kaže on.

Na pitanje da li će Zapad, ukoliko Vučićev režim nastavi putem kojim je krenuo, a koji definitivno ne vodi ka EU, snažnije podržati opozicione stranke, naš sagovornik iz sveta diplomatije odgovara odrečno. On tvrdi da će svakako veća sredstva biti usmerena ka kontrolnim telima, nevladinim organizacijama i medijima, a da će opozicione stranke morati da se izbore za podršku. Naime, kako kaže, na Zapadu još postoji strah od promene na gore, što potpomažu neke jake opozicione političke stranke koje se još ne izjašnjavaju da li su za evrointegracije ili nisu. Neke su, opet, sasvim okrenute ka istoku.

Boban Stojanović smatra da će Zapad u narednom periodu pokušati da “izdejstvuje nekakve promene kako bi opoziciju vratio u institucije i kako bi Srbija ponovo izgledala kao iole normalna zemlja”. On kaže da bi voleo da postoji snažniji pritisak na Vučića, ali da izgleda da se “okolnosti za sada i dalje nisu toliko promenile”. “Eventualno ukoliko i unutrašnji pritisak bude jak (opozicioni), od strane Zapada bi bila dovoljna podrška da iskreno posreduje i obezbedi sprovođenje nekog postignutog dogovora, odnosno – za opoziciju, medije i civilni sektor bi sasvim dovoljna podrška sa zapada bila ta da se ukine blanko podrška Aleksandru Vučiću i da se pokrenu mehanizmi koji stoje na raspolaganju. Ništa više od toga”, kaže Stojanović. ¶

NEDIM SEJDINOVIĆ
NEMANJA RUJEVIĆ

SVE SU TO ČISTI FALSIFIKATI

“Nikada u svom životu nisam imao nikakve ofšor račune. Sve što imam van Srbije je firma Multikom Open, koju sam otvorio u Švajcarskoj i koja je u stopostotnom vlasništvu istoimene firme registrovane u Srbiji, što sam u skladu sa zakonom prijavio Narodnoj banci Srbije”

Suđenje Draganu Đilasu za “korupciju, utaju poreza i pranje novca” ne odvija se u sudnici, već u medijima i Skupštini Srbije. Posle višemesečnih kampanja pod nazivom “Đilasovih 619 miliona” i “Đilasova tri tuceta stanova”, proteklih dana smo svedoci, najžešće do sada, kampanje “Mauricijus” koja ne silazi sa naslovnih strana prorežimskih tabloida i udarnih vesti većine televizija sa nacionalnom frekvencijom. Bez podignute optužnice u pravnom sistemu, predsednik Stranke slobode i pravde je na osnovu papira koje su lansirale “Večernje novosti” u jednom delu javnosti već osuđen i samo se čeka izricanje kazne. Đilas kaže da ga “Novosti” nijednom nisu pozvale da zauzme stav o njihovim optužbama.

Dok on kao “falsifikate” odbacuje sve optužbe, predstavnici vlasti “dokaze” “Večernjih novosti” uzimaju zdravo za gotovo, pa je tako, držeći ih u ruci, i ministar finansija Siniša Mali pred uključenim kamerama televizije Pink, potkrepljujući javnu presudu Đilasu, rekao da je “šokiran”. Kao presudnu instancu srpskog pravosuđa u priču je uvučen i poligraf, kome Dragan Đilas odbija da se podvrgne.

Na pitanje zašto, odgovara: “Kom poligrafskom ispitivanju? Ne vidim kako neko na osnovu dokazano lažnih dokumenata može da povede bilo kakav proces protiv mene. Ali pošto znam gde

živim, znam da je i to moguće, da je ovde svakakvo podmetanje moguće. I zato sam javno izjavio da sam spreman na poligraf u bilo kojoj evropskoj zemlji, ali u Vučićevoj Srbiji apsolutno ne.”

“VREME”: Da li vi, neka vaša firma ili firma u kojoj ste suvlasnik imate ili ste imali račun u nekoj banci na Mauricijusu?

DRAGAN ĐILAS: Ne.

Da li vi, neka vaša firma ili firma u kojoj ste suvlasnik imate ili ste imali račun u nekoj banci u Hong Kongu? Ne.

Da li vi, neka vaša firma ili firma u kojoj ste suvlasnik imate ili ste imali račun u nekoj banci u bilo kojoj egzotičnoj državi?

Ne. Nikada u svom životu nisam imao nikakve ofšor račune. Sve što imam van Srbije je firma Multikom Open, koju sam otvorio u Švajcarskoj i koja je u stopostotnom vlasništvu istoimene firme registrovane u Srbiji, što sam u skladu sa zakonom prijavio Narodnoj banci Srbije. Taj podatak je javno dostupan na APR-u od 2015. godine. Firmu u Švajcarskoj sam otvorio svojim udelom od prodaje firme Direct Media, na šta sam uredno u Srbiji platio porez na kapitalnu dobit u visini od 2,2 miliona evra. Jedan deo novca je uložen u Švajcarskoj u akcije koje mi je tamošnja banka preporučila i u stan u

Londonu, jer tamo žive moja deca. Ta banka nije Societe General, kako stoji u falsifikovanim dokumentima, a kojima sada tabloidi i televizije pod kontrolom Srpske napredne stranke opsedaju javnost.

Ko je Paskal Šmit, koga “Večernje novosti” predstavljaju kao nekog maga za otvaranje ofšor računa, pranje novca i vašeg partnera?

To je samo još jedna fabrikovana priča, ujedno i najagresivnija do sad, jer ide čak dotle da se koriste falsifikati i uz to pokazuje i stepen neznanja tih navodnih istraživačkih novinara “Večernjih novosti”.

Prema švajcarskom zakonu, postoji obaveza da jedan član borda direktora akcionarskog društva bude rezident Švajcarske. Te osobe su obično advokati ili revizori, kao što je i gospodin Šmit revizor i na takvoj poziciji je u većem broju firmi. On ima uvid u sve kompanijske papire i pred švajcarskim vlastima je garant da se poslovanje kompanije odvija po zakonu. Nikada u ovih sedam godina švajcarske vlasti nisu imale primedbe na poslovanje firme. Da bude još jasnije, gospodin Šmit je izvršni direktor švajcarske kompanije koja već 35 godina pruža usluge upravljanja međunarodnim kompanijama. Sa tom kompanijom nas je povezala švajcarska advokatska kancelarija, koja se bavila otvaranjem firme 2014. godine. Na taj način smo stupili u

Fotografije: Marija Janković

poslovni odnos sa tom kompanijom i gospodinom Šmitom, koji je, u skladu sa švajcarskim zakonima, član odbora direktora firme Multikom Open, a ne partner, kako to sada u ovoj hajci lažno predstavlja.

Kompanija će pokrenuti proces protiv "Večernjih novosti" i njihovih saučesnika pred švajcarskim sudom zbog nanošenja štete ugledu firme. Gotovo je izvesno da će i gospodin Šmit postupiti na isti način.

U čijem vlasništvu je danas Direct Media?

Iz medija znam, isto kao i vi, da je ta kompanija danas u vlasništvu kompanije United Group.

Kako komentarišete grafikon koji su "Večernje novosti" prikazale kao dokaz da ste navodno samo fiktivno prodali firmu Direct Media?

To je glupost. Mi smo firmu prodali 1. aprila 2014. godine. Pokušali smo da je prodamo i ranije i sa jednim velikim austrijskim fondom potpisali memorandum o razumevanju. Tada je TV Pink pokrenuo strahovitu kampanju protiv mene, Željko Mitrović je pisao ona odvratna otvorena pisma i vršio pritisak na klijente da prestanu da se oglašavaju preko firme Direct Media na toj televiziji. Austrijanci su tada odustali od kupovine.

Oko pedeset odsto našeg biznisa se tada odvijalo u Srbiji, pedeset odsto u državama bivše Jugoslavije, a vlasnik svih njih je bio Multikom Beograd. Nikada se nisam skrivao iza nekakvih posredničkih firmi ni u Zagrebu, ni u Ljubljani ili u Sarajevu. Konsolidovani porez na nivou cele grupe, uvek smo plaćali ovde u Srbiji i zato smo, nakon prodaje firme, bili jedni od retkih privrednika koji su porez na kapitalnu dobit platili u Srbiji.

Znate i sami da su mnoge domaće firme formalno bile u vlasništvu ofšor kompanija, pa je prilikom njihove prodaje porez plaćen van Srbije u mnogo manjem iznosu. Imate primer C marketa koji je, na taj način, prodala firma sa Kipra, kao što je i Pepsi kupio Marbo takođe na Kipru, gde je porez plaćen manje nego što bi bio u Srbiji. I to je legalno. Međutim, ja nisam nikada hteo tako da poslujem i uvek mi je bilo važno da poštujem i tu vrstu odgovornosti prema svojoj državi.

Setite se i sami koliki je pritisak tada na nas vršen, već sam pominjao uticaj na klijente, toliko da na kraju više nismo

mogli da funkcionišemo. SNS je u tome bio toliko agresivan da su nam Agrokor i Banca Intesa odmah otkazali saradnju, a i Telenor su ubeđivali da pređe u agenciju Gorana Veselinovića. I veoma važno u svemu, mi nikada nismo imali državne klijente, svi naši klijenti su bili privatne, uglavnom međunarodne kompanije.

Da zaključim: kada je propala akvizicija sa Austrijancima, interesovanje je iskazao Krasimir Gergov, bivši vlasnik jedne velike televizije u Bugarskoj koju je zajedno sa Teom Kirjakuom, vlasnikom TV Prve i TV B92 prodao CMI za više stotina miliona evra. To je bila najveća akvizicija te vrste u Centralnoj Evropi. Gergov je imao svoju advertajzing agenciju i iskazao nameru da proširi posao na prostor bivše Jugoslavije. Prihvatili smo njegovu ponudu, novac je u Srbiju uplaćen iz Holandije, platili smo porez i to je to. Nema tu nikakve misterije.

I šta se onda dešavalo sa firmom Direct Media?

Na kraju je došla u vlasništvo kompanije United Group, ali to više nema nikakve veze sa mnom. To vam je kao kada nekome prodate auto, pa taj neko posle dve godine auto proda nekom drugom, vi na to više ne obraćate pažnju. Sve je to, zapravo, jedna veoma jednostavna priča.

Govorili ste o pritiscima. Da li vam je ikada neko tražio reket, da platite nekome ili ustupite deo firme, da bi vas ostavili na miru?

Ne, nikada.

Rekli ste da nikada niste posedovali ofšor račun, da je prodaja Direct Media poptuno transparentna. Kakvi su to onda dokumenti, izvodi računa koje javnosti pokazuje ministar finansija Siniša Mali, tabloidi i televizije sa nacionalnom frekvencijom?

To su čisti falsifikati. Pitajte bilo kog bankara i reći će vam da to nisu nikakvi izvodi bankarskih računa. Prvo, tako ne izgledaju izvodi računa. Pod dva, nijedna banka na svetu vam neće izdati izvode računa svojih klijenata, osim kao deo nekog krivičnog postupka po nalogu suda. Pa zamislite samo šta bi to značilo za reputaciju jedne banke da tek tako odaje podatke svojih klijenata.

Trenutno mogu samo da nagađam ko im je napravio te falsifikate kojima mašu.

■ "Lako je dokazivo da me optužuju na osnovu falsifikata, ali će biti potrebno vreme, tokom kojeg će oni raditi to što rade već devet godina, pokušavaće da od mene naprave najvećeg lopova. Očekujem i krivične prijave, a ne bi me čudilo ni da me privedu"

Svi nose isti datum i imaju redne brojeve, pa onda, valjda da bi izgledalo verodostojnije, stave swift kod neke banke, pa neki logo, tako i logo Deutsche Bank, pa i datum na navodnom izvodu nekog mog računa, da bi se ubrzo pokazalo da nemačka banka već dve i po godine pre navedenog datuma uopšte nije radila na Mauricijusu. Dakle, sve i da sam hteo, a nisam, ne bih mogao da držim novac u banci koja tamo ne postoji dve godine.

Kada su uvideli da su napravili glupost, onda su izmislili nekakvu firmu na Mauricijusu u kojoj se kao nalaze neke moje pare. To su potpune besmislice. Mi smo našli i ko je vlasnik te firme koju hoće da povežu sa mnom, pokazali smo njegovu fotografiju. Čovek je direktor korporativnih poslova Bank One, lokalne banke na Mauricijusu i, naravno, nema nikakve veze sa mnom.

Sve je to lako dokazivo, ali će biti potrebno vreme, tokom kojeg će oni raditi to što rade već devet godina, pokušavaće da od mene naprave najvećeg lopova.

Očekujem i krivične prijave, a ne bi me čudilo ni da me privedu.

A ako se neko čudi kako je moguće da ovi ljudi koji su sada na vlasti nekoga tek tako, bez ikakvog osnova besomučno proganjaju, treba da se podseti šta su radili devedesetih godina. Oni su ljude slali u rat, otimali, pljačkali, izbacivali iz obdaništa decu drugih nacionalnosti. Zaboravili smo njihov govor mržnje, teorije zavere kojima su ljude huškali jedne na druge, prebijali advokate. Zaboravili smo da su Bulevar Zorana Đinđića hteli da preimenuju u Bulevar Ratka Mladića,

■ **“U poslednjih šest meseci decu su mi tri puta u školi što tukli, što davili. Naravno da su deca koja to rade pod uticajem medija i roditelja. Moju ćerku je jedan dečak pitao da li je ona Ana Đilas, ćerka lopova Dragana Đilasa, pa je pesnicom udario u stomak”**

zaboravili smo kontakte koje su radikali imali sa Zemunskim klanom pre nego što je Đinđić ubijen i kako su se napili od sreće nakon ubistva premijera. Sve smo mi to pomalo zaboravili ili možda potisnuli.

Znate, da bi neko bio deo takve ekipe, mora da ima poseban mentalni sklop. I taj njihov mentalni sklop uvek nanovo izbija na površinu

Vi ste izloženi žestokoj kampanji medijskog suđenja koja traje već godinama. Zašto baš vi? I zašto se baš sada u javnosti lansiraju ove nove optužbe protiv vas?

Zašto baš ja – to je pitanje za one koji organizuju ovaj linč.

Dobro, a otkud posle onih 619 miliona evra, koje trenutno niko ne pominje, baš sad Mauricijus i Hong Kong?

U Stranku slobode i pravde se svakodnevno učlanjuje na desetine ljudi, što ranije nije bio slučaj. Na ulici mi se javljaju vozači autobusa i radnici Gradske čistoće i pitaju kada ćemo u Beogradu promeniti ovu vlast, jer je postalo neizdrživo.

Znate, ja sa svojim inženjerskim mozgom, koji mi često smeta u politici, primećujem proces pada rejtinga SNS-a i Aleksandra Vučića, tačno onako kako objektivna istraživanja i pokazuju. A kada jednom rejting krene da pada, taj proces ne može da se zaustavi. To sve vidi i Vučić, koji troši velike pare na svakodnevna ispitivanja javnog mnjenja. Šta pušta u javnost, to je druga stvar.

On vidi ono što i mi vidimo u istraživanjima javnog mnjenja, da on nekog opo-

zicionog kandidata koji bi uspeo da prevaziđe nametnutu podelu na nacionalnu i građansku Srbiju više ne bi mogao da pobeđi. On vidi da je SNS u ovom trenutku ispod 40 odsto sa trendom pada. Jer ljudi vide te funkcionere SNS-a u lokalnim sredinama, vide koliki je stepen korupcije, lopovluka, bahatosti, arogancije, ljudi vide kako su bili obučeni, šta su vozili, gde su živeli pre nego što su došli na vlast, a šta nose, šta voze i gde i kako žive sada. Sve to ljudi vide. Vi možete na Pinku da pravite paralelnu stvarnost na koju jedan deo ljudi naseda, ali njihov broj je sve manji iz dana u dan

A izbori se približavaju, i pod posredstvom Evropskog parlamenta je pokrenut dijalog koji će poboljšati izborne uslove. Zbog svega toga je Vučić već sada krenuo u ofanzivu protiv svojih najvećih neprijatelja, kako on doživljava političke protivnike. A stranka koju ja vodim ili Marina Tepić, koja ima daleko veću podršku građana od mene i čiji rejting neprestano raste, spadaju među njih. On prosto mora da pokuša da zaustavi opadanje sopstvenog rejtinga i rejtinga svoje stranke i porast rejtinga na suprotstavljenoj strani, a najžešće napadaju one za koje se proceni da imaju najveće šanse. Napadima na mene pokušavaju da diskredituju i čitavu stranku i Mariniku, pa je tako

nazivaju mojom “zaposlenicom” i slično.

Drugo, sve te afere koje Vučića izjedaju i koje su postale javne ne mogu više da se zatrpaju, jednostavno ih ima previše. Zato oni sami fabrikuju afere kojima pokušavaju da skrenu pažnju javnosti i neutrališu svoju odgovornost. Ova vlast je ogrezla u kriminalu, ona je napravila kriminalnu državu.

Vas su medijski već osudili kao neprijatelja naroda. Kako pojedinac uopšte može da se bori protiv državne mašinerije? Da li se borite za svoju bezbednost, da vas neko iz nekih pravedničkih pobuda ne napadne jer vas, ovako ocrnjenog, smatra odgovornim za neku svoju ličnu nesreću?

To je realnost. Za mene lično postoje dve potencijalne opasnosti. Jedna je da neko zaključi da bi, da mene nema, bili rešeni svi problemi u Srbiji. Druga je da me fizički napadne neko iz kriminalnog miljea kome pripadaju i neki predstavnici režima, zbog nekih svojih kalkulacija. Tako je umalo fatalno stradao Borko Stefanović. Napadom na njega je grupa kriminalaca iz Kruševca poslala poruku Vučiću šta sve može da se desi ako strada neko iz opozicije. Usledili su višemesečni građanski protesti koji su, pored ostalog, skrenuli pažnju međunarodne zajednice na kriminalno stanje u Srbiji.

Ali, ja verujem u to što radim i nemam sa svim tim problem. Jedini problem su mi deca...

Kako sve ovo utiče na vašu decu?

Pa, u poslednjih šest meseci decu su mi tri puta u školi što tukli, što davili. Naravno da su deca koja to rade pod uticajem medija i roditelja. Moju ćerku je jedan dečak pitao da li je ona Ana Đilas, ćerka lopova Dragana Đilasa, pa je pesnicom udario u stomak. Iva i ja sve to pokušavamo mirno da rešimo, da ne pravimo od toga cirkus. Nailazimo na razumevanje nastavnika i direktorke škole. Sve to sam, nažalost, 2013. već prošao sa starijim ćerkama. Ali ja ne želim da moja deca idu u privatnu školu, baš kao i starija deca želim da i ova mlađa prođu kroz školski sistem Srbije.

Činimo sve što možemo da decu držimo podalje od svega što se meni događa. Ja sam se jednom pred očima cele Srbije prosto raspao zato što nismo mogli da smirimo decu koja su satima plakala

kada su ispred kuće u kojoj stanuju preko razglasa puštali one gadosti o meni. Naravno da zaboli kada vam se onda izruguju i pričaju o lažnim suzama, ali, na kraju krajeva, što bi mene pogađalo šta o meni pričaju ljudi kao što su Sandra Božić, Bilja Pilja, Bakarec ili Orlić, ljudi koje nimalo ne cenim. Važno je da napravimo državu u kojoj se takve stvari više nikome nikada neće dešavati.

Zašto ste vi uopšte u politici, zašto niste sada na nekoj plaži na Mauricijusu?

Dobro pitanje. Ja sam se ceo život protiv nečega bunio i borio. Majka mi je pričala da sam se kao malo dete u školi bunio kod učiteljice zato što je neko dete dobilo lošu ocenu, čega se ja naravno ne sećam. Borio sam se posle na fakultetu, bio vođa studentskih protesta, bio u Indeksu 202,

zemalja sa godišnjim prihodom od 35 miliona evra. I nikada mi na pamet nije padalo da decu šaljem u neke privatne škole. Ali ako roditelji dece sa kojom moja deca idu u školu ne mogu pristojno da žive, ako svojoj deci ne mogu da priušte letovanje, bicikl ili sladoled, onda smo svi mi u velikom problemu koji proizlazi iz socijalne nepravde. Mene u politiku vuče ideja socijalne pravde u koju čvrsto verujem. Teško mi je da gledam nepravdu, uvek se trudim da pomognem ljudima kojima je pomoć potrebna i verujem u ono Andrićevo da život vraća što drugima dajemo.

Verujem i u ideju pravde, da ljudi koji su krali, a danas se mnogo krade, za to moraju da odgovaraju. Baš kao i oni pojedinci koji su ljudima pretili da će izgubiti posao, koji su ih batinali ne bi li ih naterali,

ji, u kojima novinari imaju veoma malu materijalnu korist od svog posla i zapravo ih u njemu drži neki idealizam. Novinari moraju da poštuju novinarski kodeks, ne smeju da objavljuju laži, moraju da proveravaju informacije koje prenose.

A ovi ljudi koji prave te informere, kure i aloje, oni ne poštuju ništa od toga, oni nemaju prava da sebe nazivaju novinarima, jer su se pretvorili u propagandiste ovog režima. Posle 130 tužbi koje sam podneo zbog laži i uvreda i preko trideset presuda koje sam dobio, a dobiću ih još, jer nijedan proces nisam izgubio, nisam dobio nijedno izvinjenje zbog laži koje su objavljivali o meni.

Za klevete ću prestati da tužim, to je u Srbiji Sizifov posao. Ali falsifikovanje dokumenata je krivično delo, zbog toga sam podneo tužbu protiv svih koji su u tome učestvovali.

Neki, ipak, i iz strukovnih udruženja novinara kažu da je trebalo da odgovarate na sva pitanja koja su vam postavljali na konferenciji za medije.

Pre svega, moram da kažem da sam na sva ta pitanja već odgovorio i to više puta, ali oni istinu ne žele da prenesu. Istina ih ne interesuje. Prihvatam kao legitimno mišljenje da bi i pored toga trebalo da odgovaram i na pitanja propagandista SNS-a koji se predstavljaju kao novinari. Ali, smatram da je moje pravo da odbijam da odgovaram na laži, i od tog stava neću odustati, pogotovu u situaciji kada se protiv mene vodi takva hajka, kada od mene prave takvu metu da ovakav linč ni u najvećem ludilu nisam mogao da pretpostavim. Dozvolite mi da odbijem da razgovaram sa ljudima koji svaki dan svesno i sa namerom iznose laži o meni i ugrožavaju i moj i živote moje dece i porodice.

Sada su "Večernje novosti" objavile da ja posedujem račun sa milionima evra u Deutsche Bank na Mauricijusu, i ja dokažem da je to nemoguće, jer je u vreme koje stoji na tom navodnom izvodu računa sa mojim imenom ta banka tamo odavno prestala da radi. I nikom ništa, niko da mi se izvini, nego su samo nastavili da fabrikuju nove laži i izmislili neke moje račune u Hong Kongu. I na šta ja treba da odgovaram? Na uvek nove laži? Kuda to vodi? To je besmisleno.

ANDREJ IVANJI

■ "Ljudi vide te funkcionere SNS-a u lokalnim sredinama, ljudi znaju kako su oni bili obučeni, šta su vozili, gde su živeli pre nego što su došli na vlast, a kako žive sada. Vi možete na Pinku da pravite paralelnu stvarnost na koju jedan deo ljudi naseda, ali njihov broj je sve manji iz dana u dan"

pa na B92, borio se protiv Miloševića, bio 5. oktobra na ulici. Čitavog života se trudim da se borim za pravdu. U politiku sam ušao zbog Borisa Tadića, zbog njegove ideje da ne moramo da se mrzimo ako ne glasamo za iste političke partije. Ja u to i danas verujem, bez obzira na to što se sve ovo sada dešava.

Iz politike sam izašao 2014. godine. Bavio sam se košarkom, prestao i novine da čitam. Zaista nisam imao nameru da se vratim u politiku. A onda me je zvao Saša Janković. Neko vreme sam se lomio i zaključio da nemam pravo da ćutim i da se ne borim, jer bih onda izdao sebe i sve u šta verujem.

U politiku sam prvobitno ušao da bismo napravili zemlju u kojoj će svaki čovek koji radi moći pristojno da živi. Možda to zvuči naivno, ali ja i danas verujem da je to u Srbiji moguće.

Znate, ja sam u politiku ušao sa kućom na Senjaku i firmom koja radi u osam

li da glasaju za određenu političku partiju. Oni koji su radili neprihvatljive stvari jednostavno moraju da budu zakonski sankcionisani, ali nikakvog revanšizma ne sme da bude. Revanšizam bi značio da mi nekome radimo ono što se radi nama, a to je nedopustivo. Mi moramo da zatvorimo ovaj krug mržnje i izborimo se za normalnu zemlju u kojoj ćemo živeti kao dobre komšije bez obzira na to ko za koga glasa.

Zašto na konferenciji za medije koju ste sazvali niste hteli da odgovarate na pitanja novinara "Večernjih novosti", Pinka, "Informerera" ili "Srpskog telegrafa"?

I sâm sam nekada bio novinar. Za mene novinarska profesija ima težinu, čast je da budeš u prilici da ljudima prenosiš i tumačiš istinu. To je velika odgovornost i imam ogromno poštovanje prema ljudima koji se bave tim poslom, posebno u uslovima kakvi danas vladaju u Srbi-

Raznopolno sviranje na jednoj vijuzi

Ono što mene ispunjava pomalo morbidnom radoznalošću jeste pitanje šta ti ljudi zapravo hoće, ili: kako bi uopšte trebalo da izgleda društvo krojeno po njihovoj meri

Iako sam zakleta pristalica složenosti stvari, ljudi i pojava, ponekad i ja moram da se predam i da priznam da ima i stvari koje umeju da budu neverovatno jednostavne, jednodimenzionalne, prostije od klot pasulja (koji i nije tako prost). Recimo, ako primetite da se Emir Kusturica i tzv. Bora Čorba gorljivo zalažu za nešto, slobodno budite protiv toga "na neviđeno"; i obrnuto, ako se oni bune i ibrete zbog nečega, znajte da je to nešto što je vredno i što zaslužuje odbranu i zaštitu. Još ako se na listi uzibrećenih, iznenagjenih i uvregjenih nađu i drugi, a srodni vejači ovejane suštine poput nekad perspektivnog marksističkog mislioca iz Komiteta, druga Antonića, ili barda Matije, ili dirljivo nadobudnog, ofrlje hristijanizovanog zalutalog metka Reljića, na svoj jedinstven način neodoljivog urnebesnika Đurkovića, više puta na Kosovu poginulog Kovića i ostalih neizbežnih Brborića sa ili bez Bobića, a možda i Mojsilovića, onda je sve utoliko jasnije.

Evo, samo u poslednjih mesec-dva, te otprilike devedeset i dve osobe, koje ponekad nakvasaju i na otprilike dvesta dvanaest osoba (mnogi od njih su, naime, brojčano dosta nestabilni pa se manifestuju i u singularu i u pluralu i u nejasnim međuvarijantama, što zli jezici mešaju sa neubrojivošću), ali su uvek i nepogrešivo predvođene gore spomenutim Nesumnjivim licima – a naročito onom dvojicom sa vrha – stigle su da se pobune i protiv zle NIN-ove nagrade sa sve njenim satanističko-masonske-sorosovsko-biciklističkim žirijem (a i aktuelnog laureata, koji je kanda tajna veza domaćih žirista i uvoznih imperijalista sa opakom sektom biciklista), i protiv predsednika SANU koji da je, je li, lično i iz niskih pobuda "prodao naše Kosovo", sve sa Metohijom, grupi maskiranih arnautskih putujućih trgovaca za neoporezovani iznos od trideset srebrnjaka i sakrio ih u bisage (srebrnjake, ne Arnaute) pa se sad pravi nevešt, i evo baš pre koji dan, protiv predloga Zakona o istopolnim zajednicama.

A stvarno, kad pogledaš, čemu sve to? U čemu je njihov problem? Niti bi ikada na svetu mogao postojati takav NIN-ov žiri koji bi Kusturici ili Čorbi dodelio nagradu za roman pa sve i da ga lično Reljić imenuje (kao što ga je vaktile i imenovao, mada o književnosti ne zna bitno više od Marjana Rističevića, ali to sadašnjim "borcima za kompetentnost" odnekud nije smetalo), niti bi zamlaćenim Kovićima i Đur-Kovićima stvarno i materijalno Kosovo ikada za bilo šta zatrebalo niti bi znali šta s njim uopšte da počnu kad bi im nekom uvrnutom metafizičkom greškom palo u krilo, niti bilo kojem od navedenih i nenavedenih bilo kakve "istopolne zajednice", ili zakoni o njima, na bilo koji način kvare živote

i priključenija. Što bi lepo rekla nadležna gospođa ministarka Čomić Gordana, "ako vam se ne sviđa istopolna zajednica, nemojte živeti u njoj". *As simple as that*. A čovek bi, osluškajući ovo nadizanje moralne panike, pomislio da je zli "homoseksualni lobi", udružen s NIN-ovim žirijem, predsednikom SANU, Džordžom Sorosom, Eltonom Džonom i Pepeom le Tvorom bio rešio da primora, šta znam, Čorbu i Kustu, ili Antonića i Reljića, da ubuduće žive u "istopolnoj zajednici", a valjda i da u tom svojstvu usvajaju decu. Što, kunem vam se, nikome nije bilo ni na kraj pameti, ako ništa drugo onda zato što niko ne bi mogao nešto tako strašno da poželi deci!

Hajde da se sad malo uozbiljimo, mada to nije lako, jer urnebesno (zapravo: *urnedesno*) društvo kojim se bavim čoveka prosto tera na šalu-komiku. Ali, to što su urnebesni, a mnogi od njih i mrakobesni, ne znači ni da su neuticajni ni da su bezopasni. Ono što mene ispunjava nekom pomalo morbidnom radoznalošću jeste pitanje *šta ti ljudi zapravo hoće*, ili: kako bi uopšte trebalo da izgleda društvo krojeno po njihovoj meri? Manimo se nekih (anti)utopijskih scenarija, mislim na sasvim opipljive i konkretne oblike društvenog organizovanja i na dominantne kulturne obrasce, na uzore iz društvene memorije, na nešto što nam je svima iskustveno blisko, što znamo i pamtimo iz sopstvenog života. I mislim da sam vremenski i prostorno dosta precizno locirao prilike u kojima su bili najsrećniji, i koje bi rado perpetuirali do u lošu beskonačnost. Bila je to Srbija negde od 1988-89. pa do kraja 1990. ili 1991.

Šta su osnovna svojstva te Srbije, koji su njeni političko-kulturno-identitarni obrisi? Socijalistička (leva, solidariistička, internacionalistička) paradigma upravo je odbačena; ali, za razliku od okolnog sveta, Srbija odbacuje i liberalno-demokratsku paradigmu (previše "individualistička", "otuđena", dekadentna, "ne-naša"...), a umesto ovih dveju rađa se nerazaznatljiva melasa sastavljena od okrajaka i otpadaka "banalnog nacionalizma" (Majkl Bilig), rashristijanizovane i tribalizovane parareligioznosti, isprazne testosteronske ratobornosti, i u odavno obesmišljene rituale užljebljene patrijarhalnosti. Suma sumarum: čista propast, jalovo ništa koje proizvodi zatvoreni krug nesreće. U toj i takvoj Srbiji (dakle: u najgoroj Srbiji od svih Srbija kakve su postojale, a da je Srbija sama o sebi odlučivala) ovoj je sorti bilo najbolje; za njom žale kao za izgubljenim rajem. I to je ono što njih žulja, a ne endorfini i kontraendorfini, istopolne i polnoiste zajednice. Utoliko su stvari zaista osvežavajuće jednostavne: mera njihove frustriranosti i besa mera je emancipacije Srbije od sopstvene bede i nesreće.

Kako javlja predsednički profil

Naprednjačko utrkiivanje ko će pre i ubedljivije da se dodvori velikom šefu i njegovoj porodici ne govori toliko o Aleksandru Vučiću, koliko o atmosferi trgovačkog i burazerskog u svakoj pori srpskog društva. Bilbordi i izrazi idolopoklonstva ipak svedoče o tome da je Andrej Vučić u naprednjačkoj viziji države važan ne samo kao brat nego i čovek koji se pita

Kako biste strancu, pristiglom ovih dana iz neke demokratske zemlje, objasnili zašto je Andrej Vučić važan da se nađe na bilbordu u nekom beogradskom naselju? Ovde je to prirodna stvar, o tome se gotovo niko i ne pita. U iole pristojnoj zemlji, ne da niko ne bi znao ko je čovek pored predsednika Vučića na bilbordima, ne bi znao ni ko je Zoran Đorđević, koji se slikao u majici s likovima Aleksandra Vučića i njegovog brata Andreja zato što je ovaj drugi oboleo od kovida 19. Zorana Đorđevića, prvog poštara u Srbiji svi znaju. On je novi v.d. direktora Pošte Srbije, bivši

ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, bivši ministar odbrane i bivši stranački vođa guvernerke Jorgovanke Tabaković, kako je ostalo zabeleženo u medijima. I nije samo on javno pozeleo ozdravljenje predsednikovom bratu, mada jeste bio najkreativniji. Javne podrške funkcionera i članova SNS-a pljušte preko društvenih mreža uz pokliče: "Srbija je uz tebe!"

KOD VUČIĆA NA INSTAGRAMU

Ali, da bude jasno, to s podrškom i željama za brzo ozdravljenje upućenim Andreju Vučiću započeo je predsednik

države lično na svoja dva Instagram profila [@buducnostsrbiyeav](#) i [@avucic](#). Prvi profil bi trebalo da bude zvaničan, predsednički, drugi malo manje zvaničan ako na predsedničkoj funkciji bilo šta može da bude "manje zvanično". Ali, kako je predsednik istovremeno i Aleksandar Vučić i "budućnost Srbije", on na oba profila kači i privatne i zvanične objave od flaša vina koje je dobio, ili s čašom u ruci u očevom podrumu, do svoje rođendanske torte i zvaničnih međunarodnih susreta.

Na profilu [@buducnostsrbiyeav](#) predsednik je objavio crno-belu sliku iz detinj-

UZ NJEGA SU: Bilbord podrške bolesnom Andreju u Batajnici

Foto: Marija Janković

stva, s bratom, i napisao: "Ovo levo je moj brat Andrej, lagao je svakovrsni ološ o njemu svašta u prethodnom periodu. Ima obostranu upalu pluća, a ja hoću samo svima i njemu da kažem da ga volim najviše na svetu." Na profilu @avucic opet je objavio sliku s bratom, ali novijeg datuma i napisao: "Andrej, voli te brat najviše na svetu. Predaja nije opcija!"

Kao da je sve unapred pripremljeno, očas posla dignuti su bilbordi podrške braći Vučić u Batajnici. I Zoran Đorđević, koji je sam osmislio majicu s likovima braće Vučić i porukom "Srbija je večna dok su joj deca verna", bio je brz, što se kaže, ko guja. To je bilo najmanje što može da učini, rekao je, a ovi što se sprdaju "ne razumeju lojalnost".

GAJBICE

Da li je iko od svih naših predsednika ili premijera, od Josipa Broza naovamo, više od Aleksandra Vučića zloupotrebljavao svoju porodicu za sopstvenu političku korist? Nismo poznavali ni decu ni braću ni roditelje raznih političara koji su prolazili kroz srpsku politiku, ali sinove Danila i Vukana, brata Andreja, oca Anđelka poznaje cela Srbija. Ne krije se ni ženski deo porodice (majka Angelina, ćerka Milica, supruga Tamara), ali je u fokusu "muški". Popularnosti Vučićeve porodice može se donekle približiti vladarski par Milošević-Marković sa decom Marijom i Markom. Nema sumnje da je devedesete obeležio Marko Milošević, bahati reli vozač o kojem su najcitiranije reči njegovih roditelja da je vredan i zarađuje "raznošenjem gajbica". Ćerka Marija ostaće upamćena po pucanju iz pištolja u očevoj rezidenciji u noći kad je Milošević hapšen.

S Vučićem smo, međutim, upoznali istoriju njegove porodice postradale u NDH, vaskrsle u skromnosti i razumevanju, od njega saznajemo da mu majka neprestano brine a otac je ponosan, dok njegova deca odrastaju u najzagađenijem delu Beograda. Pa šta? Čini se, kroz predsedničke profile, fotografije iz očevoć voćnjaka i vinoteke i intervju u režimskim medijima, o porodici Vučić – znamo sve.

UZ NJIH JE: Eks ministar Đorđević u majci podrške braći Vučić

Foto: instagram.com

Ali ne zato što je bilo ko istraživao familiju, nego zato što Aleksandar Vučić ni svoju porodicu nije poštedeo upregnuća u lični rejting i rejting stranke. Istovremeno, teško je otići se utisku da Vučić ne odlučuje sam, nego se odluke o svemu donose u porodici, sa bratom i ocem, dok stranka služi samo da završi poslove.

JOVANJICA

Ukoliko se javnost zainteresuje za nekog od članova porodice Aleksandra Vučića koji su se našli makar i na marginama neke od afere, što bi u svakoj normalnoj zemlji bio interes od javnog značaja, predsednik više da mu je porodica ugrožena. Bilo da je reć o tući sa žandarmerijom na gej paradi, bilo da predsednikovog brata pomene tadašnji ministar policije Nebojša Stefanović u slučaju "Jovanjica" negirajući da je Predrag Koluvića zvao Andreja Vučića kad je uhapšen, a "ni unazad šest meseci". O bratu, u stvari, nema priče. O njemu može Vučić, može bilbord, majica, i to je to. Sve drugo je atak na porodicu. Tako je, recimo, predsednik Vučić nedavno poručio novinarima TV N1 da žele uništenje njegove porodice. "Ja nisam verovao da želite uništenje moje porodice, ali pokazalo se da je to istina jer ste šest meseci vodili kampanju protiv moje porodice za Jovanjicu i pitam šta je bilo, ko se pojavio bilo gde, nigde", rekao je Vučić.

Naprednjačko utrkivanje ko će pre i ubedljivije da se dodvori velikom šefu i njegovoj porodici ne govori toliko o Vučiću, koliko o atmosferi trgovačkog i burazerskog u svakoj pori srpskog društva. Nije ovde dovoljno poslati privatnu poruku sa željama za nećije brzo ozdravljenje, nego je važno u javnom prostoru među prvima iskazati "lojalnost" porodici, kako se tačno izrazio Zoran Đorđević, da to ostane zabeleženo. Ne mora sutra tako iskazana lojalnost biti presudna za neku stvar, ali je bolje imati je nego nemati. Dalje, bilbordi i izrazi idolopoklonstva ipak svedoče o tome da je Andrej Vučić u naprednjačkoj viziji države važan ne samo kao brat nego i čovek koji se pita.

KALAŠNJKOV

Od evropskih zemalja, jedino još u Belorusiji predsednik Aleksandar Lukašenko ima taj manir da porodično pokazuje svoju moć. Prva supruga s kojom ima sinove Viktora i Dmitrija, kao i majka Nikolaja Lukašenka, potpuno su izolovane iz javnosti. Ali, sinovi su u fokusu, naročito najmlađi. Nikolaj Lukašenko (16), poznat kako svira klavir i igra hokej, prošle godine je uslikan u vreme avgustovskih demonstracija kako prati oca s kalašnjikovim u rukama, odeven u najmoderniju vojničku opremu. Najstariji sin Viktor (45) odnedavno je predsednik Olimpijskog komiteta Belorusije i tako je posle 23 godine zamenio oca Aleksandra Lukašenka na toj funkciji. Inače je i oćev savetnik za nacionalnu bezbednost. Takozvane priče opozicionara o "malom princu Belorusije" i "budućem diktatoru" Nikolaju Lukašenk u samo su posledica. Poćelo je s televizijskim snimkom 2009. na kojem predsednik Belorusije na kolenima ljuļa sina dok razgovara s predsednikom Jermenije Armenom Sarkisjanom. Lukašenko je tada rekao, a "Gardijan" preneo: "Prića se kako je moja briga o najmlađem sinu – marketing. Moj sin je deo mene, ne mogu ni sa kim da ga ostavim. Kad mi kaže: 'Tata, idem s tobom', tako i bude. Uđem u helikopter, on ide sa mnom."

I u srpskom modelu predsednićke porodice favorizovanje oca, brata i sina potiću od predsednika. Domino efekat je logićna posledica – u autokratskom društvu u kojem živimo kad Vučića boli glava, ostali, po hijerarhiji naniže, piju brufene. Kad nešto fali bratu Andreju ili sinu Danilu, uzimaju se duple doze.

ZORA DRĆELIĆ

A je l' znaš ti ko je ona

Šta je sve do sada uradila i rekla Danijela Štajnfeld

U avgustu prošle godine, glumica Danije Štajnfeld (na slici desno) imala je premijeru dokumentarnog filma *Hold me right* (na srpski preveden kao *Zaceli me*). U samoj završnici rada na kratkom filmu o onima koji su preživeli silovanje (i žene i muškarci), Štajnfeld odlučuje da i sama postane akterka filma i podeli svoje iskustvo. Nju je silovao ugledni čovek (što će srpski mediji kasnije pogrešno prevesti kao "moćnik") iz srpskih dramskih krugova.

Četiri meseca kasnije događa se afera "Miroslav Aleksić", Danijela Štajnfeld se ponovo oglašava u javnosti i kaže da je snimak razgovora sa silovateljem predala tužilaštvu. U ponedeljak, 22. marta, događa se neočekivano: javnost saznaje da je saopštila ime napadača. Reč je o glumcu Branislavu Lečiću. Iako je došla iz Njujorka samo da bi to učinila i dala ekskluzivni intervju za "Insajder", ime nismo prvo čuli ni od nje ni od "Insajdera", nego sa različitih portala, zahvaljujući curenju informacija iz tužilaštva. Time je Danijela Štajnfeld donekle izgubila kontrolu nad sopstvenim slučajem, ali već u popodnevним satima tog dana uspeła je da je povрати.

ŽRTVE SEKSUALNOG NASILJA

U intervjuu za "Insajder" opisala je detalje samog događaja. Zna se od ranije da čak devedeset odsto žrtava silovanja poznaje od ranije svog napadača. Međutim, kada pred kamerom sedi žena i kaže: "Mene je silovao kolega i moj dragi prijatelj Branislav Lečić", ovaj puki procenat odjednom postaje duboko uznemiravajuća ženska realnost. Opisujući kada se i kako sve odigralo, Štajnfeld kaže: "Nije mi bio prvi put da ulazim u njegova kola."

Naizgled banalna rečenica, tek još jedan detalj iz iskaza žrtve, zapravo je svedočanstvo pomenute ženske realnosti: neki muškarci su naprosto silovatelji; to su kolege, prijatelji, rođaci; oni će se prema ženi odnositi sa poštovanjem 100 puta, odvešće je kući, i 100 puta se ništa neće dogoditi, a onda će je 101. put – silovati. Da li to znači da sve muškarce treba

Foto: elena mudd

posmatrati kao potencijalne silovatelje? Ne. Ali svaka žena je potencijalna žrtva silovanja. Prema statistika-
ma američkog Nacionalnog
resurs centra za žrtve sek-
sualnog nasilja, svaka peta
žena bar jednom u životu
iskusi najgori oblik seksu-
alnog zločina – silovanje.
Za druge oblike, statistike
su još gore – neki oblik seksualnog nasi-
lja doživelo je 54 posto žena samo u godi-
ni koja je prethodila istraživanju. Više od
63 posto seksualnih napada ostaje nepri-
javljeno. U studentskoj populaciji taj je
procenat još gori – 90 posto.

Ako ništa drugo, ova statistika mnogo
govori. Ali ima još: u poslednjim minuti-
ma intervjua za "Insajder" Danijela Štajn-
feld govori o prevazilaženju postraumat-
skog stresnog poremećaja (PTSP) na
način na koji može da priča samo osoba
koja taj poremećaj ima i koja je svoju tra-
umu, kroz terapiju, uspešno obradila. O
sadržaju traume i obradi PTSP-a "Vreme"
je opširno pisalo povodom afere Aleksić
("Vreme" br. 1568 i br. 1569).

ZNAŠ KO SAM JA

Danijela Štajnfeld svedoči da je silo-
vana. Hajde da se na trenutak pravimo

da ime Branislava Lečića još nije nigde
pomenuto. Hajde i da poštujemo pretpo-
stavku nevinosti.

Pre intervjua sa Danijelom Štajnfel-
d, "Insajder" je objavio snimak njenog raz-
govora sa silovateljem. Ono što čujemo,
tipičan je obrazac razmišljanja silovate-
lja, jer profil ne postoji, ne postoji određe-
ni tip muškarca koji siluje. On se seća da
je plakala, ali na njeno: "Tad sam se ose-
tila ugroženo", pita: "Zašto?", i počinje da
je sluša i ubeđuje da to nije bilo silova-
nje, da je ona to pogrešno shvatila: "To je
moje iskazivanje nežnosti, a ne nepošto-
vanje. To je dostignuće, da si ti došla do
tog stepena interesovanja da kod mene
izazivaš te emocije. To je za čast, a ne za
osećanje ugroženosti."

On je ubeđuje da joj je učinio čast,
a ne da je napastovao. Psihološkinja
Tanja Ignjatović kaže za "Vreme" da je

ovo tipična nasilnička zlou-
potreba moći koja uključu-
je različite vrste manipula-
cije, obmanjivanja, zamene
teza. Zlostavljač komuni-
cira iz pozicije superiorno-
sti. Ne mora do koristi gru-
bost, pretnju, fizičko nasilje,
ali nameće svoju volju osobi
koja je imala poverenje, kojoj
je autoritet, koja ima mnogo

manje moći. On odlučuje, sprovodi ono
što je namerio, daje potpuno suprotno
značenje tome što je uradio, ubeđen da
ima pravo na to: "Ja to za tebe činim, tre-
ba da si srećna što sam te izabrao." Ignja-
tović kaže da je to je istovremeno zbunju-
juće i poništava naš doživljaj realnosti: "To
šalje dvostruke poruke, da treba da smo
srećne zbog onoga što nas je povredilo,
što nam je neprihvatljivo, jer mi ne zna-
mo ko smo i šta hoćemo."

Žene ne znaju ko su, ali osoba koju
je tužilaštvo označilo inicijalima B.L.
u jednom trenutku pita: "Imaš li uop-
šte pojma ko sam ja?" U redu je pretpo-
stavka nevinosti, ali znamo ko je – silo-
vatelj, muškarac koji se zaigrao boga
i pomislio da on određuje da li je žen-
sko "ne" u stvari "da". A sada će da vidi
ko je ona.

¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Novosti iz Coca-Cole

Costa kafa od sada i u Srbiji

**Coca-Cola HBC Srbija unapredila svoju ponudu za konzumaciju u svakoj prilici,
24 sata dnevno, 7 dana u nedelji**

Zahvaljujući kompaniji Coca-Cola HBC Srbija, potrošači u
našoj zemlji moći će da uživaju u ukusu Costa kafe, jednom
od najpoznatijih brendova kafe koji je od sada sa ponosom
deo Coca-Cola portfolija.

"Ulazak na tržište kafe za nas kao kompaniju veoma je
važan korak usmeren na to da dodatno ojačamo naš port-
folio i potrošačima ponudimo napitke za konzumaciju u
svakoj prilici, 24 sata dnevno, 7 dana u nedelji", izjavio je
Svetoslav Atanasov, generalni direktor Coca-Cola HBC
Srbija.

Tokom jedinstvenog onlajn događaja u formi jutarnjeg pro-
grama koji je vodila Nevena Madžarević, gledaoci su imali
priliku da se upoznaju i sa originalnom pričom o Costa kafi
koja počinje još 1971. godine.

"Naša ponuda Costa kafe sadržaće različite mešavine i for-
mate. Trenutno je dostupna Costa kafa u celom zrnu, name-

njena ugostiteljskim objektima, kao i kapsule namenjene za
kućnu i kancelarijsku upotrebu. Radićemo i na unapređenju
naše ponude, a sve u cilju da Costa kafu učinimo najomilje-
nijim brendom kafe među potrošačima i u Srbiji", izjavio je
Mirko Gutić, menadžer za premijum alkoholna pića i kate-
goriju kafe u kompaniji Coca-Cola HBC Srbija.

Među prvim u Srbiji koji su probali Costa kafu bili su i
popularna pevačica Ana Štadjohar i poznati voditelj Miloš
Maksimović, koji su u uključanju uživo pričali o svojim jutar-
njim ritualima i podelili sa gledaocima sa kim najviše vole
da uživaju u ispijanju kafe.

Specifičnost Costa kafe ogleda se u tome da sva zrna kafe
sadrže RFA sertifikat, koji ima samo 6 odsto plantaža kafe
na svetu. Dodatno, samo 5 odsto zrna kafe koje stiže sa tih
sertifikovanih plantaža zadovoljava kriterijume da bude deo
Costa kafe.

Kovid koloplet javnog zdravlja

“Lekari ne treba da budu ukras Kriznog štaba, već donosioci odluka o merama, čije sprovođenje vlast treba da obezbedi... Međutim, ima i građana koji ne veruju u pandemiju, i koji do saznanja o postojanju virusa dolaze tek kada se razbole. Neki od njih su pre neki dan, držeći se za ruke, igrali kolo pored spomenika Stefanu Nemanji, nedovoljno svesni da lepo užičko kolo lako može da se pretvori u kovid kolo sa ozbiljnim posledicama”

U Srbiji, što je i bilo očekivano jer granice za virus ne postoje, trenutno je dokazano prisustvo tzv. britanskog soja kod više od 50 odsto zaraženih, kaže za “Vreme” prof. dr Radan Stojanović, docent na Medicinskom fakultetu na Katedri za kliničku farmakologiju i toksikologiju. “Primećeno je da se ovaj soj lakše širi, što za posledicu ima veći broj obolelih, veću opterećenost zdravstvenih ustanova i potrebu da se sve više njih prebaci u tzv. kovid radni režim. U borbi protiv čoveka virus se tokom vremena prilagođava, menja. Nekada promene dovode do ‘samoubistva’ virusa, a ponekad do njegovog ‘jačanja’. Zbog toga je ugroženo pružanje adekvatne pomoći pacijentima sa drugim oboljenjima. Možemo da očekujemo da se u našoj zemlji pojave i drugi sojevi poput tzv. južnoafričkog i brazilskog. Međutim, bez obzira o kom soju je reč, način borbe je uvek isti: sprovođenje adekvatnih epidemioloških mera i vakcinacija.”

Dr Stojanović kaže da na osnovu laboratorijskih podataka, pre svega, možemo reći kako su vakcine pokazale nešto manju, ali i dalje zadovoljavajuću efikasnost i protiv tzv. britanskog soja, koji postaje dominantan u našoj zemlji. Promene virusa, naročito njegovog S proteina se prate, i u slučaju potrebe, moguće je postojeće vakcine modifikovati i tako održati efikasnost. Moguće je i da će biti potrebna primena treće doze. Odgovore na ova pitanja daće planirana klinička ispitivanja.

“VREME”: Koja je razlika između vakcina sa živim i umrtvljenim virusom?

DR RADAN STOJANOVIĆ: Nijedna od vakcina odobrenih za primenu ne sadrži

živi virus i ne može da izazove oboljenje kovid 19. Nema značajnih razlika među vakcinama kada su u pitanju neposredne lokalne (bol na mestu primene, otok) ili sistemske (povišena telesna temperatura, glavobolja, umor) reakcije organizma posle primanja vakcine. Neki građani su bili čak i pomalo razočarani što nisu imali nikakvu reakciju. Treba da znaju da ne postoji veza između učestalosti i intenziteta pomenutih reakcija i kasnijeg nivoa neutrališćih zaštitnih antitela. Osobe starije od 70 godina mogu da prime bilo koju od ponuđenih vakcina.

Najveći broj stanovnika u Srbiji vakcinisan je kineskom vakcinom, bar u prvoj fazi, dok nisu počele da stižu vakcine zapadnih proizvođača. Da li se interesovanje povećalo kad su stigle vakcine Fajzer, AstraZeneca? Koliko je interesovanje za rusku vakcinu Sputnik V?

Mi smo trenutno vodeća zemlja u Evropi po broju vakcinisanih građana na 100.000 stanovnika, što je odlična stvar, i u tom ritmu treba nastaviti. Građani mogu da biraju koju vakcinu žele. Međutim, u nedostatku informacija i znanja, prilikom donošenja odluke o izboru vakcina emocije su počele da igraju ključnu ulogu. Da li će uplitanje emocija u izbor doprineti povećanju odziva, videćemo. Nemam tačne podatke o interesovanju za Sputnik V.

Od čega zavisi brzina i proces stvaranja imuniteta nakon revakcinacije i koji faktori utiču na to? Da li je tačno da Sinofarmova vakcina slabije štiti i kraće traje zaštita odnosno imunitet?

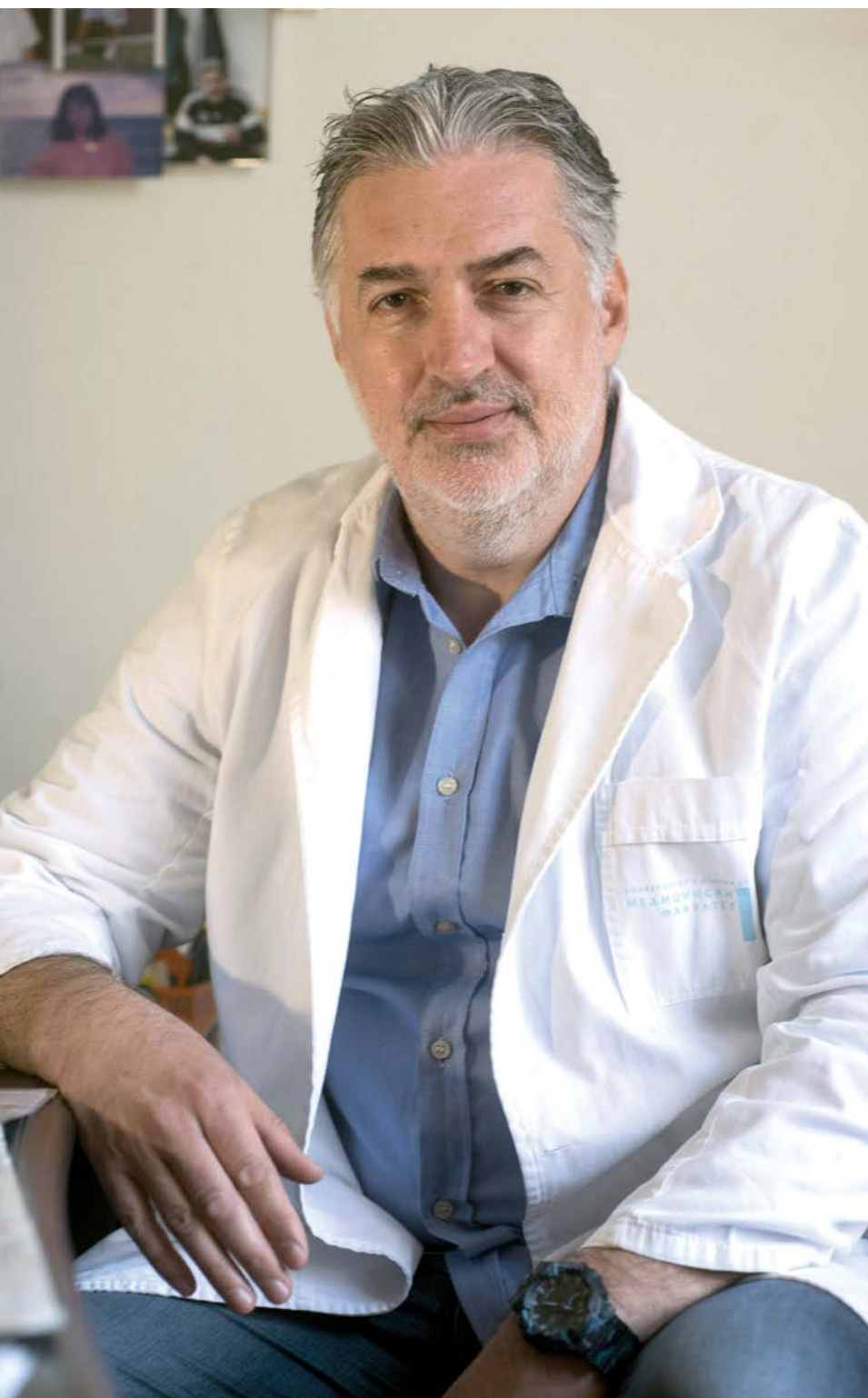
Sinteza antitela je pokazatelj da je imuni sistem odgovorio na vakcinu i nije po-

kazatelj imunološke snage našeg organizma, posebno ne brzina stvaranja. U dugotrajnoj zaštiti od infekcije veliki značaj ima i tzv. celularni imunitet, čiju aktivnost komercijalnim testovima ne možemo utvrditi.

O efikasnosti vakcina saznajemo iz objavljenih preliminarnih rezultata kliničkih ispitivanja koja su u toku. Oni ukazuju da su najveću efikasnost pokazale vakcine zasnovane na iRNK tehnologiji, oko 95 odsto (Fajzer/Biontek i Moderna), zatim vektorske (Sputnik V oko 92 odsto, odnosno AstraZeneka oko 82 odsto), dok je efikasnost vakcine kineske kompanije Sinofarm sa umrtvljenim celim koronavirusom, prema izjavi proizvođača, a u odsustvu publikovanih rezultata treće faze kliničkog ispitivanja u relevantnim medicinskim časopisima, iznosila oko 80 odsto. Treba reći da su pomenute efikasnosti beležene u kontrolisanim kliničkim ispitivanjima i da je moguće da će u realnom svetu biti nešto niže, ali i to je prihvatljivo. Kada je u pitanju trajanje zaštite, za sada nije uočeno postojanje značajnije razlike među vakcinama, a očekuje se da bude minimum godinu dana.

Poverenje u Krizni štab poljuljano je kod dobrog dela stručne javnosti, ali i svake druge. Da li mislite da su mere srpskog Kriznog štaba pravovremene i adekvatne u ovom trenutku, i uopšte od početka pandemije?

Građani su od početka epidemije tražili informacije kako da se ponašaju. Krizni štab, formiran sa ciljem kontrole epidemije, trebalo je da predstavlja telo u koje građani imaju najviše poverenja. Međutim, izjave i ponašanje pojedinih članova

uklope, takav je utisak, što će se možda jednom razjasniti. Međutim, ono što bode oči jeste broj premulih lekara i drugog medicinskog osoblja u Srbiji, pogotovo kad se uporedi sa drugim zemljama. Kako to objašnjavate – iscrpljenošću lekara, lošim uslovima u bolnicama?

Lekari i medicinsko osoblje su na prvoj liniji fronta u borbi sa koronavirusom, ali to ne zači da treba da budu topovsko meso i da stradaju. Bilo je nekih ishitrenih, neargumentovanih izjava o razlozima zaražavanja koje nisu donele ništa dobro, naprotiv, izazvale su bes i ogorčenje većine kolega koji svakodnevno vode veliku bitku za zdravlje građana. Zbog čega imamo veliki broj umrlih lekara je pitanje na koje se pravi odgovor jednostavno mora dobiti. Iako smo na početku epidemije imali saznanja pre svega iz Italije, virus nismo dočekali potpuno spremni, a neki su neargumentovano, pokušavajući da budu duhoviti, potcenjivali njegov razorni potencijal. Na početku nije bilo dobrih procena o količini potrebne zaštitne opreme, i nisu u svakoj situaciji korišćeni adekvatni testovi za potvrdu akutne infekcije koronavirusom. Serološki testovi su ponekad rađeni prerano i sa lažno negativnim nalazima osobe su primane u bolnice radi lečenja drugih bolesti, što je u određenoj meri doprinelo "ulasku" virusa u naše zdravstvene ustanove. Imali smo i određenih organizacionih problema, ali danas smo u tom smislu mnogo bolji. U poslednje vreme verujem da je jedan od razloga i velika iscrpljenost lekara.

Koliko je za širenje virusa objektivno krivo stanovništvo?

Krizni štab i građane možemo posmatrati kao porodicu, u kojoj su članovi KŠ roditelji, a građani deca. Ako od roditelja dobijaju različite poruke, deca se sigurno neće ponašati jedinstveno, ali ih ne možete kriviti za takvo ponašanje. Građani se ponašaju onako kako im je dozvoljeno. Navešću samo nekoliko primera: ako otvorite kapije stadiona, ne možete kriviti navijače koji dođu na utakmicu i navijaju; ako otvorite skijališta, ne možete kriviti građane što su na skijama, kao ni građane koji se voze gondolom koja je u tu svrhu i svečano otvorena. Deca ne pohađaju nastavu u školi, ali istovremeno

va su bile neadekvatne epidemiološkoj situaciji, nedosledne i često zbunjujuće. Neki od njih su čak izjavljivali da se nisu pridržavali mera koje su predlagali. Sve je to, nažalost, doprinelo gubitku poverenja kod građana.

Suština epidemioloških mera je da budu izabrane one koje nalaže aktuelna epidemiološka situacija. Građani žele da vide principijelnost i doslednost u sprovođenju mera, a ne da se danas mere donose, a već sutra razmatra njihovo ublažavanje. U poslednje vreme, na osnovu

izjava i nastupa u javnosti, stiče se utisak da su lekari članovi tzv. medicinskog dela štaba često nemoćni i frustrirani zbog činjenice da se njihovo mišljenje ne uvažava u meri kojoj je to potrebno, jer pri odlučivanju koje epidemiološke mere treba doneti, glavnu reč imaju drugi članovi štaba oskudnog medicinskog znanja. Lekari ne treba da budu ukras Kriznog štaba, već donosioci odluka o merama čije sprovođenje vlast treba da obezbedi.

Statistički podaci o brojevima zaraženih i preminulih nikako da se

im je organizovano treniranje u salama i igranje utakmica. Međutim, ima i građana koji ne veruju u pandemiju, i koji do saznanja o postojanju virusa dolaze tek kada se razbole. Neki od njih su pre neki dan, držeći se za ruke, igrali kolo pored spomenika Stefanu Nemanji, nedovoljno svesni da lepo užičko kolo lako može da se pretvori u kovid kolo sa ozbiljnim posledicama.

Srbija je u vrhu liste zemalja po broju vakcinisanih, što je dobra vest.

Međutim, neke ankete pokazuju da je više od 30 odsto građana Srbije izjavilo da ne želi da se vakciniše.

Kako dopreti do njih i da li taj podatak treba da nas zabrinjava?

Ako je taj podatak tačan, onda to i nije loše, jer znači da 70 odsto želi da se vakciniše i onda je zadatak države da im ispunji želju. Oni koji ne žele da se vakcinišu treba da znaju da će pre ili kasnije doći u kontakt sa virusom, a kako naš imunitet ne radi po principu "sve ili ništa", mogući ishodi su različiti: od zaražavanja bez obolevanja, obolevanja sa različitom težinom kliničke slike, ozdravljenja, do smrtnog ishoda. U kojoj će grupi biti, to se sa sigurnošću ne može reći i zato sam više puta napominjao da je kontrola epidemije bez vakcinacije igranje ruskog ruleta. Vidim da su to prihvatile i druge kolege.

Do građana se, bez obzira o čemu je reč, uvek dopire davanjem istinitih informacija. Građane najviše interesuje da li su vakcine napravljene prebrzo i da li su dovoljno ispitane. Treba da znaju da se u pravljenu vakcina nije krenulo od nule, već su korišćena iskustva više decenija. Vakcine su ispitane, sa stanovišta efikasnosti i bezbednosti, u meri kojoj je bilo neophodno da bi dobile dozvolu od strane odgovarajućih regulatornih tela za hitnu primenu kod ljudi u cilju obuzdavanja pandemije.

Osim vakcine, postoje i lekovi za kovid, spominjali ste lek kompanije Eli Lili. Kakav je to lek, da li će uskoro biti dostupan kod nas? Da li u odbrani od kovida pomažu suplementi, cink, vitamin D, o čemu se naveliko govorilo i pisalo?

U pitanju je skup lek iz grupe tzv. monoklonskih antitela, IgG klase. Znači da u organizam unosimo već gotova, u laboratoriji stvorena antitela. Primenuju

■ **“U duboko podeljenom društvu kao što je naše, ne sme se dozvoliti da vakcinacija postane način iskazivanja poverenja ili nepoverenja aktuelnoj vlasti. Najviši predstavnici vlasti i opozicije, koji imaju autoritet i ugled u određenom delu biračkog tela, treba da zavrnu rukave i vakcinišu se i tako ličnim primerom pokažu da veruju u ono što pričaju. Vakcinacija predsednika predstavljala bi značajan kamen u tom mozaiku poverenja u vakcine”**

se intravenski u ranim fazama bolesti jer sprečavaju ulazak virusa u ćeliju. Namenjeni su za lečenje pacijenata sa blagim do umerenim oblikom bolesti, kod kojih postoji visoki rizik za progresiju bolesti i/ili hospitalizaciju. Biće dostupni našim građanima, ali treba znati da nije reč o čudotvornim lekovima i da ne zamenjuju vakcinaciju koja je apsolutni prioritet.

Interesovanje za suplemente tokom pandemije je izuzetno poraslo. Suplementi se kupuju bez recepta i to je mač sa dve oštrice, jer neko može pomisliti da čim se tako nabavljaju da nemaju neželjena dejstva, što nije tačno. Oni ne zamenjuju zdravu i izbalansiranu ishranu. Treba ih davati osobama kod kojih postoji deficit određenih vitamina ili minerala. U slučaju vitamina D, dolazi u obzir uzimanje malih doza, od 500 do 800 IJ/dan

tokom zimskog perioda. Kada je u pitanju primena vitamina C, D i cinka, možemo reći da nema dovoljno podataka na osnovu kojih bi se preporučila njihova primena u prevenciji i lečenju kovida 19.

Ujedinjeni protiv kovida stalno apeluju na alarmantno stanje u zdravstvu, što političari uporno negiraju. Nijedna druga bolest se ne leči osim korone. Kad prođe pandemija, šta nas čeka?

Ujedinjeni protiv kovida su pre nekoliko meseci izneli predlog epidemioloških mera koji, nažalost, koliko je meni poznato, nije ozbiljnije razmatran. Pre neki dan smo čuli od člana KŠ da je zdravstveni sistem na ivici propasti. Moramo sačuvati zdravlje ljudi, ugrožen nam je i proces vakcinacije jer se samo zdravi mogu vakcinisati. Trenutno nema mesta paroli “i zdrav-

■ “Građane najviše interesuje da li su vakcine napravljene prebrzo i da li su dovoljno ispitane. Treba da znaju da se u pravljenju vakcina nije krenulo od nule, već su korišćena višedecenijska iskustva. Vakcine su ispitane sa stanovišta efikasnosti i bezbednosti, u meri kojoj je bilo neophodno da bi dobile dozvolu od strane odgovarajućih regulatornih tela za hitnu primenu kod ljudi u cilju obuzdavanja pandemije”

lje i ekonomija”. Država treba da nađe način da, dok se spasavaju životi, pomogne onima koji neće moći da obavljaju svoje radne aktivnosti. Nakon pandemije sledi nam dug period oporavka, kako fizičkog i mentalnog zdravlja, tako i ekonomije. Nadam se da ćemo iz pandemije izvući iskustva i redefinisati listu životnih prioriteta.

Na šta oboleli građani koji se leče kod kuće treba da obrate pažnju kada je u pitanju njihovo zdravstveno stanje?

U situaciji kada su bolnice “prebukirane”, mnogi građani se leče kod kuće. Ono što mogu da učine jeste samoprocena zdravstvenog stanja. Ako se kod njih jave sledeći simptomi i znaci, treba da se odmah jave lekaru: telesna temperatura viša od 38°C, broj udisaja veći od 20/minutu, broj otkucaja srca veći od 100/minutu, a kako su neki građani nabavili pulsne oksimetre za merenje saturacije kiseonikom, u slučaju naglog pada vrednosti ili u slučaju da je vrednost ispod 94 odsto.

Najavljeno je da će se u Srbiji proizvoditi Sinofarmova vakcina u saradnji sa UAE u novoj fabrici, što je u sklopu kineske “vakcinske diplomatije”, o čemu su njihovi zvaničnici otvoreno govorili, a preneo Rojters. Da li to znači da ćemo u budućnosti imati i kineske lekove za različite bolesti u ponudi?

Proizvodnja i distribucija vakcina postala je jedna vrsta borbenog polja na kojem svetske sile pokazuju svoju moć. Mene kao lekara jedino interesuje da rezultat te borbe, odnosno “vakcinalne diplomatije”, bude dostupnost kvalitetnih vakcina svima, jer ćemo samo tako zauzaviti pandemiju. Danas, a i u budućnosti, kriterijumi za lekove koji će biti ponuđeni našim građanima trebalo bi da budu njihov dokazani kvalitet, efikasnost i bezbednost, a ne geografsko poreklo.

Da li je Srbiji neophodna intenzivnija kampanja za vakcinaciju? Da li je stanovništvu dovoljno jasna prednost

vakcinacije, kao i da time ne štite samo sebe već i druge? Na primer, da li bi pomoglo da se predsednik Vučić vakciniše, da pokaže da se ne plaši?

Građani treba da znaju da je vakcinacija, uz istovremeno sprovođenje epidemioloških mera, najbezbedniji i najefikasniji način zaštite od virusa. Vakcinacija je i solidarnost, jer ako se vakciniše dovoljan broj građana, smanjiće se šansa da virus “pronađe” one osobe koje zbog zdravstvenog stanja ne smeju da prime vakcinu. U duboko podeljenom društvu, kao što je naše, ne sme se dozvoliti da vakcinacija postane način iskazivanja poverenja ili nepoverenja aktuelnoj vlasti. Najviši predstavnici vlasti i opozicije, koji imaju autoritet i ugled u određenom delu biračkog tela, treba da zavrnu rukave i vakcinišu se i tako ličnim primerom pokažu da veruju u ono što pričaju. Vakcinacija predsednika predstavljala bi značajan kamen u tom mozaiku poverenja u vakcine. ¶

BILJANA VASIĆ

RBI

Bez podrške korišćenju uglja

Raiffeisen Bank International stavlja fokus na obnovljivu energiju

Raiffeisen Bank International (RBI) posvećen je promociji ekoloških tehnologija i još više će se usmeriti na obnovljivu energiju u budućnosti. Cilj strateške orijentacije je da proširi kreditnu izloženost prvenstveno u segmentu solarnih tehnologija i tehnologija korišćenja snage vetra.

Izvršni odbor je usvojio smernicu prema kojoj će portfolio finansiranja industrije na bazi uglja od strane RBI grupacije biti značajno smanjen, tako da u budućnosti neće biti poslovanja sa kompanijama koje generišu više od 25 odsto svog prihoda od eksploatacije uglja. RBI neće obezbeđivati ni bilo kakve nove finansijske usluge novim ili postojećim energetskim postrojenjima na ugalj ili rudnicima, niti će direktno učestvovati u (re)finansiranju takvih kompanija.

“Ovom strateškom odlukom činimo važan korak na putu da dostignemo klimatske ciljeve EU i time pokazujemo da smo dorasli zadatku kao odgovorna kompanija”, izjavio je predsednik RBI Johan Štrobl. “Prestanak finansiranja aktivnosti u vezi sa ugljem – ne samo od strane RBI, već od stra-

ne sve više banaka širom sveta – daće dodatni zamajac nepovratnom procesu dekarbonizacije.”

Strateško pozicioniranje u pogledu obnovljivih izvora energije sledi odluku šefova država i vlada EU iz decembra 2020. godine, u kojoj su se usaglasili o smanjenju emisije gasova staklene bašte za 55 odsto do 2030. godine u poređenju sa 1990. godinom. Potpisivanjem globalnih Principa odgovornog bankarstva UN-a kao prva austrijska banka u januaru 2021. godine RBI je pokazala svoju pionirsku ulogu.

Kao članica RBI grupacije, Raiffeisen banka u Srbiji je posvećena sprovođenju procesa obezbeđivanja zdravije životne sredine i održivog razvoja. “U narednom periodu ćemo veliku pažnju posvetiti pitanju odgovornog finansiranja, uz poseban akcenat na proceni uticaja aktivnosti kreditnih klijenata na životnu sredinu, a sa ciljem da se podrže dugoročno održive aktivnosti i projekti u našoj zemlji”, izjavio je ovim povodom Zoran Petrović, predsednik Izvršnog odbora Raiffeisen banke.

Državni kriminal u svetlu logičke analize

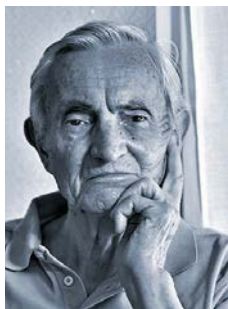
Prva i valjda najvažnija funkcija i obaveza vlasti jeste održavanje pravnog reda i zaštita prava i sloboda. Ako se u društvu nanizalo mnogo "zločina", pa još onih "jezivih i šokantnih", onda to znači da vlast nije valjano obavila svoju osnovnu dužnost. To je najšokantnija kritika vlasti, koja je ovoga puta potekla iz njenih redova

Pozitivna nauka svoje spoznajne uvide gradi na osnovu iskustvenih svedočanstava; to je ono što se u istraživačkim studijama na engleskom jeziku tako često sreće pod nazivom *empirical evidence*. Doista, ko god ima pretenzije da otkrije neke istine, ili da ih bar aproksimira, o relevantnim segmentima posmatrane stvarnosti, mora poći od podataka koji odražavaju i mere njene stvarne, tačno okarakterisane segmente. No, ma koliko da su sami sirovi podaci važni za utvrđivanje saznanja o stvarnosti, oni nisu kraj nego tek doslovan početak toga spoznajnog procesa. Nakon prikupljanja podataka dolazi onaj rafinirani, suptilni deo koji se sastoji od analize i logičkog testiranja tih podataka i od izvođenja njihovih implikacija. Te implikacije su retko kad neposredno vidljive i zahtevaju opsežna i kompleksna znanja koja tvore odvojenu specijalnost i dostupna su tek malom, veoma ograničenom krugu specijalista. Ispitivanjem podataka dolazi se do uvida i spoznaja koje su često analitički veoma udaljene od samih podataka, i neretko predstavljaju iznenađenja i za same istraživače.

Ova skica spoznajnog procesa ocrtava se i jarko ističe kad je reč o javnoj politici, a posebno o onim njenim delikatnim komponentama koje su potencijalni predmet kritike i osnov posredstvom koga se grade često lekovite i spasonosne kritike vlasti. U našoj politici zateklo se i istrajava mnogo toga što je predmet oštih kritika, i razlog zbog koga se u dobar broj aktuelnih poduhvata osnovano i sa debelim razlozima sumnja. Jovanjica, Krušik, Savamala, Telekom, jedan broj zahvata u sređivanju gradskih trgova i ulica, problematični tenderi, slučaj saobraćajnog udesa u Doljevcu... Mnogo je toga što bi moglo da se nabroji, ali gotovo ništa ne predstavlja pitanja o kojima je ustanovljena tvrda, nepobitna istina.

DEBELE SENKE SUMNJE

Brojni su razlozi za taj spoznajni deficit: kompleksnost problema, upadljiva i neizbežno oskudna količina raspoloživog znanja, nedostatak resursa za pokrivanje opsežnijih istraživanja, paradigmatički defekti u metodologiji putem kojih se poda-

Piše: **Ljubomir Madžar**

Profesor emeritus
Alfa BK univerziteta
u Beogradu

ci analiziraju... Među važnije razloge nedovoljne obaveštenosti uvek spada nepotpunost, katkad prava oskudica i, posebno, nepouzdanost raspoloživih podataka. Važan razlog defekata u domenu podataka jeste njihovo svesno prikrivanje ili iskrivljivanje (nameštanje, "friziranje"...). Vlast je daleko od toga da bude pelcovana protiv manipulisanja podacima. Povodom sasvim neuverljivih podataka o povoljnom stanju i kretanju zaposlenosti, nezaobilazni i uvek merodavni Fiskalni savet obavio je analize iz kojih je proistekao vredan naučni rad sa naslovom "Postoje ribe koje lete, ali su veoma retke".

Brojni slučajevi promašaja ili čak zloupotreba vlasti ne daju se neposredno dokumentovati i neporecivo pokazati, ali se analizom njihovih ne uvek logički konzistentnih komponenti mogu utvrditi njihovi pogubni aspekti i štete koje mogu izazvati. Sama kolokvijalno formulisana problematičnost dovoljna je da na mnoge takve akcije vlasti baci tešku i razornu sumnju. U tom smislu, visoko je znakovita često korišćena narodna poslovice "Gde ima dima, ima i vatre". Zašto se uopšte javljaju sumnje ako nešto sa Jovanjicom, Krušikom itd. ne bi bilo problematično? Neki od ovih nemilih slučajeva postali su nadaleko vidljivi. Iz Evropskog parlamenta, tj. čak iz dalekog Brisela, stigle su ozbiljne opominjuće poruke. Neće biti da su te zamerke baš bez ikakvog osnova. O njima pišu ugledne strane novine, uključujući i one najuglednije iz Nemačke. Razne strane organizacije postale su upadljivo podozrive i znake svog neprijatnog iznenađenja uopšte ne skrivaju. Domaći opozicioni mediji analitički su se izvanredno izgradili i profesionalno razvili; oni lansiraju takve dokaze i daju jasan uvid u svoje dokazne postupke da je često nemoguće u njih prosto i bez ostatka ne poverovati. Osnovane sumnje javljaju se i množe po različitim osnovama i mnogi od nas bivaju potpuno ubeđeni u istinitost onoga što ti mediji u kontinuitetu emituju. A utisak je da vlast neuspešno i krajnje neubedljivo reaguje na te kritike. Šta onda da istini posvećen čovek zaključi na osnovu svega toga? Zaključci sigurno ne mogu da idu u prilog vlasti, ma koliko da se posmatrač trudi da bude objektivan i kritičan prema svim

tvrdnjama koje se oko i povodom tih sumnjivih afera nižu u neugodnom kontinuitetu.

Ovo je tačka na kojoj se mogu razviti neki elementi jednostavne logičke analize, pri čemu ona rezultuje u zaključcima nepovoljnim po vlast. Temeljna postavka, aksiomatska osnova za dalja izvođenja jeste da su spoznaje u vezi sa spornim, po vlast kompromitujućim slučajevima vrlo nepotpune, nejasne i kontradiktorne. Situacija povodom tih slučajeva ostaje neugodno dugo nejasna, iako je očigledna potreba za njihovim definitivnim razjašnjavanjem. Druga aksiomatska postavka jeste da vlast raspolaže institucijama, kadrovima, sredstvima i novčanim kapitalom za potpuno i neporecivo rasvetljavanje tih diskreditujućih slučajeva. Zašto vlast sve to ne raščisti i razreši kad je to u njenoj nepobitnoj mogućnosti? Zašto ne pruži uverljive i logički konzistentne odgovore na ta pitanja koja na nju bacaju debele senke sumnje? Senke koje su tako guste i tamne da se jasno razaznaju iz samog Brisela i dosta detaljno opisuju i tumače u uglednim međunarodnim glasilima. Budući da u vezi sa spornim slučajevima nisu pruženi konačni odgovori – najsigurniji bi bili svakako oni koji bi proisticali iz merodavnih sudskih presuda – ostaje jedino da se povodom tih slučajeva formulišu neke pretpostavke, i da se njihovom logičkom analizom izvedu zaključci koji verovatno ne bi bili daleko od istine.

KRUŠIK KAO PRIMER

Najbolje se sve oko toga da razjasniti na nekom konkretnom primeru. Uzmimo kao primer Krušik. Oko Krušika su razvijena dva dijametralno suprotstavljena tvrdjenja. Opozicioni krugovi, kritički nastrojeni mediji i analitičari za koje se čini da su odista kompetentni, tvrde da je Krušik, kao i Savamala itd., slučaj kolosalne državne zloupotrebe, a vlast tvrdi da o zloupotrebama nema ni govora. Ako su u pravu kritičari vlasti, slučaj je razrešen i nema šta drugo da se analizira, izuzev pitanja kakve sankcije i na koji način vlast treba da pretrpi za svoje prestupe.

Druga mogućnost je da nikakvih zloupotreba nema, da je sve to izmišljotina krugova koji vlasti ne misle ništa dobro i koji sve rade da joj što pre vide leđa. Oko ove druge mogućnosti javljaju se, međutim, očigledne logičke teškoće, pa se sve to svodi na slučaj logičkog dokazivanja onoga što u raspoloživim podacima nije neposredno vidljivo. Ako tu nema nikakvih zloupotreba, a stvoren je utisak kao da ih ima, i to doista teških, a vlast ima načine i resurse da sve to raščisti i takoreći dokaže svoju nevinost, zašto to vlast konačno ne učini? Zašto tako nevina trpi da joj nos brišu oni iz Brisela i da svetske novine pišu neugodno opominjuće napise o njenim promašajima? *Nije logično da vlast trpi i u neku ruku toleriše sve te uvredljive zamerke i poražavajuće kritike ako je u stanju da sebi i svetu jasno otkrije istinu i stane na kraj tim bolnim i besomučnim nasrtajima.*

Ovde je i dokaz stava da bi sve to što se aktuelnoj vlasti zamera moglo, pa i moralo da bude istina. Ako vlast ne pristupa njoj dostupnom rasvetljavanju tih delikatnih situacija, a za takvo razjašnjenje ima i podatke i resurse, moralo bi da sledi da ona to nije u stanju da učini. Iz toga bi sledilo da se odista radi

o njenim krupnim prekršajima i da je ono što joj nabija na nos ovdašnja opoziciona štampa, a potom i Brisel i strane novine, sušta i neporeciva istina. Time se došlo do logičkog dokaza, doduše izvedenog na osnovu nepotpunih i možda namerno zamršenih podataka, da je na vlast upravljena oštra kritika istinita i primerena!

KRITIKA IZ REDOVA VLASTI

Na mestu bi moglo da bude još par kraćih napomena. Ako se pretpostavi da vlast nije učinila prekršaje koji joj se u povelikom broju pripisuju, a ipak je stvoren privid da su ti prekršaji doista učinjeni i da imamo posla sa korumpiranom i u zloupotrebe ogrezlom državom, onda bi taj dugi rep kompromitacije koji se za vladom vuče iz godine u godinu morao da se pripiše nesposobnosti. Reč je, dakako, o nekompetentnosti političkog direktorijuma i pobočnika u javnoj upravi koji za vlast obavljaju sve te radove. Biti nevin, a biti optužen za razne zloupotrebe logički implicira da je odgovarajući akter krajnje nesposoban.

Ne bi ni to bilo nemoguće, s obzirom na partijsko kadrovanje koje je jedna od najmarkantnijih crta naše društvene stvarnosti. Ma koliko bliska zdravoj pučkoj pameti, ta determinanta može tek delimično da objasni ovaj problemski kompleks. Da je u pitanju nešto krupnije i opasnije, vidi se po tome što se vlast i ne napinje previše da njoj upućene oštre kritike pobije; biće da zaključuje da je bolje *quieta non movere* (ono što miruje ne treba dirati), i da postoji rizik da se u slučaju detaljnije polemike otkrije nešto što je još gore od onoga što joj se tako jetko zamera i iz inostranstva i sa domaće političke pozornice.

Jednako je zanimljivo i to što vlast slavodobitno obznanjuje da je na putu da otkrije i surovo kazni neke "šokantne" i "jezive" zločine. Šokantna je i jeziva, a po vlast više nego nepovoljna sama ta najava. Vlast zaboravlja da je odgovorna ne samo za "zločine" počinjene u njenim redovima, nego i za sve ostale zločine u sveskolikom društvu. Prva i valjda najvažnija funkcija i obaveza vlasti jeste održavanje pravnog reda i zaštita prava i sloboda. Ako se u društvu nanizalo mnogo "zločina", pa još onih "jezivih i šokantnih", onda to znači da vlast nije valjano obavila svoju osnovnu dužnost. To je najšokantnija kritika vlasti, koja je ovoga puta potekla iz njenih redova!

Malo je država u kojima se ističu tako isključive, dijametralno različite ocene o odgovarajućim učincima. S jedne strane, tvrdi se da smo najbolji u regionu, pa bezmalo i u celoj Evropi i šire, dok se, s druge strane, prilično uverljivo tvrdi da nas je aktuelna vlast, razorivši institucije i zgazivši sve elemente vladavine prava, zakopala u samo dno evropske deponije neuspelih država. Implikacija je da će proći mnoge decenije dok se ne oporavimo od aktuelnih ekonomsko-političkih i drugih promašaja. Raščišćavanje ove fundamentalne protivrečnosti zahteva mnogo podataka i pouzdanih informacija, traži, dakle, ono što zadugo nećemo imati. No, u toj informacionoj magli mnogo može da pomogne analitika. Neki tvrdo dokazivi, a po vlast neugodni zaključci daju se ubedljivo izvesti uz oslonac na neke, makar i jednostavne, analitičke postupke. To je upravo ono što se pokušalo postići ovim napisom. ¶

Opet aktuelna Mitićeva rupa

Građanske inicijative su protiv odluke da se zelena površina pretvori u urbani prostor, struka nije. Šta će biti na kraju

Grad Beograd namerava da na Mitićevoj rupi, poznatom toponimu Beograda, sadašnju zelenu površinu pretvori u stambeno-komercijalni prostor. Urbanisti smatraju da bi to bilo u redu, a javnost da ne bi. Čim je prošle nedelje predstavljen nacrt Plana detaljne regulacije na javni uvid, građanske organizacije pokrenule su peticiju protiv gradnje na Mitićevoj rupi. Istovremeno, urbanisti podsećaju da je taj prostor oduvek bio građevinsko zemljište predvi-

đeno za izgradnju urbanog jezgra, odnosno, da je sadašnje zelenilo oduvek bilo privremeno rešenje. I jedni i drugi navode argumente koji mogu da deluju podjednako uverljivo.

OSNOVNE INFORMACIJE

Mitićeva rupa se nalazi na Slaviji između ulica Kralja Milana, Beogradske, Njegoševe i Svetozara Markovića. Plan detaljne regulacije (PDR) Mitićeve rupe izradio je Urbanistički zavod Beo-

grada inicijativom Direkcije za građevinsko zemljište Grada Beograda, a potpisuju ga odgovorni urbanisti Jelena Đerić i Jadranka Živković. Osnova njihovog planskog dokumenta je pobedničko rešenje Tamare Petrović i Miloša Komlenića na anketnom arhitektonsko-urbanističkom konkursu za područje Trga Slavija i okolnih blokova iz 2005. godine. PDR-om je obuhvaćen blok 10 između ulica Beogradske, Kralja Milana, Kralja Milutina i Njegoševe na površini oko 10.456 kva-

PRIVREMENI PARK: Detalji Mitićeve rupe

Foto: Marija Janković

dratnih metara, dok se blok 11 koji takođe pripada planskoj celini Mitićeve rupe, neće menjati. Po ivici bloka 10, duž ulice Kralja Milutina, nalaze se zgrade, a najveći deo bloka zauzima javna zelena površina, park "Mitićeva rupa" u kome su osim drveća i žbunja, i dva dečja igrališta.

Autori PDR-a predvideli su u bloku 10 kombinaciju stanovanja, poslovanja i komercijalno-poslovne namene sa kulturnim sadržajima – (medijateke, čitaonice, multifunkcionalne sale, galerije, knjižare, prodavnice muzičkih instrumenata...) i pratećim uslužnim sadržajima (kafeima, restoranima...). Postojeći objekti u ulici Kralja Milutina se neće dirati. Novi objekti su planirani duž Beogradske i Kralja Milana ulice, maksimalna spratnost bi bila osam spratova, i duž Njegoševe, maksimalne spratnosti do pet spratova. Pešački koridori bi povezivali ulice Njegoševu i Kralja Milana. U sredini bloka predviđeno je zelenilo. Broj sta-

Novi vlasnici

Jedan od argumenata onih koji se zalažu za park, odnosi se na pitanje vlasništva. Podsećaju da je to i bio razlog zašto Grad nije do sad uređivao Mitićevu rupu. Kompanija Sebre M.R.S. d.o.o, članica Sebre Grupacije iz Češke Republike, postala je vlasnik Mitićeve rupe kupovinom zemljišta od privatnih vlasnika. Konkretno, Sebre M.R.S. je postao vlasnik 2248,5 kvadratna metra što predstavlja 34,21 odsto ukupne površine parcele. Ova kompanija je do sada realizovala niz projekata u svetu, a u Češkoj su 2018. i 2019. godine dobili nagradu "Zgrada godine". Za projekat DRN bili su nominovani za nagradu "Mis van de Roe", što je svojevrsni gran pri globalne arhitekture. Ta zgrada je realizovana u najstrožem centru Praga, pod zaštitom je Uneskoa. Njen autor je Stanislav Fiale, češki arhitekta svetske reputacije koji potpisuje sve projekte Sebre.

nova će se sa sadašnjih 247 popeti na 323, broj stanovnika uvećati sa 715 na 936, a zaposlenih sa 550 na 766.

Ovim Planom detaljne regulacije predviđeno je obavezno raspisivanje javnog međunarodnog arhitektonskog konkursa za idejno rešenje i arhitektonsko oblikovanje novoplanirane izgradnje, što nije uobičajeni postupak. Takođe, urbanisti su, imajući u vidu značaj lokacije, u izradi PDR-a uključili i građane, a kako je medijima izjavila Vesna Tahov, direktorka Urbanističkog zavoda, njihove sugestije su "uvažili i kroz dalju razradu plana, i definisali preciznije kroz pravila uređenja i građenja", što takođe nije uobičajeni postupak prilikom planiranja izgleda grada.

ZA I PROTIV

Odmah po objavljivanju PDR-a na javni uvid, inicijativa Ne davimo Beograd pokrenula je peticiju "Za park na Slaviji" s namerom da ospori i zaustavi gradnju komercijalno-stambenog komplek-

sa. "Svedoci smo velikog pritiska investitora na sve zelene površine u gradu. Gradska vlast trebalo bi da zaštiti javni interes i spreči uništavanje zelenila i javnih dobara. Sugrađanima koji žive u ovom delu grada je park neophodan, ali on nije važan samo onima koji žive u neposrednoj blizini, već svima", navodi se u saopštenju peticije, uz objašnjenje da je grad već previše zagađen, pa bi umanjanje broja parkovskih površina bio zločin. Do utorka, peticiju je potpisalo oko 8000 građana.

Glavni argument inicijative Ne davimo Beograd je da ako Grad uvaži Planski dokument Urbanističkog zavoda, na opštini Vračar kojoj pripada Mitićeva rupa, neće biti zelenih površina. Istini za volju, to nije tačno. Naime, park Manjež je udaljen od Mitićeve rupe 180 metara, Tašmajdan – 500 metara, Karađorđev park – 630 metara, a na kilometar daljine je i četvrti park na Vračaru, Čuburski.

"Kao građanin, nisam protiv inicijative Ne davimo Beograd, shvatam njihovu

potrebu i želju da se odupru pogrešnim potezima Grada, i podržavam njihovu akciju da spreče uništavanje Kalemegdanske tvrđave i Makiša, i protiv svega onoga što se događa na Beogradu na vodi", ističe za "Vreme" Đorđe Bobić, bivši gradski arhitekta. "Ja sam protiv svih tih nerazumnih poteza i narušavanja gradskih vrednosti, i u tom smislu su građanske inicijative dobrodošle. Ali to ne znači da se sad treba buniti pobune radi, da bi se videlo da si protiv vlasti. Kao urbanista, moram da kažem da Mitićeva rupa nikad nije bila mesto za zelenu površinu. Konsultovao sam se i sa kolegama, i oni kažu isto što i ja. Ja sam protiv seče drveća, ali postoje mesta u ovom gradu koja nisu za tu namenu. Pritom, nije tačno da PDR ukida zelenilo a da će gradnja biti preterana. Plan predviđa spratnost u skladu sa okolnim objektima, predviđa jedan standardni gradski blok." Đorđe Bobić kaže da je zbog nastalog nesaglasja između struke i javnosti aktuelna priča o Mitićevoj rupi veoma interesantna, i nada se da će "krajnje rešenje biti pametno, i pre svega, da će ga biti".

Naime, smatra se da je područje Slavije, pa dakle i Mitićeva rupa, neprikosnoveno po broju arhitektonskih i urbanističkih konkursa. Obilje ideja nije dovelo do adekvatne realizacije, već samo do parcijalne izgradnje pojedinačnih objekata. Počelo je 1980. godine, usvajanjem Detaljno urbanističkog plana područja Slavija autora Aleksandra Đorđevića i Milutina Glavičkog, po kome je zadržana istorijska kružna matrica, ispod nje je planirana metro stanica, ulica Kralja Milana je trebalo da bude pešačka zona sa javnim

saobraćajem, a predviđeno je i udvajanje blokova kako bi se postigla veća kompaktnost okružja Trga. Ovaj Detaljno urbanistički plan bio je povod raspisivanja šest urbanističko-arhitektonskih konkursa, od kojih je samo onaj iz 1982. doživeo realizaciju – izgradnju zgrade Narodne banke 2006. godine, na osnovu prvonagrađenog rada Gruja Golijanina. Na osnovu konkursa iz 1993. godine za arhitektonsko-urbanističko rešenje poslovnog centra "Slavija" i prvonagrađenog rada Slobodana Miće Rajevića, do danas je realizovan samo u fragmentima.

NEREALIZOVANO

Nakon usvajanja Generalnog plana Beograda 2021 iz 2003. godine, raspisan je konkurs za postavljanje spomen-obeležja ustanicima Prvog srpskog ustanka. Pobedničko rešenje (Dejan Milanović, Milorad Milanović, Svetlana Batarić i Gordana Šišović) predvideo ga je na mestu biste Dimitrija Tucovića, u vidu cilindrične građevine od stakla iste visine kao i hotel "Slavija", sa panoramskim liftom do vidikovca na vrhu. Unutrašnjost spomenika je trebalo da bude ispisana stihovima *Himne slobode*. Od nagrađenog rešenja se odustalo zato što je javnost loše primila ideju.

Na osnovu narednog Konkursa za urbanističko-arhitektonsko rešenje područja Trga Slavija i okolnih blokova raspisanog 2005, raspisana su četiri PDR-a, a ovaj o kome se sada spore struka i javnost je najnoviji.

Tokom 2012. godine Grad raspisuje Konkurs za idejno urbanističko-arhitektonsko rešenje uređenja neposredne zone

JEDNA OD MALOBROJNIH VRAČARSKIH ZELENIH OAZA: "Mitićeva rupa" danas

Foto: Marija Janković

Trga Slavija sa fontanom, sa ciljem da se "dobiju rešenja koja unapređuju zapušteno i neizgrađeno postojeće stanje Trga Slavija dizajniranjem postojeće morfologije sa težištem na fontani u centralnom prostoru trga, budući da će ovaj prostor još dugo biti važan saobraćajni čvor čije značajnije izmene u skorijoj budućnosti nisu moguće s obzirom da će konačno uređenje trga Slavija doći sa realizacijom metroa". Dodeljene su četiri jednako vredne druge nagrade, i grupa tih autora je 2013. godine uradila Idejno rešenje uređenja Trga Slavija i podzemnih pešačkih prolaza. Njihovim planskim rešenjem zbog više razloga nisu planirani podzemni pešački prolazi, pa i zbog rasprostranjenog komentara u javnosti da se pešaci "guraju pod zemlju". Recimo još i da su od 2002. do danas izgrađena svega dva objekta: TPC Slavija ("Futura") i hotel "Hilton".

Ne treba zaboraviti i da je realizovana rekonstrukcija i uređenje Trga Slavija, ono sa muzičkom fontanom.

Mitićeva rupa je od kraja Drugog svetskog rata do početka osamdesetih u bukvalnom smislu bila rupa – trag temelja za robnu kuću čuvenog trgovca Vlade Mitića, a onda ju je gradska vlast uredila kao park sa sunčanim satom. Nakon desetak godina to je porušeno zbog gradnje Dafiment banke, ali je od svega postavljen samo kamen temeljac iza koga je opet ostala samo rupa. Godine 2003. taj prostor je pretvoren u sadašnju zelenu površinu. Čeka se nastavak. ¶

SONJA ČIRIĆ

Zamenski strahovi

Foto: printscreen

Da li je ovo, u stvari, bio svojevrsni nastavak protesta od prošlog leta, koji se završio žestokim sukobima sa policijom? Da li je vakcina postala samo zajednički sadržalac svih onih sa desnog spektra naše političke scene koji su protiv Vučića?

Proteklog vikenda širom sveta održani su protesti ljudi koji epidemiološke mere smatraju ograničenjem lične slobode, baš kao i nošenje maske ili vakcinaciju. Često su završeni žestokim okršajima sa policijom, naročito u zemljama gde su na snazi restriktivne mere, što je slučaj u velikom delu Zapadne Evrope. U Beogradu je protesni skup organizovan na Trgu Republike, i moram priznati da sam bio iznenađen brojem okupljenih građana. Istini za volju, gotovo nijedna televizija sa nacionalnom pokrivenošću nije izveštavala o ovom događaju. Čak je i RTS fokus protesta stavio na kolo, koje su posle mitinga i šetnje beogradskim ulicama odigrali demonstranti ispod spomenika Stefanu Nemanji.

Poruka TV priloga odnosila se uglavnom na nepoštovanje propisanih mera, uz nejasnu vezu ovdašnjih antivakcinaša sa demonstracijama širom sveta, ali i zemljama u okruženju. Slikanjem kola, kao da je ignorisan pozamašan broj nezadovoljnih građana. Iako su moja uverenja potpuno različita od onih sa demonstracija, pitam se šta nam je taj protest zapravo poručio?

Radilo se evidentno o višeznačnom skupu, u kojem su se zajedno našli protivnici vakcinacije, desničari, oni koji smatraju da je Kosovo prodato i protivnici prisustva migranata u Srbiji. Da slika bude još šarenija, tu su se našli i nezadovoljni ugostitelji, jer su odlukama Vlade ostali zatvoreni do daljeg.

Dakle, verujem da mnogi od njih sebe vide kao borce protiv ograničenja ljudskih sloboda, antiglobaliste i patriote. Nedavnim obraćanjima patrijarha Porfirija, posetama sveštenika kovid bolnici u Batajnici i vakcinacijom u Hilandaru, izbijen je argument brojnim protivnicima vakcinacije koji su smatrali da pravoslavlje ne ide uz vakcinu bilo koje vrste. Da li je ovo, u stvari, bio svojevrsni nastavak protesta od prošlog leta, koji se završio žestokim sukobima sa policijom? Da li je vakcina postala samo zajednički sadržalac svih onih sa desnog spektra naše političke scene koji su protiv Vučića? Verujem da je delom zbog toga bio vidljiv medijski embargo, jer antivakcinaške stavove i dalje možemo čuti, recimo, na televiziji Happy. Primera radi, ime jedne od emisija je bilo "Samo su Srbi jači od korone". Imamo li mi to posebne moći ili endemska antitela? Činjenica da predsednik neprekidno odlaže sopstvenu vakcinaciju možda govori o tome da je vakcina i političko pitanje.

Druga poruka ovog protesta vezana je za njegov socijalno-psihološki aspekt. Razumljivo je da posle više od godinu dana imate ljude koji su izgubili strpljenje. Takođe je očekivano da građani sumnjaju u medijske i političke manipulacije koje su bile prisutne tokom pandemije. Možda najbolje mogu da razumem želju za slobodom, ili tačnije oslobođanje od straha koji je dominantno osećanje. Međutim, tokom obraćanja malobrojnih govornika, ako sam dobro razumeo, strah od korone smatra se iracionalnim, dok re-

alna opasnost pretila od elektromagnetnih zrakova smrti koje Ilon Mask šalje sa svojih satelita!!? Znači da jedan strah treba zameniti drugim, a pitanje argumenata i naučnih činjenica prebacuje se u domen verovanja. Dakle, građani bi trebalo da sumnjaju u poruke naučnika i lekara, a da poveruju kako je u toku supertajna operacija koja za cilj ima uništenje 95 odsto čovečanstva?! Voleo bih da čujem ima li nam spasa i kako da se eventualno zaštitimo od tih zrakova smrti. Što se korone tiče, tu je preporuka vakcinacije, upravo na javnom servisu ide serija spotova koja je promovishe.

Može se reći da je ćutanje iskorišćeno kao najbezbedniji način da se mediji bave protestima. Međutim, mnogo zahvalnija tema za TV diskusije nedeljama je predlog Zakona o istopolnim zajednicama. Zanimljivo je da u medijima o ovoj temi diskutuju manje-više isti sagovornici. Opređenja su očekivana, aktivisti LGBT zajednice objašnjavaju da je ovo pitanje koje se bavi rešavanjem praktičnih problema ljudi, dok desničari ili tradicionalisti smatraju da je ovo samo korak ka gej brakovima. Počelo je i nadmetanje peticijama – "Protiv" su potpisnici Apela212, "Za" više od 500 potpisanih, uglavnom iz akademske zajednice.

Polemika se vodi istim argumentima, bilo da je u pitanju apel, peticija ili TV duel. Zanimljivo je da su argumenti onih koji se protive ovom zakonu veoma slični onima koje smo čuli na protestu tokom vikenda. Ne mislim ovom prilikom na famozne zrake smrti, već na pravoslavnu kulturu i istoriju, pokušaj da nam se nametnu tuđi standardi na račun većinske Srbije koja se navodno protivi ovakvom zakonu, pokušaj globalističke kontrole naše svesti i udar na natalitet – takoreći sterilisanje nacije, božemeoprosti, vakcinom. Obavezno se govori o budućem usvajanju dece kao totalnom smaku sveta. Znači, usvajanje dece bi bio pandan tim zracima smrti.

Drago mi je da je podrška Zakonu o istopolnim zajednicama krenula iz akademskih krugova. Takođe, duboko sumnjam u argument o "pravom trenutku" koji treba dostići da bi gej ljudi imali elementarna prava vezana za pitanje imovine. Verovatno se očekuje većina da se opasulji nikada ne bi desile određene društvene promene, poput ukidanja ropstva, davanja prava glasa ženama, zabrana mlaćenja dece, obavezno školovanje, pa sve do korišćenja plastičnih kesa u samoposlugama.

Ni u jednom slučaju nam se nebo nije srušilo na glavu i Srbi su sačuvali svoj identitet, a nisam siguran da bi se većina uvek unapred složila sa donetim zakonima. Slažem se takođe da ti koraci unapred moraju biti pažljivo odmereni, jer inače postaju spisak lepih želja koje se u realnosti ignorišu. Postoji još jedna sličnost sa protestima antivakcinaša, a to je izostanak izjašnjavanja predsednika, koji za sada mudro ćuti.

**Dobronamieran,
strastven, maksimalno
posvećen, umetnik
koji beskompromisno
brani svoju umetnost,
stavove i načela od kojih
nije odustajao, Era će
ostati upamćen kao
veliki inovator, umetnik
koji je manje ili više
svesno odabrao poziciju
društvene samoizolacije**

Kao jedan od rodonačelnika nove umetničke prakse u srpskoj umetnosti, Era Milivojević je bio i ostao jedan od najznačajnijih umetnika sa ovih prostora. Skroman, povučen, uvek u senci ekstrovertnijih kolega, Milivojević je svoju umetnost formirao u jednom specifičnom ličnom kodu koji, bez obzira na čvrstu pripadnost tzv. "drugoj liniji" srpske umetnosti, njegovo delo jasno diferencira u odnosu na generacijski bliske umetnike. Upravo ta "posebnost" i "jedinstvenost" još uvek zbunjuju teoretičare i kritičare umetnosti.

Rođen je u Užicu 1944. godine, iz kojeg odlazi u Novi Sad gde 1965. završava Školu primenjenih umetnosti. Iste godine upisuje Fakultet likovnih umetnosti u Beogradu u klasi profesora Stojana Čelića, kod kojeg diplomira 1971. godine. Od 1975. do 1976. predaje likovno obrazovanje u Mašinsko-tehničkoj školi u Gornjem Milanovcu. Od 1989. godine član je Udruženja likovnih umetnika Srbije. Za svoj rad nagrađivan je nagradama na 39. Oktobarskom salonu, Nagradom "Od aprila do aprila" za najbolju izložbu u protekloj godini Studija B (1995), velikom nagradom Grada Beograda 2005. godine. Imao je status zaslužnog umetnika čija je umetnička praksa prepoznata kao jedinstvena i vredna u lokalnim i međunarodnim okvirima.

Od samih početaka Milivojević se razvijao krećući se specifičnom linijom koja je spajala konceptualnu umetnost i izrazi-

Era, život kao

ti individualizam. Kao član čuvene neformalne grupe šestoro umetnika koji su u Beogradu početkom 70-ih godina 20. veka stvarali u galeriji Studentskog kulturnog centra (Raša Todosijević, Marina Abramović, Zoran Popović, Neša Paripović i Gergelj Urkom), Milivojević je veoma aktivno učestvovao u onome što su tadašnji kritičari nazvali "radikalnim preokretom" na likovnoj sceni koji je doveo do pojave "nove umetničke prakse". U ovom periodu Milivojevićev rad, kao i rad drugih umetnika iz ove grupe, svoja polazišta nalazi u konceptualnoj umetnosti, u onom pristupu koji se kreće ka potpunoj dematerija-

lizaciji umetničkog dela, odnosno negaciji umetničkog objekta. Neformalno Milivojević je još u studentskim danima bio prvi umetnik koji je počeo da izvodi akcije, da odustaje od klasičnog slikarstva zarad eksperimenta unutar i izvan umetničkog dela. Ono što je tada ali i kasnije karakterisalo njegov rad jesu ogromna energija i tvrdoglava doslednost kojom je pristupao izvođenju svojih dela.

Jedan od najznačajnijih i najkompleksnijih radova iz ranog perioda (1971) čuveni je performans *Ogledalo* (lepljenje ogledala). Rad se sastojao od tri segmenta: lepljenje ogledala selotejp trakom pri čemu

umetničko delo

Kako je Slavko Timotijević napisao, njegova umetnička produkcija je bila autohtona i izrazito individualna bez konkretnih i čvrstih uporišta u onovremenim tendencijama savremene umetničke prakse. Ipak to ga nije sprečavalo da od različitog materijala stvori jednu kompaktnu sintetičku celinu. Stoga ne treba da čudi što ga je domaća, ali i inostrana istorija umetnosti, sa pravom veoma rano uvrstila u korpus značajnih umetnika, a njegove radove su u svoje kolekcije uključili skoro svi regionalni muzeji. Privatni kolekcionari su takođe pokazali značajno interesovanje za njegove instalacije, slike i fotografije.

Kao retko koji umetnik pre njega, Miliivojević je čitavo svoje biće posvetio umetnosti, do krajnjih fizičkih i mentalnih granica koje su se naposljetku odrazile i na njegovo zdravstveno stanje. On nije samo stvarao umetnost, on je umetnost živio, do te mere da se možemo usuditi da kažemo da u njegovom slučaju ne postoji granica koja odvaja umetnika od njegovog rada. Era Miliivojević je umetničko delo po sebi, bilo da se radi o njegovim performansima, oblepljivanju, odnosno iscrtavanju šahovskih poteza ili nekom sličnom postupku.

Era je pored umetnosti, kojoj se u potpunosti posvetio, imao još nekoliko velikih pasija – fudbal i šah, i upravo je u šahu otkrio polje koje je istraživao tako reći do kraja. Šahovske partije, odnosno potezi koje je grafički, linearno predstavljao, postaju osnov čitavog spektra radova koji se u odnosu na to gde se predstavljaju, bilo da je reč o staklenim površinama izloga, zidovima javnih objekata ili slikarskom platnu, u suštini malo menjaju. Od prvog performansa u SKC pod nazivom *Slika promena*, preko performansa i instalacije na krovu bioskopa Odeon sredinom 90-ih godina pa do ikoničnog lepljenja traka na staklima ulaznog hola Filozofskog fakulteta 1999. godine tokom NATO bombardovanja. U pitanju je bila umetnikova interpretacija simbolične koincidencije šaha i istorijskog trenutka, u oba slučaja ratnog okršaja – čuvenog okršaja u šest partija IBM-ovog računara Deep Blue i Kasparova, u kojoj je čovek prvi put izgubio od mašine.

ovaj predmet postepeno gubi svoju primarnu funkciju i postaje *ready-made*; intervencija selotejpom na kopiji Mikelanđelovog *Roba* u kome tokom umetničkog rada skulptura postaje kopija kopije; i na kraju, oblepljivanje Marine Abramović, njeno "mumificiranje" trakom i pravljenje "žive skulpture". Erin pristup novim umetničkim praksama bio je jedinstven i osoben. Za razliku od svojih kolega, Era je kao ključni element svog umetničkog kreda koristio humor i imaginaciju, dajući svojim radovima određenu ezoteričnu notu. Još jedan značajan i neobičan rad iz ovog perioda je i *Čovek dezen* izve-

den takođe u nekoliko varijanti. Kako je sam Era rekao, dezen je matrica odnosa Čovek–Bog–Kosmos, mozaik žive i nežive materije u konstantnom fluksu. Miliivojević i u ovom radu koristi ponavljanje, još jedan tipičan postupak neoavangarde koji će intenzivno koristiti do kraja svoje karijere. Upravo će dezen – patern postati jedan od ključnih elemenata u njegovom radu i provlačiće se kroz čitav njegov opus. Njegovo uporno promišljanje mogućnosti stvaranja serija umetničkih dela, odnosno rada u kontinuitetu, zasnovanih na malim izmenama, rezultiraće čuvenim meandrima fotografija.

Era je stalno mislio umetnost, uvek sa foto-aparatom ili kamerom u potrazi za savršenim snimkom kako bi ovekovečio i sačuvao prizore i uspomene. Na hiljade i hiljade fotografija, u početku analognih, kasnije digitalnih, nisu bile samo svedočanstvo jednog vremena i umetničkog postupka, već kontinuirani performans koji nikad nije prestajao.

“Prvi foto-aparat olimpus kupio sam u Londonu. Tako sam počeo da snimam gradove, urbane prostore. Povezujući jednu fotografiju s drugom, koje se mogu ređati kao lavirint bez početka i kraja, napravio sam foto-instalaciju. Konceptualna istorija, Nepokretne slike je sublimacija prethodnih ideja: Slike promena, Art-sessiona, itd.”

U ovom periodu nastaju radovi kao što je *Crno i belo oko*, velika instalacija od skoro 400 fotografija raspoređenih u geometrijsku formu koja meandriira u pravu strukturu u kojoj se fotografije nadovezuju jedna na drugu. Samo njemu znanom logikom, vođen geometrijskim šablonima i vizuelnom estetikom samih fotografija, Era je u poslednje dve decenije napravio na desetine intrigantnih zidova u kojima je produkt jednako bitan kao i sam proces rada na istom.

“Kod postavke foto-instalacije potrebna je najveća moguća distanca u prostoru da bi lavirint bio apstraktan kao i ‘beli lavirint’ pozadine između fotografija. Kretanjem prema njemu postepeno se otkriva sadržaj. Tada se otvara svet figurativnog i realnog i vizuelne informacije kao saznanje.”

Era Milivojević je živio umetnost i stvarao je živci, bez obzira na sve prepreke, nerazumevanja i poteškoće. U skoro paranoičnom strahu da mu neko ne ukrade ideju za novi umetnički rad, Milivojević je često u komunikaciji sa ljudima bio nepoverljiv i pomalo dečjački zbunjeno. Dobronameran, strastven, maksimalno posvećen, umetnik koji beskompromisno brani svoju umetnost, stavove i načela od kojih nije odustajao, Era će ostati upamćen kao veliki inovator, umetnik koji je manje ili više svesno odabrao poziciju društvene samoizolacije neshvaćenog genija. Umetnik kojim će se domaća istorija umetnosti i te kako baviti.

SAŠA JANJIĆ

Ranjivost, nesavr

Almir Bašović: *Kreketanje*,

režija Aleš Kurt, Narodno pozorište Tuzla

IZZY: De si, bona? Ja ti odo' preko bare. Ma jok u Ameriku, odo' na onaj svijet. Ama nisam bolesna, ne mislim ja još umirati. Idem poslom. Dobro sam. Samo, pravila socijalne zube pa me malo žuljaju. (Pljuje u maramicu.) Prošla mi je prehlada. To me napuhalo kad sam išla na groblje. Oznojila se, a prigrnula samo onaj pončo što sam kupila na vašaru prošle godine. (pauza) Udaću se kad odem u penziju. I vikendicu ću kupiti, da mogu štogod posijati. (pauza) Idem s Talijem, vlasnikom pozorišta. Obećao je da će me pustiti u penziju kad se vratimo. Taman da potražim bratovog malog tamo dole... Duša tetkina. Treba li tebi šta odozdo? (pauza) A može li ti onaj džemper što sam ti poslala po jaranici? Orginal... Boga mi. Iz Turske. Hajd' javi kakvi su nalazi kad ti maloj urade biopsiju. Pošalji poruku, ne znam hoće li biti mreže tamo. Al' javi, obavezno.

Začuje se zujanje pčele. Izzy je prati pogledom.

IZZY: Odoh, evo mi neka pčela došla. Jah, dobro si. Eto, nek' i mene nešto ubode. Hajd', čujemo se kad se vratim.

Izzy prekida telefonsku vezu. Napravi pokret kao da joj je pčela sletjela na ruku, a zatim je drugom rukom miluje.

IZZY: Sestro.

Mrak.

KREKETANJE, ALMIR BAŠOVIĆ

Izzy, inspicijentkinja, i Talijs, vlasnik pozorišta, kreću put podzemnog sveta da se susretnu sa Dionisom kako bi im on pomogao da spasi teatar. To će putovanje svakako biti uzbudljivo, komično i opasno, na njemu će im se desiti sve ono što se na takvim putovanjima desiti mora. Na put kreću uz pomoć piščeve pišće mašine, jer pisci – prirodno – lako i brzo prelaze na drugi svet, i usput će susresti Harona, duše koje lutaju između svetova, preći će na drugi svet....

Almir Bašović piše *Kreketanje* pre oko pet godina, kao vrstu parafraze Aristofanovih Žaba, pošto mu je, kako sam kaže, dosadilo da trpi nervozu kao jedno od glavnih obeležja današnjeg teatra. Osim toga, važno je napomenuti da je, iako je tekst nastajao ranije, bilo reči da se on postavi nakon obnove Narodnog Pozorišta u Tuzli, pa zato, kako objašnjava Bašović, u komadu postoji nekoliko anegdota iz života suflerke tog teatra Izete Devdžić (u komadu Izzy), koja je neka vrsta Demetre ili Velike Majke... Dogovor da se komad postavi tada nije postignut, ali je, navodi Bašović, vredelo čekati da Mirza

Čatibušić postane direktor tog teatra i stvori uslove da ova predstava nastane.

Pozorište je dramsko dok ima priču, s tim što je istorija upravo priča (Francuzi, uostalom, imaju istu reč za obe *histoire*), a pisac ima svojevrсно pravo da interveniše u obe, da nešto dopuni, prećuti, podesi... On se poziva na bogove, osobe, događaje koji su “neupitni” upravo da bi izrazio sumnju u njih, i to ne kao izraz svog intimnog hira ili sna, nego po pozivu sopstvene savesti u konkretnom opažanju sveta.

Aristofanove Žabe ovde kreću i da bi nas podsetile na sebe kao specifičnu evropsku baštinu koja se davno pre nas suočila sa dilemama što i nas more.

Osim toga, ovaj je komad pisan dvadeset godina nakon Dejtona, nakon završetka rata, i u ovoj borbi za teatar i u isti mah za ljudsku dušu posledice rata su nam, na jedan krajnje rafiniran način, nadohvat ruke, pošto se Izzy raduje što će na onom svetu videti bratovog sina koji je stradao od bombe i pošto Izzy i Talijs, prelazeći Stiks, čuju uzdahe onih čije su grobnice najzad otkrivene. To je ne samo odavanje pošte

Šenost i moć teatra

Foto: promo

stradalima nego zaista fino osveščivanje njihovog prisustva i prisustva rana koje dugo zaceljaju. To jeste kontekst Bosne i Hercegovine, koja sa Žabama komunicira jasnim aluzijama na podzemni svet – svet mrtvih, te potrebom da se neka teška pitanja pojasne delovanjem viših sila...

Kreketanje je komad koji najpre govori o potrebi za obnovom teatra, a ona, kao i obnova čoveka, mora početi iznutra, poručuje Bašović. Dramaturg Kemal Bašić vrlo delikatno interveniše unutar teksta, tako da se susrećemo sa gotovo integralnom verzijom komada, a sve u cilju da narativ ostane sačuvan u svim njegovim slojevima.

Aleš Kurt gradi svet unutrašnjosti savremenog čoveka, koji je na izvestan način zatrpan gomilom suvišnih informacija, mahnit, dezorijentisan, konfuzan, ali, na sreću, još uvek kadar da pokuša potražiti spas. A sa spasom se zna kako ide; mora se umreti da bi se ponovo živelo, iskušanje, prelazak na drugi s(v)et, transformacije, sve to uvek iziskuje posebnu vrstu investicije, reditelj nam to bez dvoumljenja sipa u lice sa scene. Put će sigurno biti zabavan i naporan. Izzy je duša ovog komada, na jedan način srce teatra (a negde i

Bosne i Hercegovine), i u najkraćem nešto poput Rossy de Palme, samo smeštene u pozorišni kontekst (igra je izvrsna Jasmina Dedić Ibrić), na put zato i nosi hranu i hrani sve koji joj se na putu nađu, kreće bez straha, rešena da pomogne, na jedan način već – spasena.

Kurt otvara scenu tako da deluje na više planova, samim žestokim tempom igre uvodi vas u priču u spoju duhovitosti i ironije koja je sečena egzistencijalističkom mukom. Bašovićev komad na više nivoa crpe značenje iz istorije literature i drame, a reditelj stvara predstavu u kojoj istovremeno ima nečega gogoljevskog i nečega od atmosfere filma *Delikatna radnja*. Između muke i pomalo bizarne zavodljivosti.

Kurt i kaže da je ovo komad o ljubavi prema teatru, da je to jedna od stvari zbog kojih ceni Bašovića kao autora, kao i da on sam, iz trenutka u kom je, u teatru pre svega vidi ljubav, u njenim raznim oblicima. Ako govorimo o ljubavi za teatar, pomenuću da je jedna od Bašovićevih studija Čehov i prostor.

Glumci Elvis Jahić, Siniša Udovičić, Nedim Malkočević, Elmir Krivalić, Jasmina

Dedić Ibrić, Jasmina Ibrahimović, Luka Spasojević, Selma Gusinac, Samina Mujkanović, igraju poput vojske koja se bori u važnoj bici – predano i posvećeno, podržavajući jedni druge. U igri ih očigledno pokreće ideja o obnovi teatra, u koju veruju. Koreografija Amile Terzimehić prati i potcrtava žestoki tempo ovog komada, dok sam ritam oblikuje izuzetna muzika koju potpisuje Zlatan Božuta – muzika vas uvodi u razna stanja i pažljivo kroz njih vodi. Kostim Vesne Teodosić smešta vas u prostor drame tačno osećajući narativ.

Predstavu *Kreketanje*, koja nastaje u slavu teatra, a jednako govori i o potrazi za novim početkom, Aleš Kurt završava tako što ne samo da otvara scenu da na nju uđe publika, nego glumci provode publiku kroz scenu i iza nje, izводеći ih tim putem iz teatra, provodeći ih kroz samu njegovu utrobu. Taj postupak umnogome usložnjava gledaočevu perspektivu, postavlja ga rame uz rame sa akterima, tu se perspektive sklapaju u jednu koja vas gotovo opipljivo uči ljubavi za pozorište u svojoj ranjivosti, nesavršenosti i moći.

NATAŠA GVOZDENOVIĆ

Pesnik čuda i užasa postojanja

Otvoreni i prema malim događajima, mistici malih stvari i epifanijama svakodnevice, kao i prema velikim događajima modernog doba, stihovi Adama Zagajevskog uobličavaju uzbudljivu sliku modernog sveta i čovekove sudbine u njemu

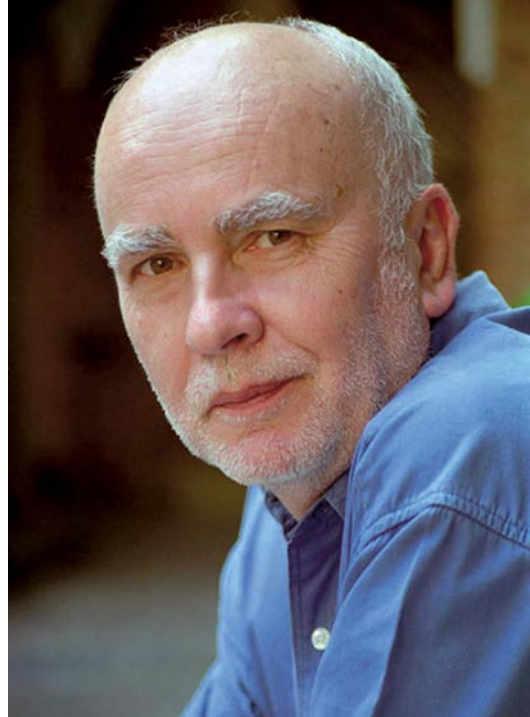

Foto: Danuta Węgiel

Među mnogim savremenim pesnicima koje volim i rado čitam, Adam Zagajevski je onaj čije mi pesme najviše govore.

Stihovi Zagajevskog jedan su od najizrazitijih primera susreta poezije i stvarnosti u modernom evropskom pesništvu. Ta stvarnost se menjala, u njoj su se taložili i vrtložili različiti procesi i događaji, ukazivala nova lica aktera i novi izazovi sasvim konkretnih situacija, pa se, saglasno tome, nužno menjala i poezija koja je sa zadatom i prepoznatom stvarnošću bila u dinamičkom i nikada ravnodušnom odnosu. U poeziju Adama Zagajevskog – od ranih sedamdesetih godina, preko kultne knjige *Putovati u Lavov* iz sredine osamdesetih, do pesničkih knjiga koje su se u dve hiljadite snažno utisnule u iskustvo čitalaca različitih kultura i jezika: *Povratak*, *Antene* ili *Nevidljiva ruka* – ulazile su različite forme i sadržaji stvarnosti, jer je to u prirodi ovog pesničkog temperamenta i u osnovama ove promišljene i zaokružene pesničke poetike.

Poezija kakvu je pisao Zagajevski je i angažovana i intelektualna, uronjena u stvarnost i predata obredima mišljenja, kulturno-istorijski utemeljena i nadneta nad same virove stvarnosti, sva od uzleta i strahova ovoga sveta i sa ništa manje strasno ispovedanim uvidima koji u nepodnošljivu stvarnost našeg sveta unose nezemaljske vidike, filozofsko mišljenje i lirsku ekspresiju.

PROŠIRENJE POJMA STVARNOSTI

Ulogu različitih oblika stvarnosti u svojoj poeziji Zagajevski predočava i u iz-

vrсноj pesmi "Autoportret" iz knjige *Žed*. U ovoj pesmi pesnik pred čitaoca izvodi jednu po jednu pojedinost koja ispunjava čitav jedan život. Kada izbliza pogledamo te pojedinosti koje čine osoben autoportret (strani gradovi, muzika, pesništvo, filozofija, svakodnevica, priroda, slike), lako zapažamo kako se te pojedinosti neizbežno sklapaju i autopoetiku na kojoj izrastaju pesme Adama Zagajevskog. U njima odista postoji mnoštvo gradova koji su postali autobiografske činjenice ili su podstakli pesničku imaginaciju. U njima se čuje najbolja evropska muzika, ili je sama ta muzika tema stihova, u rasponu od Baha, Mocarta i Betovena, preko Šuberta i Šopena do Bruknera, Malera i Šostakoviča. Evropsko pesništvo od Homera do Kavafija i Seferisa, od Sofokla do Strindberga, od Dantea do Zbignjeva Herberta i Česlava Miloša, od Blejka do Mandelštama i Josifa Brodskog – to su dijalozi i to su sagovornici s kojima se saobražavaju stihovi Zagajevskog. Možda ni kod jednog savremenog evropskog pesnika filozofija nema takav značaj kakav ima za Adama Zagajevskog: od antičke filozofije, gde su najvažniji presokratovci, do modernih filozofa kakvi su Hegel i Kant, Marks i njegovi poslednici, Niče ili Sioran. Spoznate kao osoben deo stvarnosti, slike, pogotovu slike holandskih majstora, postaju

izvor važnih uvida u svetu ove poezije, u kome se neosetno stapaju precizni govor, minuciozni opisi svakodnevice i naslućene slike iza obrazine stvarnog. Svi ti intelektualni izvori pesništva Zagajevskog predstavljaju neminovno proširenje pojma stvarnosti. Stvarnost nije samo svet koji nam je zadat, to je u istoj meri i svet naših emocija, svet naših misli, svet naših jezičkih predstava. A opet, sve te intelektualne dimenzije ove autopoetike dovode se čas u saglasje, čas u ironijsko preispitivanje sa svetom neposredno date i čulima proverljive stvarnosti. Ona se, s jedne strane, predstavlja u svetu i ritmu gradskih ulica. S druge strane, ona se ukazuje u obredima prirode i njenim malim i velikim zaveštanjima.

Moguće je razlikovati dva toka u poeziji Adama Zagajevskog. Jedan je socijalni verizam, izražen osobito u pesmama iz sedamdesetih i osamdesetih godina. Drugi je magijski verizam koji postaje naglašeniji od početka devedesetih. Socijalni verizam i magijski verizam javljaju

se kao dominantne poetičke formacije u ovoj poeziji, najčešće prisutne sinhrono u njoj, zbog čega pitanje akcenta opredeljuje onu koja je izraženija u nekom pesnikovom poetičkom periodu. Pri tome pesnik nije odustajao od imaginiranja stvarnosti ni u ranijim pesmama, niti je u novijim pesmama iz njegovih stihova

nestalo politike i istorije, sećanja na minulo vreme i rasprava sa zadatim okvirima života.

U pesmama socijalnog verizma Zagajevski je okrenut pitanjima života "u deficitarnoj državi", pitanjima slobode i neslobode, ideologije i političke manipulacije, cenzure i autocenzure, zbog čega posebno oštećeni ostaju jezik i razumevanje stvarnosti. Oblikujući uzbuđljivu pesničku sliku jezika i stvarnosti realnog socijalizma u Istočnoj Evropi, koja u tim godinama polako postaje Srednja Evropa, kako se kaže u pesmi "Mistika za početnike", Zagajevski iskazuje snažan kritički glas izrazite društvene referencijalnosti. Otuda ove njegove pesme predstavljaju neke od najizrazitijih primera socijalnog verizma u evropskoj poeziji tog doba. U vremenima ideološkog totaliteta stvarnost se prevazilazi kroz govor o vrednostima intimnog života, prirodnih obreda i magije svakodnevice. U malim stvarima svakodnevice, izmaklim opresiji stvarnosti, obnavlja se smisao života, vitalnost jezika i autentičnost mišljenja. U malim stvarima, obznanjenim u nadahnuću povlašćenog trenutka, kao u žižnoj tački prelama se i sabira iskustvo svakodnevice. A svet nije samo volja i predstava, kako je govorio Šopenhauer, koji se takođe pojavljuje u stihovima Zagajevskog, svet je i "proba Strašnog suda", kako se govori u pesmi "Štimovanje orgulja", posvećenoj Josifu Brodskom. Moramo se toga setiti i danas kada su demoni Istočne Evrope, o kojima je pevao Zagajevski krajem osamdesetih godina, uostalom, još nesmireni, a

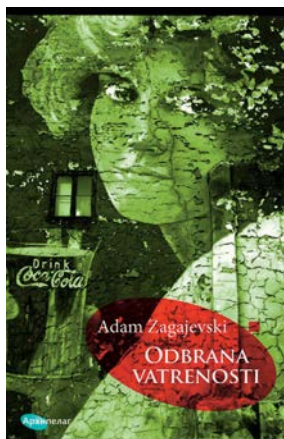
već su im se pridružili i demoni Zapadne Evrope.

OPEVATI OSAKAĆENI SVET

Dok socijalni verizam treba da otkloni ideološke predstave stvarnosti, magijski verizam treba da prizove, obnovi ili pak izrazi čudo svakodnevice koja se objavljuje pred našim pomalo zgaslim čulima. Zagajevski u poeziji oličava tiho, suptilno i promišljeno preispitivanje ljudske svakodnevice u modernom svetu oblikovanom u sudaru istinskih čovekovih namera i društvenih nužnosti, zla politike i obešti istorije. Taj sudar u pesmama Adama Zagajevskog zadobija karakter ključne drame modernog doba.

Otvoreni i prema malim događajima, mistici malih stvari i epifanijama svakodnevice, kao i prema velikim događajima modernog doba, stihovi Adama Zagajevskog uobličavaju uzbuđljivu sliku modernog sveta i čovekove sudbine u njemu. Pesnikovi stihovi polaze od iza zova običnog i svakodnevnog, iskustvenog i proživljenog, a potom u uzbuđljivim jezičkim i značenjskim preokretima zadobijaju slojeve metafizičkog, magijskog i kulturno-istorijskog smisla. Otkrivajući istovremeno čudo i užas postojanja, Zagajevski je ispisao čudesnu hroniku proživljenog iskustva modernog čoveka.

Takav jedan život, kontemplativan i aktivan, kritički izoštren i epifanijski zainteresovan, Zagajevski je iskazao u jednoj od svojih najboljih pesama čiji je naslov čitav jedan pesnički program – "Pokušaj da opevaš osakaćeni svet".

Saznanje da je svet osakaćen je nesporno, baš kao i spoznaja uloge pesnika: "Dužan si da opevaš osakaćeni svet". Ali u isto vreme, dok stihovima promiču slike izgnanika i spoznatog ništavila, s jednakom snagom se ukazuju uobičajeno precizne i konkretne slike junskih dana, "divljih jagoda, kapi vina, rose". U ovom uporednom postojanju

različitih planova, od kojih se sastoji jedan te isti svet, otkriva se poezija Adama Zagajevskog, plodovi njenog mišljenja i obnavljajuća moć njene lirске ekspresije.

Cenjen u nekoliko generacija srpskih pesnika, Adam Zagajevski je boravio u aprilu 2008. u Beogradu i Novom Sadu, kao gost svog srpskog izdavača Arhipelaga i Srpskog PEN centra. Njegovo književno veče u Kulturnom centru jedan je od najposećenijih književnih događaja u Beogradu u toj deceniji. Poslednji put video sam ga u Podgorici i na Skadarskom jezeru, početkom marta 2019, kada je primio Nagradu "Književni plamen" i bio među nama, tih i skroman, veliki pesnik u potrazi za čudima svakodnevice.

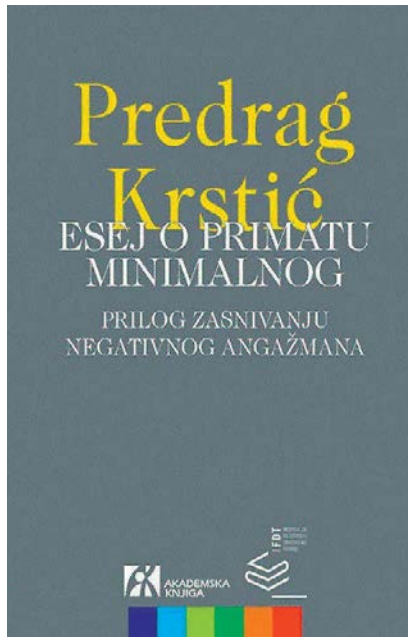
GOJKO BOŽOVIĆ

Agonija izbora ili izbor agonije

Predrag Krstić: *Esej o primatu minimalnog. Prilog zasnivanju negativnog angažmana*; Akademska knjiga, Novi Sad, Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Beograd, 2020

Kada s pojma slobode zgulimo metafizičke naslage stare hiljadama godina i kada zanemarimo definicije onih disciplina koje u taj pojam upisuju sopstvene ciljeve i težnje, kada ostavimo po strani teološke i utopijske ideje slobode (koje ionako pripadaju registru metafizičkih određenja), kada zađemo u istoriju neslobode i suočimo se s njenim raskošnim oblicima i varijantama, ostaje evidencija da o slobodi možemo da govorimo samo ako postoji mogućnost izbora. Što više izbora to više slobode. I obratno. Sloboda se ne svodi na izbor, naravno, ali bez slobode izbora nema slobode. Ili – da malo nervirano ekstremne levičare – što je društvo permissivnije to je slobodnije. A šta ćete, drugarice i drugovi, uraditi sa sopstvenom slobodom, na vama je, a ne na volji vrhovnog druga vođe, boga, ili prešednika. Na slobodnom društvu je da vam ponudi izlaz iz lične neslobode (o tome Predrag Krstić ubedljivo piše u svojoj knjizi *Strategije odrastanja*). Ostalo je, kako rekosmo, na vama. Da li će sloboda umeti da peva kao što su sužnji pevali o njoj?, zapitao se genijalni pesnik, ali odgovor na tu dramatisovanu dilemu uopšte nije težak: neće. Jer sloboda nije stvar pesme, pevanja, ljubavi i lepih želja, već *agonije izbora*. Taj upečatljivi izraz Isaije Berlina, filozofa slobode, Predrag Krstić načinio je jednim od implicitnih jezgara svoje nove knjige. Slobodan čovek uvek hoće da bira. Ropski duh, tome nasuprot, život provede tražeći i nalazeći vođu (jer za njega izbor je agonija).

Tehnički rečeno, Krstić ispituje tri modela *negativnog*: negativnu dijalektiku, negativni utilitarizam i negativnu slobodu. Negativnu dijalektiku “izumeo” je Teodor Adorno u suočavanju s Hegelom, velikim majstorom *negativnog*. U najkraćem: Hegel je shvatio da ono negativno nije puki neprijatelj onom pozi-

tivnom, kao, recimo, kod suprotstavljenih pojmova dobro-loše (dobro je pozitivno, loše je negativno), već negativno ne samo da se ne može izbeći, već je ono pokretač, ono je svojevršno pogonsko gorivo života: bez negativnog ne bi bilo života (zato je raj moguć samo nakon smrti). Mislimo zahvaljujući negativnom, a ne nasuprot njemu, kao što ptice lete zahvaljujući otporu vazduha, a ne protiv njega (iako, što bi rekao Kant, golub verovatno misli da bi bez otpora vazduha leteo lakše i brže). Otud genijalnost Hegelove spekulacije: spekulativno je kretanje pojma koji uračunava (a ne izbegava ga) ono negativno. Adorno, međutim, koji piše dok mu čulo mirisa nagriza smrad nacističkih krematorijuma, uočava da se negativnim smatra ono neidentično, ono raznorodno, ono što nije isto (Jevreji, na primer, ili Hrvati), te pokazuje da Hegel nije bio dovoljno radikalan, da je on u svom poduhvatu prevazilaženja negativnog umnogome oslabio njegovu snagu: nacisti su, opijeni idejom identiteta, pokušali da eliminišu

ono neidentično, ono negativno (Jevreje). Negativna dijalektika utoliko je poduhvat afirmisanja heterogenog kao negativnog, a nasuprot homogenom koje nije drugo do nasilje identiteta. Valja reći: svaka Krstićeva analiza Adorna naprosto je briljantna.

Predstavnik negativnog utilitarizma je, naravno, Karl Popper, a njegovu ideju naučne opovrgljivosti – da bi naučna tvrdnja bila delotvorna ona se, piše Popper, mora moći dovesti u pitanje, jer naučna tvrdnja koja je toliko istinita da joj niko ne može ništa, takva naučna tvrdnja, dakle, nije relevantna – Krstić analizira kao negativnu veličinu i pokazuje njen politički potencijal. Recimo, ako ne postoji (javni) prostor u kojem se ideje vlasti ne mogu dovesti u pitanje, ako, dakle, ne postoji prostor u kojem ono negativno (kritika) može da radi, onda takve ideje ne podležu režimu slobode. Krstić, dakle, Popperova teorijska razmatranja iz domena filozofije nauke “prevodi” u političku terminologiju i popperovski sklop, kao negativan, prepoznaje kao uslov mogućnosti slobode.

Analize ideja Isaije Berlina posvećene su njegovom pojmu negativne slobode. U najkraćem: stepen i mera slobode ne nalaze se u onome što je propisano kao dopušteno, već u onome što nije zabranjeno. Na primer, pravna norma koja glasi: sloboda veroispovesti je dopuštena, najviši je oblik religijske slobode zato što ne propisuje koja se religija ima poštovati da bi čovek bio slobodan. Utoliko je, da ne bude zabune, norma: “sloboda ispovesti je dopuštena” izraz negativno određene slobode (niko ti, dakle, ne propisuje šta imaš činiti, a na tebi je da radiš šta god hoćeš osim da sputavaš druge u istoj toj slobodi koju i sam uživaš).

Uz nekoliko umetnutih i kraćih poglavlja – sjajno je ono posvećeno Melvilovom

pisaru Bartlbiju koji odbija da radi uljudno ponavljajući kako *radije ne bi* – Krstić brani tezu po kojoj je mera negativnog u društvu, kao *minimalna* veličina, kao ono ispod čijeg praga nema slobode, upravo mera slobode, te da ta i takva perspektiva nije izraz moralnog držanja, već da je ona uslov kako moralnog, tako i svakog ljudskog poduhvata koji zaslužuje ime slobode. Negativni angažman je, smatra Krstić, nužan oblik političkog delovanja jer on nikada ne ispušta iz vida ono što će usrećiteljski poduhvati (ili utopije) s nedopustivom lakoćom da zanemare: patnju. Drugim rečima: čuvajte se onih koji vam nude sreću na tacni, onih koji vam obećavaju rajeve. Politički projekat koji počiva na sreći vodi u pakao. Politički projekat, pak, koji vidi patnju i govori o njoj – pruža, možda, nekakvu šansu. Otud naslov Krstićeve knjige: *Esej o primatu minimalnog*.

Nova knjiga Predraga Krstića deluje zaista kao fatamorgana: okolo ništa, pustara, po koja ruševina, po koje žilavo drvce, po koje čudno filozofsko biće koje, u dronjima, tumara ne znajući baš tačno kuda uopšte ide i čemu sve to – dok vandali oko njega, u svom rušilačkom pohodu, promiču u ogromnim džipovima – a iz Krstićeve knjige, kao iz zrele vočke, šikljaju slasni sokovi ideja. Kao da piše na najživljoj filozofskoj sceni na svetu (a ne na srpskoj koja se odala bezbolnoj eutanaziji), kao da se čitaoci tiskaju u redovima ispred knjižara i nestrpljivo prebacuju s noge na nogu čekajući da dođu do primerka (a ne kao da će njegov tekst da propadne u ponor lenjosti, nečitavanja i bezidejnosti), Krstić nepokolebano piše i u gotovo pravilnom ritmu objavljuje napisano, a *Esej o primatu minimalnog* iskorak je kako za samog autora, tako i za teorijsku poizvodnju na ovom jeziku. Iako su, naime, političke implikacije Krstićevih knjiga neupitne, one su ostajale umotane u debele teorijske kore filozofskog žargona, što se, zavisno od perspektive, drži prednošću ili manom. Ovoga puta, međutim, stvar stoji drugačija utoliko što Krstić (naravno) ni za pedalj nije odstupio od gustog pojmovnog tkanja, ali po prirodi onoga o čemu piše politički momenat je toliko izražen i čist da će se, sva je prilika, i dobri poznavaoци dela ovog filozofa naći zatečenima.

IVAN MILENKOVIĆ

Između ljubavi i tame

Dve škotske grupe koje se obično klasifikuju kao alternativne, obeležile su početak godine svojim vrhunskim umetničkim rok albumima. Povrh toga, Mogwai su iznenada dospeli do prvog mesta britanske liste, a Arab Strap do salve sjajnih kritika, pokazujući da kvalitet ipak može doći do široke publike

Vremena su zaista čudna, najblaže rečeno, pa se to reflektuje i na top-liste. Kao da je odjednom sve postalo moguće: u trenutku pisanja ovog teksta na prvom mestu britanske liste singlova nalazi se obrada stare mornarske pesme iz 19. veka, koja potiče sa Novog Zelanda, a peva je anonimni pevač otkriven preko TikTok (Nathan Evans, *Wellerman*), dok se među albumima na vrhu potpuno neočekivano nalazi instrumentalni gitarski *As the Love Continues*, uticajnog škotskog post-rok sastava Mogwai – prvih heroja naše priče – što im je prvi zapaženi komercijalni uspeh posle četvrt veka postojanja. Na sve to, Arab Strap – drugi junaci ove storijske i sastav koji oduvek blisko prijateljuje sa Mogwai – pojavljuje se pravo niotkuda da objave ploču *As Days Get Dark* posle čitavih 16 godina pauze, doživевši ovacije kritičara.

Tako nam je škotska scena u poslednjih mesec dana dala dva umetnička rok albuma koja obeležavaju ovaj mračni trenutak i nalaze se među najboljim izdanjima od kad je pandemija krenula. Oba donose muziku za predano slušanje, predstavljajući nam bendove na zrelom vrhuncu – komunikativnije nego ikad, a ipak strastveno beskompromisne: Mogwai, sa svojim desetim po redu izdanjem, posle 25 godina rada, konačno

no zvuče prijemčivo za širu publiku, pre svega zato što se ona konačno navikla na njihov "zid zvuka"; Arab Strap, nakon skoro dve decenije nefunkcionisanja, snimaju autorski iskaz koga svi hvale, vrativši se u ovom kataklizmičnom trenutku da na pravi način upotrebe svoj razoružavajući, mračni humor, s kojim uvek opisuju ljude i situacije kao deo svog unutrašnjeg filma. I jedni i drugi počeli su istovremeno, vezani za nezavisnu izdavačku etiketu Chemical Underground iz Glazgova, proglašavani za velike nade alternativne generacije druge polovine devedesetih, ali tek sad doživljavaju opšte priznanje, bar kad je u pitanju recepcija od strane mejnstrim medija.

MOGWAI – AS THE LOVE CONTINUES (ROCK ACTION)

Istorija post-roka praktično se oslanja na tri grupe koje su ga u umetničkom smislu omedile – Godspeed You!

Black Emperor (Kanada), Tortoise (SAD) i Mogwai (Velika Britanija). Sredinom devedesetih one su definisale jedan novi senzibilitet čiji je glavni izraz improvizovana, instrumentalna, apstraktna

rok muzika, u kojoj osećajnost dolazi u prvi plan direktno, bez glasa, samo kroz sviranje. Pomenuta imena su sve ovo pretvorila u estetiku koja približava

rokenrol džezu i klasici, ne napuštajući njegovu visceralnu silovitost i neposrednu emotivnost.

Ideja je već visila u vazduhu, zahvaljujući pre svega revolucionarnim kompozicijama The Velvet Underground iz šezdesetih, kao što su *Sister Ray*, *European Son*, pa i delovi legendarne *Venus in Furs*, u koje je Džon Kejl umetnuo koncept preuzet iz savremene ozbiljne muzike – ovaj bivši saradnik avangardnog kompozitora La Monte Janga, učestvovalao je u njegovim eksperimentima sa *droneovima*, koji su se ovim putem preneli u rokenrol. Na rađanje post-rok scene u Škotskoj svakako je uticao i sastav The Jesus and Mary Chain, što je svoje kratke i snažne, fidebom nošene sonične nalete usred pesama znao da praktikuje posebno u prvoj fazi rada, oko debi albuma *Psychocandy* (1985). Osim toga, u vreme kad se Mogwai okupljaju 1991, njujorški Sonic Youth su već uveliko izuzetno "in" zahvaljujući svom remek delu *Goo* (1990), i šire slavu *noise* zvuka pretvarajući ga u internacionalni brend, nadovezujući se upravo na velvetovske *drone* numere, dok su My Bloody Valentine – njihov mlađi, britanski pandan – već ostavili trajno dubok utisak na Ostrvu svojim ikoničnim pločama *Isn't Anything* (1988) i *Loveless* (1991). Pomenuta tri albuma se i danas proučavaju kao temelj rokenrol sazvučja za 21. vek. Odatle je bio samo još jedan korak i Mogwai su ga napravili, ostavivši iza sebe konvencionalnu strukturu rok pesme, u potpunosti je zamenivši pulsirajućim tokovima glasno odsviranih gitarskih melodija. Ispostavilo se da su ovi intenzivni instrumentali potpuno odgovarali novom duhu vremena, koga je sve više oblikovala elektronska plesna muzika – čija je glavna osobina bila neprekidno tekući ritam. Mogwai su obezbedili da i rok muzika dobije taj novi kvalitet kog su doneli sa sobom tehno i haus, i počne slobodno da teče: bila je to nova vrsta rokerske spontanosti, prilagođena digitalnim vremenima, epskog zamaha i bez suvišnih solo deonica.

Ime sastava potiče iz filma *Gremlini*, a na kantonskom kineskom se odnosi na "zle duhove". Pojavili su se 1996. sa par zapaženih singlova, da bi senzacionalnim debi albumom *Mogwai Young Team* (1997), nastalim praktično kao *session* uživo u studiju, istog časa osvojili svetsku scenu, željnu nove osećajnosti za kraj veka. Od *Rock Action* (2001) usvajaju sve više elektronske instrumente, obogaćujući zvuk, ali nepokolebljivo se držeći istih umetničkih principa, po kojima su postali čuveni širom planete – u poslednje dve decenije, Mogwai redovno snimaju studijske projekte, pripremaju uspele muziku za televizijske serije i filmove (*Zidane: A 21st Century Portrait*), rade remikse za velika imena, i svuda su posebno omiljena koncertna atrakcija, poznata po visoko-emotivnim, transcendentnim nastupima, što ostavljaju bez daha.

Najnoviji *As the Love Continues* demonstira njihovu sveobuhvatnu i superiornu širinu duha, koja, po potrebi, sa lakoćom inkorporira sve moguće žanrove u Mogwai zvuk. Najavljen je prvo strimovanjem koncerta na kome su ga kompletnog izveli uživo u sali Glasgow Tramway, potom kampanjom tokom koje su ga preporučivale javne ličnosti, da bi se odmah po objavljivanju, mimo svih očekivanja, obreo na mestu broj 1 među albumima objavljenim u Velikoj Britaniji početkom marta, na šta je zaprepasćeni bend zvanično izjavio kako je u pitanju "totalno nadrealna situacija".

Otvara ga nežni ambijentalni uvod *To the Bin My Friend, Tonight We Vacate Earth*, slažući sloj po sloj zvuka, pretvarajući se polako u sve monumentalniju gitarsku strukturu, sve do kreščenda – recept koga grupa često upotrebljava. Najlepša kompozicija na albumu svakako je fragilna *Dry Fantasy*, čija nas začarana klavirska tema vodi pravo u predele mašte, tražeći i nalazeći preko potrebno utočište u njoj.

Jedina pesma nošena vokalom je *Ritchie Sacramento*, pravi retro-indi hit i pokazatelj da su Mogwai rešili da pomalo zaokruže karijeru, vraćajući se na rane inspiracije. Ako je nešto ovde svež rokerski trenutak, to je odlična *Drive the Nail*, sa rifom koji bi dobro pristajao i metal bendu, uz treperavo poetsko razrešenje na kraju, tokom koga muzičari opet uspevaju da nateraju električne žice da drhte pod prstima. Smenjuje je cepačka stvar *Ceiling Granny*, još jedna bučna rokenrol tačka na način Mogwai, i slatka reminiscencija na zvuk alternativnih devedesetih.

Sa svojim sporim razvojem koji nas uvlači unutra, delikatna gitarska tema *Pat Stains* jedan je od lirskih oslonaca ove gradske priče, stvarajući iluziju da smo i mi u njoj. *Midnight Flit* ukrašavaju virtuoзни gudači (snimljeni linkom iz Budimpešte!), doprinoseći nenadanoj kinematografskoj dramatičnosti i oplemenjujući nas vrtoglavinim novim emocijama. *Supposedly, We Were Nightmares* vraća se na zvuk devedesetih, pa možda i dublje u prošlost, sve do New Order, usput otkrivajući omiljene plesne inspiracije (među kojima ćemo, na drugim stvarima, naći i francuske gigante kakvi su Daft Punk i Air). Sve se okončava tajnovitom *It's What I Want to Do, Mum*, u kojoj Mogwai skrivaju jednu grandioznu baladersku melodiju koja bi mogla da se nađe na repertoaru neke pop zvezde, da bi se dostojanstveno oprostili od nas.

Trebalo je, dakle, četvrt veka, ali Mogwai su konačno prepoznati kao jedan od ključnih savremenih rok bendova. Njihovo prvo mesto na najstarijoj regularnoj top listi, najrečitiji je dokaz da su ponekad zasluženo uspešni i oni umetnici koji ne jure vremena, nego puštaju da vremena stignu njih.

DRAGAN AMBROZIĆ

Kad ljudi povinile

Nabrajanje povratka dobrih delova prošlosti i stvaranja lepše sadašnjosti može dugo da traje. Samo sam pozeleo da nagovestim šta je za telo bolje od bromazepama. I okrugli tanjir gramofona je neka vrsta pilule za smirenje

Kad mi nije dobro u glavi, vraćam se prošlosti. Valjda se tako lečim od sadašnjosti. A muzej uspomena je krcat. I ne samo meni. Breme je to. Takav sentiment me zaskočio krajem prošle godine kada mi se Ljilja, koja vodi Jugotonovu prodavnicu u Nušićevoj, požalila da im je prethodne noći neko razbio izlog.

– I šta je ukrao?

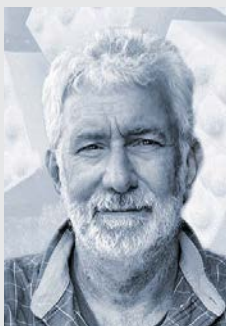
– Oba vinila YU grupe i LP *Angel's Breath* Milana Mladenovića i Mitra Subotića Sube.

– I šta još?

– Ništa više!

Ljudi su povinili preko noći. Ta prodavnica je u samom centru, pored zgrade opštine, verovatno je pokrivena kamerama, a policijska stanica je odmah tu iza ugla. Izazov vinila je izgleda bio jači od opreza. Odmah sam to ispričao Žiki Jeliću. Ukradene su njihove poslednje dve ploče *Dugo znamo se* i *Evo stojim tu*, koje su do tada bile objavljene samo na diskovima. A provalnik je imao ukusa, *Angel's Breath* je neobičan album, nastao u Brazilu poganih devedesetih, a prošle jeseni je prvi put izdat na vinilu. Sada sam opet zabrinut za njihov izlog jer upravo stiže još jedan raritet, album *Modra rijeka* koji su Indexi izbacili 1978. godine. Posle nekoliko vanvremenskih pesama koje su snimili početkom sedamdesetih, počeli su da se muvaju po festivalima zabavne muzike izvođeci pretežno beznačajne šlagere. I taman kad su bili otpisani, smislili su ovaj album kao vrhunac karijere. Ozbiljan, urađen po poeziji Mehmedalije Maka Dizdara, a nju su obavili muzikom Bode Kovačevića i Fadila Redžića. Podjednako mi je značilo i novo objavljivanje prvog i vrlo uticajnog albuma grupe Time. Bitno je što su ta reizdanja na kvalitetnoj plastici, a omoti dopunjeni dokumentima i tekstovima struke (ali prave).

U okviru temeljnog obeležavanja četrdesetogodišnjice novog talasa stigli su *Paket aranžman*, debi albumi Šarla akrobate, Električnog orgazma i Haustora. I skoro sve je prodato unapred, pa se sada očekuje novi tiraž tih ploča. Ja se posebno radujem najavi Croatia Recordsa da će reizdati ključni album *Idola Odbrana i poslednji dani*. I jako me zanima kako će zvučati posle obrade snimka savremenim metodima. Tu je i mala

Piše:

Petar Janjatović

Muzički analitičar iz Beograda

kuća Šareni dućan iz Koprivnice koja je (kad već nismo to mi uradili) reizdala voljeni album *Nestvarne stvari* neprežaljene novosadske grupe Luna. Objavili su i snimak koncerta koji je Električni orgazam odsvirao u Varšavi 2013. godine. A ta ploča je do sada bila samo na poljskom tržištu. Duplim vinilom *Ulje je na vodi* podsetili su na koncert Haustora iz "Kulušića" odsviranog 1982. godine. Posebno me iznenadilo što su javnosti ponovo (35 godina kasnije) predstavili zaboravljeni džez-rok album *Furda*, pokojnog bubnjara Kornije grupe Vladimira Furduja. To je bio hrabar potez.

Nije interesovanje gramofondžija usmereno samo na veterane. Buč Kesidi, jedan od atraktivnijih novih sastava, rasprodao je pet stotina primeraka vinila *Euforija* u pretplati, tako da se ploča nije ni pojavila u klasičnoj prodaji. Taj album je objavio agilni Ammonite Records koji je i brojne druge nove sastave doveo na gramofone. Nažalost, osnivač i vlasnik te diskografske kuće Dejan Bošković je nedavno preminuo pokoren koronom, pa ostaje da se vidi ko će nastaviti njegovu misiju. Nabrajanje povratka dobrih delova prošlosti i stvaranja lepše sadašnjosti može dugo da traje. Samo sam pozeleo da nagovestim šta je za telo bolje od bromazepama. I okrugli tanjir gramofona je neka vrsta pilule za smirenje.

A kad smo kod muzike, prošle subote su oko Spomenika Stefanu Nemanji povileneli ljudi (pretežno mladi) izveli performans: uhvatili su se u užičko kolo. Zašto? Protiv vakcina su, maski? Ne znam. Jedina distanca koje su se držali bila je od pameti. Kovid ili Kovin, što je napisao neko na netu. To me podsetilo da ni danas ne shvatam zašto su "progresivni" studenti davne '68 igrali baš kozaračko kolo kad im je Tito rekao da su "u pravu". Što bi rekao Koja "Mladost ne opravdava besvest". O jednoj od tih mladosti sa gorčinom se pre neki dan kod Jugoslava Ćosića na TV N1 vajkao Rade Šerbedžija:

"Razočaran sam u ove naše ljevičare. Ova moja generacija šezdesetosmaška, to je sve potrošeno. Mnogi su čak postali nacionalisti. Vjerujem u novu ljevicu."

I jako dobro je na kraju razgovora Rade povinio poklonivši Jugoslaviju istarsku malvaziju.

SVAKI TALAS

Zbog velike zavisnosti od turizma, koji je prošle godine zbog pandemije kolabirao, grčki BDP je u 2020. pao za 8,2 odsto, dok je dug porastao na nezamislivih 208 odsto BDP-a. Sve nade Grčka polaže u turističku sezonu koja bi, prema optimističnim najavama, trebalo da počne 15. maja. Mnoga preduzeća, međutim, do tada neće preživeti. Tako je 27 odsto prinudno privremeno zatvorenih preduzeća navelo da se posle pandemije neće ponovo otvoriti, a u sektoru ugostiteljstva taj postotak se penje na 42 odsto. To će u zemlji koja ionako ima najvišu stopu nezaposlenosti u EU dodatno drastično povećati broj nezaposlenih

Za "Vreme" iz Soluna

U četvrtak, na dan kada je ovaj broj "Vremena" osvanuo na kioscima, Grčka uz veliku pompu i mnogo nacionalne simbolike slavi 200 godina oslobođenja od Turaka. Posle deset godina krvave borbe Grci su 25. marta 1821. zbacili pet vekova dug jaram, oslobodili se od vladavine Otomanskog carstva i osnovali novu helensku državu na jugu Balkana. Dvesta godina kasnije grčki premijer Kirijakos Micotakis, koji se od jula 2019. nalazi na čelu konzervativne vlade, ima ambiciju da oslobodi zemlju od tiranije virusa korona i da je povede u svetliju budućnost. U planu ima da predstavi "mapu putovanja", tj. postepeni izlazak iz lokdauna. Početkom maja konačno se očekuje i ukidanje zabrane putovanja, otvaranje restorana i proslava otvaranja turističke letnje sezone 2021.

Međutim, manjina Grka deli premijerov optimizam, za većinu je situacija u zemlji jednako sumorna kao i do sada. Pošto je prošlog proleća uspela da se uspešno provuče kroz prvi talas pandemije, zemlja je u leto 2020. odškrinula vrata za strane turiste. Došlo ih je svega 25 odsto u odnosu na 2019. u godinu, ali to je bilo dovoljno da se infekcija kovidom 19 munjevito rasprostrani i izazove veliki broj žrtava. Tako se Grčka u novembru prošle godine suočila sa novim talasom pandemije, a najveća žarišta su bila u Solunu i severnoj Grčkoj, uglavnom zbog turista iz susednih balkanskih zemalja, koje su u to vreme imale povećan broj zaraženih.

VARLJIVO POPUŠTANJE

Bilo je dana kada je broj mrtvih prelazio stotinu na dan, a u Solunu su odeljenja za intenzivnu negu bila popunjena do poslednjeg kreveta pa su obolele helikopterima prebacivali u Atinu. Solun je tada platio i ceh zbog 26. oktobra, kada slavi zaštitnika grada Svetog Dimitrija, pa su crkve bile otvorene i pune vernika. Među žrtvama je bilo i sveštenika, a preminuo je i mitropolit Lagade.

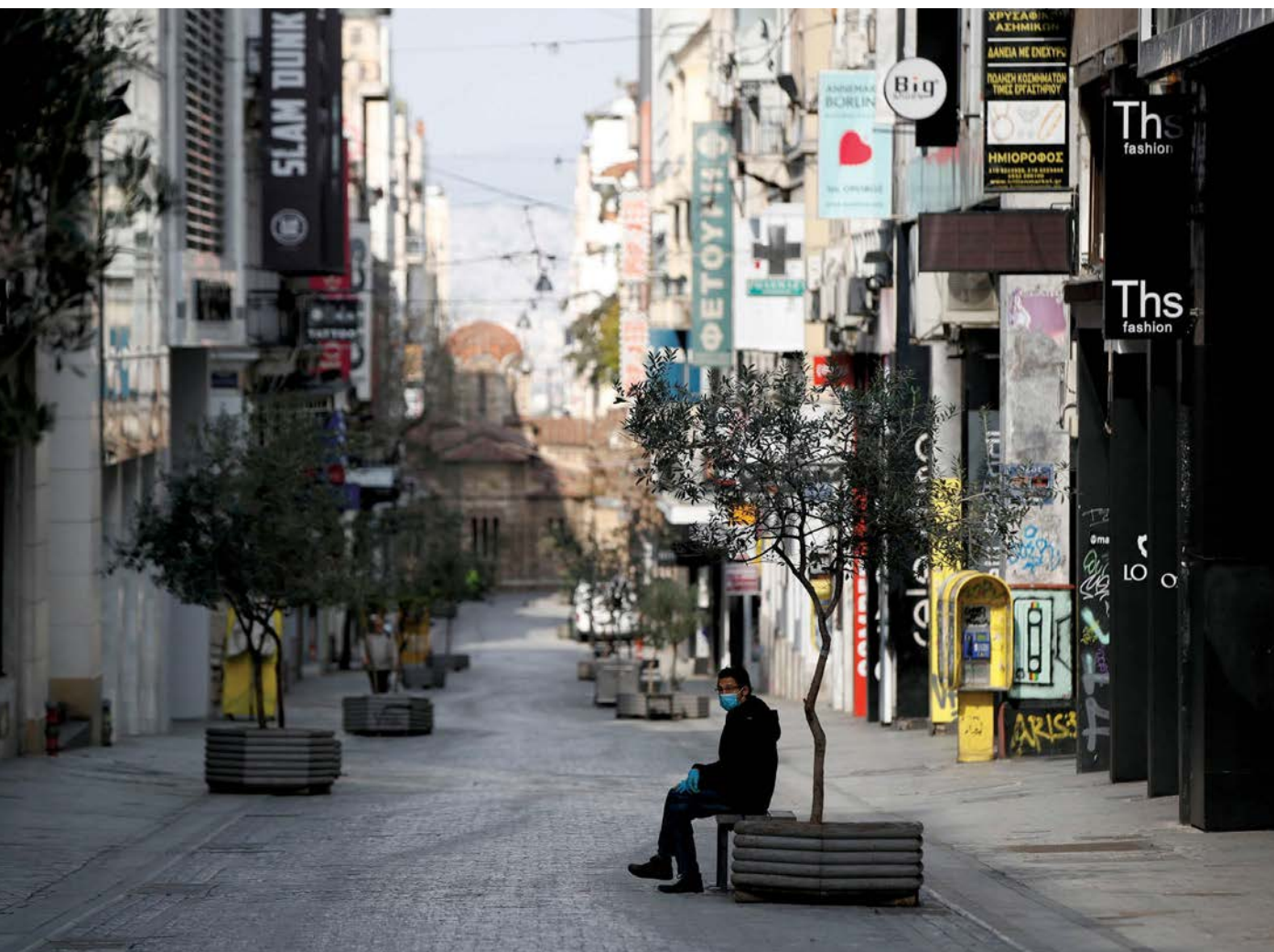
Sredinom decembra je situacija počela malo da se popravlja pa su početkom novembra tržni centri ponovo otvoreni. Prethodno je moglo da se kreće samo sa specijalnom dozvolom ili nakon što se pošalje SMS na broj 13033: navedeš adresu stanovanja, kuda i zašto želiš da ideš – u prodavnicu, apoteku, da nekome kome

je to potrebno pomogneš, ili da rekreacije radi ideš da se prošetáš dva sata – automatski dobiješ poruku, koju moraš da pokažeš policiji ako te zaustavi, i možeš da kreneš. Supermarketi kao što je Lidl smeli su da prodaju samo prehrambene artikle, ali ne i burgije, čarape ili tiganje.

Grci su pred Novu godinu konačno bili udahnuili malo slobode, mada su kafići, kafeterije i restorani i posle punih pet meseci ostali zatvoreni. Ispred brendiranih radnji, koje su svoje proizvode nudile uz velike popuste, kupovine željni ljudi su se tiskali u dugačkim redovima.

Treći talas pandemije je pogodio zemlju sredinom februara, noseći sa sobom mutirani "britanski" i "južnoafrički" soj virusa korona. Ovoga puta se centar pandemije preselio u Atinu u kojoj živi skoro

SVE GORI

■ **Predsednik Atinske privredne komore Janis Haciteodosiju je predvideo da će zbog pandemije biti zatvoreno oko 200.000 preduzeća, ističući pritom da će “veličina katastrofe biti vidljiva tek kada na naplatu budu stigle sve redovne obaveze i otplate kredita”**

40 odsto celokupnog stanovništva. Masovna vakcinacija sa kojom se počelo početkom januara ne napreduje dovoljno brzo da izgradi “odbrambeni zid” za sve agresivniji virus. Poslednje dve nedelje broj mrtvih se popeo na preko 50 dnevno i u svim atinskim bolnicama svi kreveti na intenzivnoj nezi su već puni. Država

je bila prinuđena da u borbu protiv pandemije uključi i privatne klinike i lekare.

U drugoj polovini marta 2021. broj umrlih od virusa korona je dostigao gotovo 7500, broj zaraženih je premašio 237.000, a na respiratorima je bilo blizu 700 pacijenata. Od blizu 11 miliona stanovnika Grčke njih oko milion i po je do sada primilo

ZAUSTAVLJEN ŽIVOT:

Prazne ulice Soluna i Atine

Foto: Rea Stamkos; Tanjug AP Photo

barem jednu dozu vakcine, oko pola miliona i drugu, uglavnom Fajzerovu i Astra Zenekinu, jer EU i dalje ne priznaje kinesku i rusku vakcinu. Jedna petina Grka odbija da se vakciniše.

Stručnjaci procenjuju da je više od 15 odsto stanovništva do sada bez ikakvih simptoma bilo izloženo virusu korona i tako steklo antitela, da će zemlja do leta dosegnuti do “imuniteta stada”, te da će se od sredine aprila situacija znatno poboljšati, da će se ekonomija konačno otvoriti.

EKONOMIJA NA INTENZIVNOJ NEZI

Krhka grčka ekonomija, posebno privatni sektor, od početka pandemije

uglavnom se nalazi na "odeljenju za intenzivnu negu", "intubirana" državnim subvencijama na koje je do sada potrošeno oko 25 milijardi evra.

Svako srednje ili malo preduzeće koje je po nalogu države moralo da stavi katanac na bravu, dobija pomoć od najmanje 1000 evra mesečno, država pokriva i 60 do 100 odsto troškova kirije za poslovni prostor, kao i kompletan doprinos za osiguranje svih zaposlenih. Svaki zaposleni u preduzeću koje ne radi zbog mera za suzbijanje pandemije mesečno dobija 534 evra (minimalac u Grčkoj iznosi 650 evra), a država pokriva i 40 odsto kirije za stan zaposlenih. Plaćanje poreza i kredita se prebacuje na 2022. godinu.

Svi ovi troškovi još uvek se pokrивaju od 36 milijardi evra koje je u državnoj kasi ostavila prethodna vlast levičarske Sirize. Dodatno se Grčka kod Evropske centralne banke pod izuzetno povoljnim uslovima zadužila za oko 15 milijardi evra. Sav taj novac će se, međutim, u nekom trenutku potrošiti, a novac iz paketa podrške Evropske unije za suočavanje sa pandemijom, iz kojeg Grčka očekuje ukupno 32 milijarde evra do 2024. godine, počće da ulazi u grčke kase tek na jesen 2021. Vreme, dakle, ne radi u korist Grčke.

Zbog velike zavisnosti od turizma, koji je prošle godine zbog pandemije kolabirao, grčki BDP je u 2020. pao za 8,2 odsto, dok je dug porastao na nezamislivih 208 odsto BDP-a i bio drugi najveći na svetu odmah iza Japana. Grčka je od 2008. do danas ukupno izgubila 32 odsto BDP-a. Jedini period u kome je zemlja imala relativni rast bio je u periodu od 2017. do 2019. (rast je iznosio 5 odsto), ali se vratila noćna mora recesije. Zemlja ove godine očekuje rast između 2,5 i 3,5 odsto, oslanjajući se uglavnom na nadu da će turizam ponovo zaživeti. Cilj joj je da ugosti barem 40 odsto turista u odnosu na 2019. koja je sa 33 miliona turista koji su u Grčkoj potrošili 17 milijardi evra bila rekordna godina.

Međutim, mnoga preduzeća jednostavno neće preživeti do otvaranja ovogodišnje sezone, koja bi, prema optimističnim očekivanjima, trebalo da počne 15. maja. Predsednik Atinske privredne komore Janis Haciteodosiju je predvideo da će zbog pandemije biti zatvore-

no oko 200.000 preduzeća, ističući da će "veličina katastrofe biti vidljiva tek kada na naplatu budu stigle sve redovne obaveze i otplate kredita". Haciteodosiju se oslanja na relevantno istraživanje prema kome je 27 odsto prinudno zatvorenih preduzeća navelo da se posle pandemije neće ni otvoriti, a u sektoru ugostiteljstva taj procenat se penje na 42 odsto. A što više zatvorenih preduzeća, to veća nezaposlenost, u zemlji koja ionako ima najvišu stopu nezaposlenosti u Evropskoj uniji.

DEMOKRATIJA NE MOŽE U KARANTIN

Uprkos svemu tome premijer Micotakis je u intervjuu za atinske novine "Vima" izrazio optimizam: "Na kraju smo rata sa virusom korona i odnećemo pobedu. Uprkos teškoćama kroz koje smo prošli, naša zemlja je u odnosu na druge zemlje imala veći uspeh u prevazilaženju krize." Govorio je o velikoj brzini kojom se svet vakciniše i o brzom testu na covid 19 koji će građani od početka aprila jednom nedeljno moći besplatno da uzimaju u apotekama. To će omogućiti bolji epidemiološki nadzor i preventivu, pa će zemlja konačno "ukrotiti" koronu i imati bezbednu turističku sezonu.

U istom intervjuu Micotakis je govorio i o pravoj "digitalnoj revoluciji" koja se desila prošle godine sa digitalizacijom skoro svih javnih službi, što je znatno poboljšalo svakodnevni život građana, koji sada mogu od kuće da završe mnoge poslove. Čak je obećao i "decenjski skok ekonomskog rasta", samo da prođe pandemija. To zvuči kao dobra vest u zemlji koja se već mesecima nalazi u lokdaunu, u kojoj samo uz prijavu i dozvolu možeš na dva sata da napustiš kuću. U slučaju nepoštovanja pandemijskih propisa kazna iznosi 300 evra.

Policija, srećom, nije baš svuda prisutna, a tamo gde jeste izaziva burne reakcije građana, koji je vide kao produženu ruku represivnog režima. U jednom parku atinske četvrti Nea Smirni, blizu centra grada, pre tri nedelje je došlo do ozbiljnih sukoba između građana i policije, jer je policijska patrola htela da kazni jednu porodicu iako su njeni članovi nosili maske i poslali obavezne SMS poruke na broj 13033, ali su nešto duže sedeli na klupi. U odbranu porodice od-

mah je priskočila grupa mladića, a jednog od njih je policija premlatila. Sledećeg dana je taj park pretvoren u bojno polje između policije i mnoštva demonstranata, ovog puta je najviše stradao jedan policajac.

Iako je vlada zbog javnog zdravlja zabranila sva javna okupljanja, ipak je za vreme lokdauna u celoj zemlji organizovano 900 demonstracija. Građani, sindikati, studenti i opozicione partije, uglavnom poštujući sve mere lične zaštite (maske, distanca itd.), prkose naredbama Micotakisove vlade nazivajući mere diktatorskim, skandirajući kako za demokratiju nema karantina.

Tako su u Solunu nedavno studenti povelili velike antivladine demonstracije povodom upada policije na Aristotelov univerzitet. Demonstracijama je prethodila studentska blokada rektorata, što je bila njihova reakcija na novi zakon koji između ostalog predviđa ukidanje autonomije univerziteta, uvođenje policije i postavljanje kamera svuda po univerzitetu, pa tako praktično studentska i univerzitetska prava vraća u stanje lošije stanje nego za vreme hunte (1967–1974). Paradoksalno je što je upravo onog dana kada su studenti odlučili da prekinu blokadu i krenuli da napuštaju rektorat, uletela policija pod punom borbenom opremom i počela da tuče studente. Privedeno je 30 studenata, od kojih je 16 zadržano u pritvoru.

Sledećeg dana su krenule velike demonstracije u kojima su učestvovali i roditelji studenata, ali i mnoge političke organizacije. Po društvenim mrežama mnogi roditelji i profesori su podržali svoju decu i studente govoreći da je mladima najteže, jer ceo svoj pubertet i mladost provode prvo u teškoj krizi, a sada i u zatvoru zbog korone. Ne mogu normalno da se druže i viđaju, a pritom nemaju nikakvu garanciju da će se stvari u budućnosti normalizovati, niti da će sutra, kad završe fakultet, naći posao, jer se na osnovu svih informacije može zaključiti da ih čeka samo još veća kriza.

NADA U TURIZAM

Sistemske mediji, a svi TV kanali pripadaju oligarsima, podržavaju Micotakisa, koji uživa u neobaveznom karantinu, šetnjama po planini Parnita blizu Atine ili

odlazi na ostrvo Ikarija na ručak. Iz njegovih obraćanja građanima stiče se utisak da živi u nekoj paralelnoj stvarnosti, kao da nema informacije o njihovim problemima i mukama. To naročito ljuti većinu grčkih građana tako da su čak i njegovi birači okrenuli leđa vladinim TV kanalima, pa poslednje ankete govore da im je gledanost opala za čitavih 23 odsto. Čak i satirična emisija "Radio Arvila", koja ide na Open kanalu u isto vreme kad i vesti, ima veću gledanost od vesti. To je za Grčku događaj bez presedana.

Posmatrajući veliki pad svoje Nove demokratije, koja je po rezultatima anketa sa pobedničkih 39 odsto iz 2015. pala na 27 odsto, i kako se zdesna rađaju nove stranke, premijer Micotakis ne razmišlja više o prevremenim izborima, nego kako da opstane na vlasti do jula 2023. kada bi trebalo da se održe sledeći redovni izbori. Za to vreme koalicija radikalne levice Siriza radi na organizaciji šireg "Progressivnog saveza" i sprema se da odlučno i oštro napadne konzervativnu vlast. Tu je i faktor geopolitičke nestabilnosti jer Erdoganova Turska postaje sve agresivnija u istočnom Mediteranu i na Egeju. Micotakis sve svoje nade polaže u brz oporavak grčke ekonomije u 2021. godini, koja će se osloniti pre svega na resetovanje turističkog sektora, koji nazivaju i grčkom "teškom industrijom".

Zato je predložio Evropskoj uniji uvođenje međunarodnog digitalnog "sertifikata o vakcinaciji" sa kojim bi turisti mogli slobodno da putuju i, naravno, dođu u Grčku na odmor. Na digitalnom sertifikatu trebalo bi da se vidi da li je putnik vakcinisan ili ima negativan PCR test, sa kojim bi takođe mogao da uđe u zemlju. Međutim, neke zemlje EU se nisu složile sa tim planom, pa bi takav sertifikat, barem u svojoj početnoj fazi, važio samo za "zapadne" vakcine koje je odobrila Evropska agencija za lekove, a ne i za ruske i kineske vakcine. Odlučeno je da će svaka zemlja članica moći da potpisuje bilateralni sporazum sa nekom zemljom koja koristi i "istočne" vakcine. Tako je Grčka već potpisala bilaterane sporazume sa Izraelom, Rusijom i Srbijom, a nastaviće i sa drugim zemljama.

Cilj svega toga je da se pokrene turistička sezona tako što bi Grčka turistima iz što većeg broja zemalja već 15. maja ši-

Foto: Tanjug AP Photo

■ **Premijer Kiriyakos Micotakis sve svoje političke nade polaže u brz oporavak grčke ekonomije u 2021. godini, a to pre svega zavisi od resetovanja turističkog sektora, koji za Grčku predstavlja "tešku industriju". Zato je predložio Evropskoj uniji uvođenje međunarodnog digitalnog "sertifikata o vakcinaciji" sa kojim bi turisti mogli slobodno da putuju i, naravno, da dođu u Grčku na odmor**

rom otvorila sva vrata. Teško, ali ne i nemoguće. Za Britance je Grčka turistička destinacija broj jedan, jer je jeftinija od Španije, a bezbednija od Turske. Severna Grčka čeka ovog leta da joj se vrate Srbi i ostali balkanski turisti, što bi malim i srednjim preduzećima omogućilo da prežive.

UKLETI MICOTAKISI

U savremenoj "političkoj mitologiji" grčkog naroda porodica Micotakis, koja zajedno sa porodicama Papandreou i Karamanlis čini tri "političke dinastije" koje su vladale Grčkom od Drugog svetskog rata, poistovećuje se sa baksuzom, nesrećom, "gademijom" kako to kažu Grci. Kada je Konstantin Micotakis (1989–1993), otac trenutnog premijera, vladao zemljom, Sovjetski Savez i Istočni blok su propali, u Jugoslaviji je izbio rat, započela je kriza sa Skopljem oko Make-

donije, Grčka je utonula u recesiju, a često su je mučili požari, zemljotresi i poplave. Od jula 2019. godine, otkada je na vlasti mlađi Kiriyakos Micotakis, zavlada je pandemija kovida 19, zemlja je u lokdaunu, vlada nova ekonomska recesija, rastu nezaposlenost i siromaštvo, Grčku potresaju zemljotresi i poplave, rastu policijsko nasilje i represija, otvorena je nova kriza sa Turskom pod pretnjom rata... I svi se plaše najgoreg, čak i "pada neke razorne komete".

Šalu na stranu: Grčka 200 godina nakon Revolucije 1821. i dalje nije slobodna. U to vreme bila je rob Osmanlija i otomanska provincija, a danas je protektorat Zapada i "dužnička kolonija" bogatih država EU, i to će ostati bar do 2060. godine, što njen odnos sa Unijom čini neraskidivim. To, doduše, i ne mora biti nužno loše.

GEORGIOS STAMKOS, MILICA KOSANOVIĆ

Nevolje sa

U Velikoj Britaniji su u toku inicijative za podizanje, ali i za rušenje spomenika poznatim ličnostima. Ni Čerčil nije pošteđen

Iz Londona za "Vreme"

Ideja za ovaj tekst potekla je od naziva poznatog ali retko viđenog dela pop-art umetnika Klasa Oldenburga *Placid Civic Monument*. Povučan, nenametljiv, smirujući, neuznemiravajući javni spomenik. I to je kontradiktornost javnih spomenika: potreba da nas smire i podstaknu, ali i da prenesu poruku, da nas podsete na istorijski značajne a aktualno kontroverzne ljude i događaje.

Prva asocijacija na Veliku Britaniju je tradicija i njeno očuvanje. Nanizani vekovi i nagomilana obeležja i slojevi sećanja i – spomenici. Međutim, u toj zelenoj i pitomoj državi trenutno se dešavaju dve paralelne inicijative: za podizanje novih spomenika i za rušenje starih.

Prošlog meseca preminuo je ser Tom Mor, 99-godišnji kapetan avijacije u penziji poznatiji kao Kapetan Tom – nikakav marketinški trik nego čin stečen za vreme Drugog svetskog rata dok je služio u Kraljevskom vazduhoplovstvu. Vest o njegovoj smrti odjeknula je i potresla britansku javnost. Šta je uradio Kapetan Tom? Početkom ove pandemije odlučio je da povodom stotog rođendana napravi 100 krugova oko svoje kuće uz pomoć hodalice, kako bi se eventualno skupilo 1000 funti za lokalnu kliniku. Slika stogodišnjaka kako polako ali odlučno korača uz svoju hodalicu zapalila je javnost, donacije su narasle do fantastične sume od 38 miliona funti! Savršena potvrda metafore kako i mali koraci poje-

Foto: Clark Sculptures

dinca učine velike iskorake za dobrobit zajednice. Primer je podstakao mnoge diljem zemlje da učine isto ili slično za opšte dobro.

Pojavile su se ideje da takva ličnost zaslužuje javni spomenik. Inicijative su do-

lazile sa svih strana: od običnih građana, preko pozicije i opozicije, pa sve do premijera. Napokon je ministar zdravlja artikulisao mnjenje stavom da će država, kada za to bude bilo vreme, naći pogodan i primeran način da se oduži Kape-

spomenicima

NOVI I STARI:

Spomenik ser Tomu Moru i Vinstonu Čerčilu

tanu Tomu. Međutim, i pre nego što je država odlučila da ozvaniči nečiji lik i delo, u ovo pluralno, brzo i preduzimljivo vreme, spomenik je već napravljen. I to ne jedan, nego dva! Nekolicina entuzijasta, sledeći duh Kapetana Toma, uz lični trud i uz pomoć ljudi dobre volje, skupili su sredstva i napravili dva spomenika. Jedan je već gotov i čeka dozvolu lokalnih vlasti da bude postavljen, a drugi je izveden u glini i još se prikupljaju sredstva da se izlije u bronzi. I sve to pre nego što je Vlada odlučila "da obeleži ser Tomov doprinos na primeren način i blagovremeno", kao što je izjavio ministar zdravlja gospodin Henkok.

Na fonu tih koraka u podizanju novih skulptura, odvijao se i proces na kome su osuđeni vinovnici rušenja statue Edvarda Kolstonu, prošlog juna u Bristolu. Oni su se žalili, i sad će njihov slučaj od kršenja javnog reda i mira poprimiti dimenzije pitanja sloboda i slobode izražavanja. Naime, statua Edvarda Kolstona skinuta je sa pijedestala i bačena u bristolsku luku. Kolston je istorijski kon-

troverzan lik, obogatio se trgovinom robljem, bio je, što bi se u današnje vreme reklo – tajkun. Krajem 19. veka dobio je spomenik, naravno, ne zbog doprinosa beskrupuloznoj trgovini robljem, nego u izgradnji Bristola, u kome njegovo ime nose dvorane, škole, trgovci, ulice. Podstaknuto velikim globalnim pokretom "Crni životi vrede", počelo je preispitivanje britanske slavne istorije i uloge nekih vide-nih pojedinaca u njoj, pa je na tom talasu bačena Kolstonova statua. Slika tog čina obišla je svetske medije i društvene mreže.

Možda manje radikalan primer redefinisiranja istorijskih spomenika jeste slučaj umetnice Kare Voker, koja je ustalasila javnost svojom skulpturom *Fons Amerikanus*, izloženoj u Tejt Modern galeriji u Londonu. Ona je napravila repliku *Memorijalne statue kraljice Viktorije* u obliku fontane na kojoj stubove oslonca britanske imperije – postojanost, pravičnost i istinu – umesto mitoloških figura predstavljaju figure crnih afričkih robova isprepletane sa figurama belih robovlasnika, omčama i lancima. Autorka svoju skulpturu naziva kontramemorijalom.

Dugačka je lista spomenika koji zahtevaju preispitivanje istorijskog značaja i uloge njihovih nosilaca. U Oksfordu, Henri Rods, veliki sponzor i donator Oksfordskog univerziteta, istovremeno je i osnivač aparthejda i neorobovlasničke države Rodezije. U Londonu, Robert Miligan je dobrotvor, ali i vlasnik mnogobrojnih robovskih plantaža šećerne trske. Podnet je zahtev da se preimenuje zgrada Univerziteta u Liverpulu nazvana po premijeru Gledstonu zbog njegovih stavova o ropstvu. Baden Pael, osnivač skautskog pokreta ali i simpatizer autoritarnih režima, dobio je stalnu počasnu stražu od strane skauta kako bi se sprečili napadi na statuu. Čerčil takođe nije bez kontroverzi: njegova statua u Londonu je jednog jutra osvanula sa natpisom "Bio je rasi-sta". Ukratko, ispod patine statua ozbiljnih i dobronamernih građana, nagizdane gospode u pompeznim pozama, počelo je da se pomalja njihovo drugo lice, ne tako slavno i ne tako otmeno.

Sve ovo vezano za javne spomenike praćeno je velikom diskusijom koju je vreme izolacije i nedostatak drugih sadržaja učinio veoma živom. Nije mnogo statua uklonjeno, neke su prekrivene tarabama da ne bi bole oči javnosti. Jer, preovladalo je stanovište da proces istorijskog preispitivanja treba malo usporiti. Glasovi za očuvanje spomenika nisu stigli samo od zadrth tradicionalista, nego i od onih koji su tražili preispitivanje i drugačije predstavljanje britanske istorije. Njihov argument tvrdi da bi uklanjanje spomenika samo izbrisalo i zaturilo taj mračni deo prošlosti i pomoglo da se lakše zaboravi, što je kontraproduktivno. Jer paradoks spomenika je da odrazi, predstavi, ali i da uzbudi i provocira sećanje i razmišljanje o istoriji. Neki spomenici i spomen-obeležja vas obrađuju, a neki razljute, kako da koegzistiraju zajedno? Međutim, bilo da su mesta protesta ili podrške, spomenici na čudan i kontradiktoran način ispunjavaju svoju funkciju podsećanja, pa imao on pozitivan ili negativan predznak.

ACO DIVAC

I'm back

Majkl Džordan je 18. marta 1995. najavio da se vraća na teren, posle pauze od godinu i po dana. Pokušaj nastavka karijere u poznim igračkim godinama obično je povezan sa mučnim podsećanjem na trenutke stare slave, ali ono što važi za sve, ne važi i za Džordana. Sledeće tri godine bile su samo nastavak blistave košarkaške karijere i potvrdile su ono što su svi znali i ranije – da je Majkl najbolji košarkaš svih vremena

Prvi kontakti ljubitelja košarke na ovim prostorima sa NBA ligom, osamdesetih godina prošlog veka, bili su povezani sa VHS kasetama i snimcima velikih finala, koja su tih godina bila rezervisana za Los Anđeles Lejkerse i Boston Seltikse. Nije moguće danas objasniti kolika je tada bila razlika između evropske košarke i NBA lige. Medžik Džonson, plejmejker Lejkersa visok 206 centimetara, protiv Larija Birda, koji je sa istom visinom igrao krilo i beka šutera, izgledali su nam kao vanzemaljci. Centri koji trče u kontrapad, snaga igre u odbrani, brzina košarke i atletske sposobnosti bili su nešto neviđeno pre toga.

VHS kasete sa takmičenjem u zakucavanju na olstar vikendu 1985. godine kružila je i bila presnimavana do trenutka kada se gotovo ništa nije moglo razaznati. Pobedio je Dominik Vilkins. Na lokalnom terenu smo je satima prepričavali jedni drugima ne verujući šta smo gledali. Čovek skoči, u skoku spusti loptu do visine članaka, usput bezmalo udari glavom u obruč i zakuca preko glave. Mislili smo da smo videli sve što se tiče zakucavanja.

Potom se i na našoj televiziji moglo videti sve više NBA mečeva u odloženim snimcima, ali je to uvek bilo rezervisano za velika finala i olstar utakmice. Tako je bilo i sa takmičenjem u zakucavanju na olstar vikendu 1987. godine, i duelom između Dominika Vilkinsa i nove mlade zvezde Majkla Džordana. Već tada je Džordan važio za fenomenalnog strelca i atletu u prosečnim Čikago Bulsima. U nikad viđenom duelu pobedio je Džordan, zakucavši loptu u obruč odrazom sa lini-

je slobodnih bacanja. To zakucavanje bilo je omaž Džulijusu Irvingu, Doktoru Džeju, koji je to uspeo pre njega. Fotografija raširenih nogu u letu pre zakucavanja postala je kasnije zaštitni znak NBA lige.

Godine uspona

Majkl Džordan je još kao član univerzitetskog tima Severne Karoline pokazivao da se radi o velikom talentu. Šut za pobeđu, ono što ga je odvajalo od svih igrača kroz istoriju i koji je izvodio nebrojeno puta u karijeri, prvi put je pokazao na najvažnijem meču u univerzitetskoj ligi – u finalu je 1982. godine iz skok-šuta doneo svom timu titulu. Kasnije je, sećajući se toga, izjavio kako je taj koš učinio više za njegovu karijeru nego sve posle toga. Samopouzdanje je nešto što ga je vodilo kroz celokupnu karijeru. Preuzimao je na sebe sve odlučujuće šuteve i pogađao kada je bilo najvažnije.

Prekretnica u Džordanovoj karijeri je bila 1984. godina. Kao član reprezentacije SAD osvaja zlatnu medalju na Olimpijskim igrama u Los Anđelesu, kao trećeg pika na NBA draftu uzimaju ga Čikago Bulsi i potpisuje ugovor sa do tada malo poznatim proizvođačem sportske opreme Najkijem.

Tokom narednih šest godina obara mnoge rekorde koji su i danas na snazi. U svakoj sezoni je bio najbolji strelac lige, a u svojoj drugoj godini u NBA, na trećoj utakmici plej ofa protiv velikih Seltiksa postiže 63 poena. Postaje najbolji strelac i odbrambeni igrač NBA lige u istoj sezoni. Individualni uspesi se nižu, ali nikako ne uspeva da sa prosečnim timom Čikago Balsa uradi nešto više od stalnih poraza u plejofu, najpre od Seltiksa, kasni-

je od Detroit Pistonsa, koji ih eliminišu iz plejofa tri godine zaredom.

Frustracija koju je doživljavao u utakmicama plejofa protiv Detroit Pistonsa formirala ga je u potpuno drugačijeg igrača. Nikada nije podnosio poraze. Ceo tim Pistonsa je svoju odbranu podredio čuvanju Džordana. Kada nisu mogli pojedinačno da ga zaustave, pravili su nad njim faulove za koje bi danas bili izbačeni sa terena. U odnosu na tadašnje vreme, danas je mnogo lakše dati 30 koševa po utakmici. Grubost i jačina odbrane bili su zaštitni znak NBA lige osamdesetih i devedesetih, a to što je u tim godinama bio najbolji strelac lige govori sve o Džordanovim kvalitetima.

Uz Fila Džeksona kao trenera i sa Skotijem Pipenom i Horasom Grantom kao odličnim košarkašima koji su mu nedostajali u ranijim godinama, počinje nova era u košarci. Sklapa se generacija koja tri godine za redom postaje prvak NBA lige, ali u trenutku kada se ne vidi kraj dominacije ovog tima, dolazi do objave koja je potresla ceo košarkaški svet. Početkom oktobra 1993. godine Majkl Džordan objavljuje da se povlači iz košarke.

Košarkaška penzija

Kada je vreme da se napusti vrhun-ska sportska karijera? Da li je to trenutak kada se više nije u najboljoj formi ili kada godine primoraju na tako nešto?

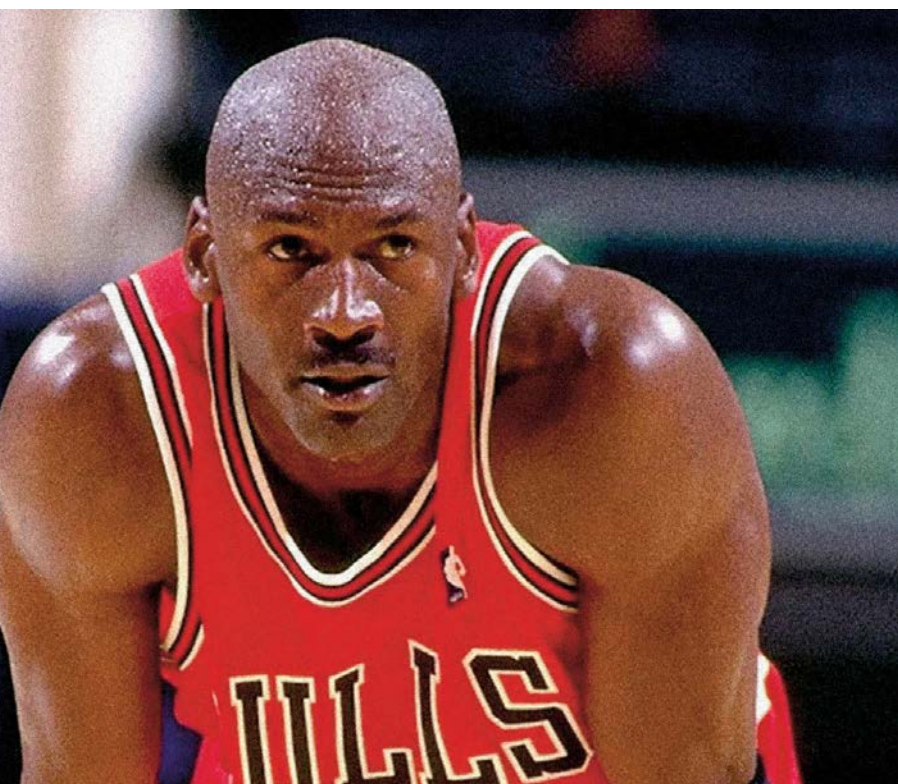

Foto: Pepitoet

Statistika posle povratka (1995–1998)

- Tri puta prvak NBA lige;
- Najbolji strelac lige tri puta,
1995–96 sa prosekom od 30,4 poena
po utakmici;
1996–97 sa prosekom od 29,6,
1997–98 sa 28,7 koševa po utakmici;
- Dva puta MVP lige (1995–96 i 1997–98);
- Tri puta MVP finala NBA (1996–98).

Možda trenutak kada više nije moguće podnositi slavu? Kod Majkla je više faktora uticalo na ovu odluku, pre svega ubistvo njegovog oca tri meseca ranije. Bliskost koju je osećao sa ocem tokom košarkaške karijere je nešto što do tada nije bilo viđeno. Od univerzitetskih dana pa sve do poslednjih trenutaka u NBA ligi bili su nerazdvojni. Stalno je isticao ljubav i zahvalnost prema ocu koji ga je pratio na svim utakmicama tokom karijere. Svaki uspeh je delio najpre sa ocem, a kasnije sa saigračima. Takođe, dosta je učinio i zamor koji je osećao posle osvojene zlatne medalje na Olimpijskim igrama u Barseloni 1992, kada su Amerikanci prvi put na Olimpijadi poslali *dream team* sastavljen od profesionalaca iz NBA lige. Imidž najveće žive sportske zvezde ozbiljno je bio narušen glasinama o zavisnosti od kockanja i dugovima prema ozbiljnim kriminalnim krugovima. Više ništa nije morao nikome da dokazuje, a želja za normalnim životom van sporta bila je sve jača.

Objava da napušta košarku oborila je akcije NBA lige za trećinu. U pokušajima da se marketinški izmisli novi Majkl Džordan prolazi narednih godinu i po dana. Čikago Bulsi povlače dres sa brojem 23 i na taj način iskazuju poštovanje za sve što je učinio za ovaj klub.

Za to vreme, Majkl igra bejzbol u nižerazrednom timu želeći da ispuni že-

lju svog oca koji ga je nekada video kao bejzbol igrača, a ne košarkaša. Tek pošto je naučio da će biti zamenjen ozbiljnijim igračem na svojoj poziciji, saziva legendarnu konferenciju za štampu i na njoj poručuje: "I'm back". ("Vraćam se").

POVRATAK KRALJA

Povratak Majkla Džordana na teren obeležio je i najveći televizijski rejting u dotadašnjoj istoriji NBA lige. Džordan oblači dres sa brojem 45. Akcije NBA su na rekordnom nivou u poslednjih pet godina, ali prva utakmica pokazuje da nije ni blizu svoje najbolje igre. To se i očekivalo. Pomaže Bulsima da uđu u plejof i da doguraju do polufinala Istočne konferencije protiv Orlando Medžika. Legendarna izjava Nika Andersona posle pobede njegovog tima, koja je obišla planetu, glasila je: "Nije izgledao kao stari Majkl Džordan, 45 nije eksplozivan kao nekada 23".

Ako je nešto pokretalo Džordana tokom karijere da ide i preko granica svojih mogućnosti, to je bila njegova želja za dokazivanjem i luda motivacija, obično izazvana reakcijom ili izjavama nekih igrača. To mu je sada bilo potrebno više nego ikad.

U međuvremenu, u Bulsima su Toni Kukoč, uz Skotija Pipena i Rona Harpera, predstavljali okosnicu ekipe, kojoj se pridružuje najbolji skakač i odbrambeni igrač NBA lige, ekscentrični Denis Rod-

man, čiji temperament je u Čikagu konačno kanalisano. Stvara se najbolji košarkaški tim u istoriji NBA lige.

Toni Kukoč je nedavno izjavio kako su treninzi Čikago Bulsa tokom priprema za sezonu 1995/1996 jedino mogli da se porede sa pripremama reprezentacije Jugoslavije u njegovim mlađim danima. Džordan je pre svega gurao sebe do granica, pa tek onda prigrabivao saigračima na zalaganju, priseća se Kukoč tih godina; problem je bio u tome što je njegov uobičajeni intenzitet treninga bio nedostižan drugim igračima. Bulsi do plejofa pobeđuju u 72 od 82 utakmice i postavljaju rekord NBA lige u broju pobeda, a naredne tri godine osvajaju titule prvaka NBA lige.

Bilo je u istoriji sporta velikih povrataka, pre svega golfera Tajgera Vudsa, ali u globalno popularnim sportovima ne postoji veći primer posvećenosti sportu od povratka Majkla Džordana. Koliki uticaj je imao na košarku i šta je predstavljao za vreme karijere najbolje se može sagledati u dokumentarnom filmu "Poslednji ples", u kome je akcenat stavljen na poslednju godinu njegove karijere, kao i na godine provedene u Čikago Bulsima.

Ostaće večno upamćen kao "Njegovo leteće visočanstvo" i kao čovek koji je uzdigao košarku na nivo planetarnog spektakla.

ALEKSANDAR ALEKSIĆ

Lišen pojedinih reči

Priča o okolnostima pod kojima je u zaostavštini Fransoaz Sagan otkriven roman Četiri strane srca, o kome se ništa nije znalo, istovremeno je i priča o ludom životu, negdašnjem

“Čuvam, pošteno govoreći, samo nejasno sećanje o načinu kako je ovaj rukopis došao do mene”, napisao je Denis Vesthof u predgovoru romana Četiri strane srca, koji je pronađen u zaostavštini njegove majke Fransoaz Sagan, zaturen “u gomili dosijea, dokumenata i različitih arhiva”. Fransoaz Sagan je jedna od najčuvenijih spisateljica prošlog veka i zbog svojih knjiga i zbog burnog života, pa se moglo očekivati da će se izdavači otimati o njega. Ali, od momenta kad je njen sin otkrio tekst, pa do dana kad ga je 2019. godine objavio francuski izdavač “Plon”, prošlo je desetak godina. Evo zašto.

Fransoaz Sagan je napisala 20 romana, tri knjige kratkih priča, devet pozorišnih komada, filmska scenarija, autobiografiju, putopise, tekstove za šansone, a upamćena je pre svega po prvom romanu *Dobar dan, tugo* iz 1954. godine zato što ga je napisala sa samo osamnaest godina, ali i zato što je u njemu opisala raznorazne amorálnosti patrijarhalnog društva, o čemu se do tada čitalo. Novinarima je objašnjavala da čita još od malena, da obožava Prusta, Stendala i Kamija, a da je *Dobar dan, tugo* napisala iz dosade, tokom leta, pošto je izbačena iz katoličke srednje škole, kako bi otkrila da li će uopšte uspeti da ga završi. Nakon dva-tri meseca predala ga je izdavaču. Ispod naslova i svog pravog imena Fransoaz Kuare napisala je datum rođenja kako bi izdavaču bilo jasno da joj je tek osamnaest. Nekoliko dana kasnije ponuđen joj je ugovor. Potpisujući ga, promenila je prezime u Sagan, po princezi Sagan iz Prustovog *Traganja za izgubljenim vremenom*.

Godinu dana nakon toga, roman je prodat u više od milion primeraka i preveden na 25 jezika. Javnost ju je ili dizala u nebesa ili svrstavala u nemoralne. Ove druge Saganova je opravdavala činjenicom kako je bilo nezamislivo da devojka od 17 godina, koliko ima njena junakinja, “vodi ljubav sa mladićem svojih godina

u koga nije zaljubljena, a da za to ne bude kažnjena. Bilo je nezamislivo pustiti devojke da koriste svoje telo kako žele, da iz njega crpe zadovoljstvo, a da za to ne trpe posledice”. Međutim, bez obzira na kritike, Saganova je preko noći postala bogata, kupila je stan u Parizu i “jaguar”, pravila lude žurke, trošila novac na alkohol i skupe automobile, kockala se, bila u ljubavnim vezama i sa muškarcima i sa ženama. Veliki prijatelji su joj bili Sartr, Miteran, Truman Kapote, Ava Gardner. Kad je primila prvi milionski honorar, iznajmila je avion i odvela društvo u Brazil, sve potrošila, pa se nakon toga dogovorila sa izdavačem da joj ubuduće honorar šalje u mesečnim ratama. Jedna od njenih često citiranih rečenica je: “Novcem se ne kupuje sreća, ali bih radije plakala u jaguaru nego u autobusu.” Zbog povreda u saobraćajnoj nesreći primala je morfijum i postala zavisna od droge.

U zreloom dobu dva puta je optužena za posedovanje kokaina, ali je oslobođena zbog nedostatka dokaza. Osumnjičena je i da nije platila porez na 830.000 evra koje je primila od jednog biznismena kao nagradu što se zauzela kod bivšeg francuskog predsednika Miterana da njegovu firmu angažuje za otvaranje naftnih bušotina u Uzbekistanu. Suđenje je prekinuto pošto joj je u to vreme zdravlje već bilo narušeno – njen advokat je rekao da ona ne razlikuje sto franaka i sto miliona franaka. Poslednju deceniju života provela je u svojoj seoskoj kući, zaboravljena.

Udavala se dva puta. Brak sa 20 godina starijim izdavačem Gijem Šelerom trajao je dve godine, a sa Robertom Vesthofom dobila je sina Denisa već u prvoj godini braka. Denis Vesthof je fotograf, danas živi u Parizu i ima dva sina. Prema njegovoj priči, Saganova i Vesthof su se

VREME SLAVE: Fransoaz Sagan
Foto: wikipedia.org

upoznali na brodu kojim je njegov otac, u tom momentu pilot američkog vazduhoplovstva ali i student vajarstva i maneken, krenuo za Francusku pošto je odlučio da poseti Pariz. Na brodu je upoznao mladog aristokratu Roan-Šaboa, koji je bio blizak prijatelj Fransoaz Sagan, a ona je u to vreme bila intimna sa bogatom i lepom ženom Paolom Sent-Žist. Međutim, Paola i Roan-Šabo su odlučili da se venčaju iz poslovnih razloga, i da medeni mesec provedu kod Saganove u njenom domu u Normandiji. I sve bi bilo u redu da se Roanu nije pridružio njegov američki prijatelj sa broda Robert. “Tanjiri su leteli u svim pravcima”, pričao je medijima Denis Vesthof, “dok moja majka i Bob nisu ušli u njen lambordžini i pobjegli na plažu. Tako je počela ljubavna priča između njih, priča koja je trajala oko deset godina i još dve godine nakon razvoda. Rođen sam iz ljubavi srećnog para. Tokom prvih meseci nakon mog rođenja svi smo se preselili u veliki stan mog dede i bake u Parizu. Ubrzo, moji roditelji su se vratili svojim starim navikama,

**fransoaz
sagan**

Autorka kultnog romana *Dobar dan, tugo*

*Četiri
strane
srca*

POSLEDNJI, DOSAD
NEOBJAVLJENI ROMAN

pa sam ja mnogo meseci tokom godine živeo sam u kući bake i deke. Moj otac je bio vajar i ljubitelj opere, bio je poznat po eleganciji, šarmu i prijatnom ponašanju, i voleo je i žene i muškarce. Moja majka je bila dobar partner za igre, ona je oblikovala moj književni ukus, zajedno smo uzimali časove klavira, mnogo smo se smejala i imali smo divne trenutke. Bila je puna čovečnosti, velikodušna, prefinjena, topla. Volela je noćni život i uglavnom ljude koje susrećeš uz čašu viskija na noćnim terevenkama, imala je slabost prema autsaderima, lutalicama, avanturistima.”

Nakon njene smrti 2004. godine, ostao je dug prema državi od oko milion evra koji je trebalo otplatiti. Zahvaljujući nekadašnjem francuskom predsedniku Nikoli Sarkoziju, nađen je način kako da se reši taj problem, čime je omogućeno da njen sin 2007. godine primi njenu zaostavštinu. Tu je, u gomili dosijea, Denis Vesthof pronašao tekst “otkucan na pisačkoj mašini” malog obima, “u plastičnim koricama – onim istim koje koriste studenti kada objavljuju svoje teze”. Imao je dva dela, naslov prvog je bio Četiri strane srca, a drugi je bio bez naslova i nedovršen, i bio je očigledno više puta “kopiran pa slova nisu bila potpuno čitljiva. Precrtavanja, primedbe na tekstu i ispravke, čije poreklo nisam znao, unošene su na različite načine”, a još je, “lišen pojedinih reči, katkad i čitavih odlomaka, patio od velikih nepovezanosti”. Ukratko, zahtevaio je mnoge popravke i dorade, pa ga je Vesthof sklonio “na dno jedne fioke duže vreme” dok ne nađe nekog od poverenja kome bi ga poverio na čitanje. Taj neko je bio Žan-Mark Rober, urednik izdavačke kuće “Stok”, ali nisu ostvarili ideju da dorađivanje romana povere jednom od savremenih pisaca, pa je rukopis opet vraćen u senku sve dok se tog posla nije latio sam Denis Vesthof.

Roman Četiri strane srca objavljen je tek dvanaest godina pošto je otkriven. Na srpskom jeziku je objavljen već naredne godine, u izdanju “Lagune” i u prevodu Nade Bojić.

SONJA ĆIRIĆ

Sloboda od siromaštva

Dokazano je da siromaštvo prouzrokuje smanjenje inteligencije. Pa ipak, to nije razlog što siromašni donose pogrešne odluke – zadužuju se više, štede manje, puše više, manje vežbaju, više piju, nezdravo se hrane, kockaju se više

Kao što se na zdravstvenu zaštitu i obrazovanje, barem do njihovog određenog nivoa, počelo gledati kao na pravo a ne kao na privilegiju, tako se i sloboda od siromaštva može posmatrati na sličan način. Poslednjih meseci u fokusu se našla i stara ideja o univerzalnom osnovnom dohotku (Universal basic income – UBI) – bespovratnoj i bezslovnoj novčanoj pomoći stanovništvu. Prema toj ideji, država bi svim građanima isplaćivala nepovratno određenu sumu novca koja bi pokrivala osnovne životne troškove, ne postavljajući nikakve uslove i bez prethodne provere imovinskog stanja. Kako kaže britanski novinar Pol Mejsen: “To je novac koji dobijamo zato što postojimo, a ne zato što radimo.”

Uzroci siromaštva su, svakako, raznorodni i u mnogim slučajevima neko se u njemu može naći ne samo zbog sistemske nejednakosti, eksploatacije ili nepravde, već i zbog sopstvenih grešaka, nedostataka ili jednostavno lenjosti. Tako su i mnogi zdravstveni problemi i bolesti uzrokovani lošim životnim navikama i ponašanjem, ali da li bi društvo našeg veka smelo da slegne ramenima i konstatuje kako su siromašni ili bolesni sami krivi za svoje stanje, više i nije ozbiljno pitanje. Sve je više onih iz različitih delova političkog spektra koji misle da se u vezi sa siromaštvom nešto mora preduzeti i iz ekonomskih, ali možda i pre iz moralnih razloga, jer svi indikatori pokazuju da su rezultati života u oskudici zastrašujući.

UZGAJIVAČI ŠEĆERNE TRSKE

Mnogobrojna otrežnjujuća istraživanja pokazuju da siromaštvo, osim očekivanog skraćivanja životnog veka ili nižeg nivoa obrazovanja, dovodi čak i do sma-

njenja količnika inteligencije. Čuven je, u tom smislu, slučaj uzgajivača šećerne trske u Indiji. Ljudi koji se tim poslom bave gotovo sav prihod ostvaruju neposredno posle žetve, dakle, deo godine su relativno siromašni a deo godine bogatiji. Istraživanje koje je sproveo Eldar Šafir sa Prinstona pokazalo je da su na IQ testu pre žetve gubili 14 odsto inteligencije u odnosu na testove posle dobijanja zarade. Takav pad inteligencije ekvivalentan je onom do koga dolazi pri sistematskom uskraćivanju sna. Rutger Bregman, holandski istoričar, zapitao se zašto siromašni donose toliko pogrešnih odluka – zadužuju se više, štede manje, puše više, manje vežbaju, više piju, nezdravo se hrane, kockaju se više... Oni ne donose pogrešne odluke zato što su glupi, već zato što bi u tim okolnostima svako ili makar velika većina nas takođe donosila pogrešne odluke. I to je razlog što mnogobrojni edukativni vladini programi za suzbijanje siromaštva ne uspevaju – siromaštvo nije samo nedostatak znanja.

Zagovornici univerzalnog osnovnog dohotka kažu kako bi trebalo da prestanemo da se pretvaramo da znamo bolje od siromašnih, da im šaljemo odeću, plišane igračke i primoravamo ih da učestvuju u skupim vladinim programima, već bi se valjalo rešiti birokratije zadužene za pomoć siromašnima i dati im novac direktno, a oni će kupiti stvari koje su im zaista potrebne, umesto stvari za koje državni eksperti misle da su im potrebne. Manje ili više parcijalni eksperimenti sa univerzalnim osnovnim dohotkom sprovedeni su u velikom broju zemalja – Škotskoj, Kanadi, Tajvanu, Keniji, SAD, Iranu, Mongoliji, Brazilu, Nemačkoj, Španiji, Holandiji, Japanu, a poslednji takav

program završen je nedavno u Finskoj. Osim poboljšanja materijalnih okolnosti, rezultati pokazuju pad broja hospitalizovanih, bolje rezultate na školskim testovima, smanjenje slučajeva kućnog nasilja i kriminaliteta uopšte. Nije zabeležen značajan broj ljudi koji su napuštali svoje poslove, naprotiv, veći broj primalaca UBI-ja je pokazao interes za pokretanje sopstvenih biznisa, u nekim slučajevima

rade i koji sa porastom prihoda gube sve beneficije koje su imali, stabilizacije ekonomije u kriznim periodima, smanjenja različitih oblika diskriminacije. Takođe, siguran mesečni prihod, kako dosadašnja iskustva potvrđuju, omogućava ljudima da sačekaju bolje poslove, produže školovanje ili da obavljaju poslove koje tržište rada ne plaća, kao što su volontiranje ili humanitarni rad.

voga čoveka". Ipak, svi primeri do sada pokazuju da ljudi znaju da se brinu o sebi i da umeju da donose odluke povoljne po sebe i svoje porodice samo ako im se pruži prilika.

I na kraju, da li je moguće finansirati *Universal basic income*? Računice pokazuju da bi redovni prihod koji bi držao stanovništvo iznad granice siromaštva, koja, naravno, varira od zemlje do zemlje,

bio oko 6 odsto bruto nacionalnog dohotka. Taj procenat bi trebalo smanjiti za visinu ušteda koje se postižu ukidanjem drugih vladinih programa i smanjenjem administracije. Iako ne zvuči kao preterano visok procenat, radi se o ogromnim svotama novca koje bi trebalo obezbediti promenama u poreskoj politici, povećanjem produktivnosti i uvođenjem novih tehnologija, smanjenjem državnog aparata i preraspodelama unutar budžeta svake zemlje. Imajući to u vidu, Milton Friman je predložio modifikaciju UBI-ja u obliku takozvanog negativnog oporezivanja. Po toj ideji, novčanu pomoć bi dobijali samo oni građani čiji su prihodi ispod granice siromaštva i to tako da se razlika između njihovih primanja i te granice nadomesti mesečnim isplata

Foto: pexels

došlo je čak i do rasta štednje, a istraživanje u Japanu je pokazalo da 70 odsto učesnika oseća porast subjektivnog osećaja sreće. Zvuči sjajno, ali svakom se sigurno nameće jednostavno pitanje – ko će to da plati? Vrlo brzo ćemo i o tome.

PREDNOSTI I MANE

Ideju UBI-ja zastupala je i danas zastupa ideološki i na druge načine šarenolika grupa ljudi – od Tomasa Mora, Bertranda Rasela, Martina Lutera Kinga i nobelovca Milтона Fridmana do Stivena Hokinga, Ilona Maska, Janisa Varufakisa, Bila Gejtisa i aktuelnog pape Frensis. Oni kažu da bi sprovođenje ove ideje, osim očiglednih benefita po kvalitet života i zdravlje ljudi, dovelo i do smanjenja državne birokratije – UBI bi zamenio niz socijalnih programa, kojih samo u SAD ima više od 150, povećanja potražnje, što bi primoralo biznise da nude kvalitetnije robe i usluge, zaustavilo bi svojevršno kažnjavanje ljudi koji

Protivnici su, možda paradoksalno, istovremeno i desničari i levičari, posebno oni ekstremniji. Evropski levičari veruju da je UBI poniženje za radničku klasu koja dostojanstvo može steći samo kroz plaćeni rad; sličan argument, iz svojih udobnih kancelarija, iznose sindikalni lideri, koji sasvim ozbiljno u sindikalnoj štampi govore da se moraju zanemariti sve druge teme i raditi samo na podizanju nadnica za postojeće poslove; neomarksistima različitih provincijalnosti je, izgleda, važnije da bogati osiromaše nego da se siromašni obogate i to demonstiraju na svakom koraku; američki republikanci kažu da će UBI uništiti američki san i ljude učiniti lenjima, a zajedničko i za jedne i druge je da im se ljudi ne dopadaju ovakvi kakvi su, nego bi da nešto urade sa njihovim ličnostima. Nešto stariji čitaoci će se ovde možda prisetiti one zastrašujuće koračnice u kojoj se dečijim glasovima pretilo: "Stvorićemo no-

nim isplata iz budžeta. Na taj način, troškovi ovakvog programa bili bi drastično smanjeni, a ipak očuvana osnovna funkcija UBI-ja – držanje svih ljudi van siromaštva.

Za nas koji živimo u nestabilnom i fragmentisanom društvu, u kome se dodatno forsiraju i veštačke ideološke podele, pa smo, osim patriota i izdajnika ili pravoveraca i bezbožnika, dobili i neakve neomarksiste i kapitaliste sa druge strane, ideja univerzalnog osnovnog dohotka mogla bi da pomogne i u ublažavanju ovakvih, za 21. vek, apsurdnih pojava. Ne radi se, naravno, o čežnji za neakvim nametnutim jedinstvom ili sabornošću, već o potrazi za minimumom zajedničkih vrednosti bez kojih se svako društvo neminovno raspada. Za početak, ne bi bilo loše poći od toga da svi želimo dobro svojoj zajednici, a da se razlikujemo samo po razmišljanjima kako taj boljitak ostvariti.

NEBOJŠA BROČIĆ

Opasno zračenje

Grad Ipsvič pored Brizbejna u Australiji poprište je važnog eksperimenta. Australijanci tamo testiraju sistem za automatsko upravljanje vozilima u saobraćaju. Kada se sve uhoda, to bi trebalo da bude prvo mesto na tom kontinentu gde vozač u automobilu neće biti neophodan. Za sada su ipsvički vozači bolje informisani od drugih vozača u Australiji.

Sistem funkcioniše tako što automobil koji je opremljen da prima poruke i emituje ih na ekranu obaveštava vozača šta se događa oko njega. Koliko će trajati zeleno svetlo prema kojem se kreće, da li će stići da se zaustavi na vreme. Gde se nalaze drugi učesnici u saobraćaju, povezani istim sistemom. Koliko je ograničenje brzine u ulici kojom se kreće i da li ga on prekoračuje. Da li je izabrao najbolji put do željenog cilja. Možda vam se čini da to manje-više imate i na Gugl mapama, ali ovaj sistem je daleko precizniji jer podatke uzima sa senzora na terenu i u drugim automobilima. Ali, da bi ušao u upotrebu, potrebno je promeniti zakone i osavremeniti sva vozila, što će potrajati barem nekoliko godina, verovatno i duže.

Jer modernizacija može da ide i u drugom smeru, a to ovih dana otkriva Ilon Mask. Kineske vlasti su objavile da pripadnici vojske i zaposleni u državnim institucijama ne smeju da voze "Tesla" automobile iz bezbednosnih razloga. Ne zato što su utvrdili da "Tesla" ima nebezbedan sistem za automatizovanu vožnju, već suprotno – sistem je previše dobar!

Kinezi misle da "Tesla" automobili prikupljaju previše podataka kako bi vožnju učinili bezbednom i udobnom, od kojih bi neki mogli da se upotrebe za špijuniranje osoba koje se u automobilu voze. Američka firma ima pristup tim podacima iako se automobili za kinesko tržište proizvode u Kini. Možda su namere "Tesle" časne, ali Kinezi ne

bi da rizikuju i smatraju da ako nema automobila, nema ni problema.

Ilon Mask reagovao je munjevito, budući da trećinu vozila prodaje u Kini i u lošoj 2020. godini tamo je imao rast prodaje od 123 odsto, pre svega prodajom Modela 3. On je rekao kako se "Tesli" ne isplati da zloupotrebi nečije podatke, jer bi to bio kraj njihovog poslovanja. Ko bi hteo da se vozi u automobilu koji ga špijunira, možda i snima šta govori u kabini, sve kako bi mu veštačka inteligencija pomogla da mu život i vožnja budu prijatniji?

Tu dolazimo do zajedničkog problema Ipsviča, Šangaja i svakog puta na svetu koji žudi za digitalizacijom. Da bi sistem radio kako treba, on mora da zna sve o namernama putnika namernika. Kuda ide, zašto ide, kada treba da stigne, s kim treba da se sretne i odakle taj dolazi, i da li će da kasni? Sve to utiče da centralni, veštački mozak odluči koji vam je prioritet pri prolazu kroz raskršnicu, na primer, kao i brzina kretanja. Ali, svi ti podaci mogu lepo da posluže nekom za potpuno druge zaključke; zamislite samo šta bi s tim mogla da napravi neka opravdano ljubomorna žena ili muž. A tek "služba".

Zato oni koji se ovih dana bune protiv 5G mreže nisu sasvim u krivu, samo gledaju u pogrešnog emitera. Nikakva opasnost ne preči od antene, mnogo veće posledice ćemo osećati zbog podataka koje mi emitujemo o sebi, a koje će buduća mreža svesrdno i obavezno prikupljati. Dovoljno će biti da u kući imate modernu belu tehniku, sve i da se oslobodite mobilnog telefona, što je već praktično nemoguće. Ne vredi ni da se uzdamo u tipove kao što je Sajmon Vekert, umetnik, koji je u kolica strpao pedesetak mobilnih telefona i gurao ih praznom ulicom sluđujući Gugl mapu. Ona je momentalno prikazala zagušenje saobraćaja, pa u Guglu već smišljaju kako da se odbrane od takvih hakera.¶

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	720 RSD	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu prodaja@vreme.com, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i
www.novinarnica.net prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

PLUTO

ALEKSANDAR ZOGRAF.

MNOGI NARODI POZNAJU VEROVANJE O PROSTJAKU ILI SIROMAŠNOM PUTNIKU KOJI JE ZAPRAVO PREOBRAŽENO BOŽANSTVO. U STAROJ GRČKOJ, **PLUTO** JE BIO DOBRI BOG, KOJI JE ZEMLJOM HODAO KAO NEUGLEDNI SLEPI STARAC, DONOSEĆI BOGATSTVO I PROSPERITET SMRTNICIMA KOJE BI SLUČAJNO SREO. **ARISTOFAN** (446 -

386 PNE) U SVOJOJ KOMEDIJI "PLUTO" OPISUJE SUSRET GRAĐANINA **HREMILA** I NJEGOVOG ROBA **KARIONA** SA BOŽANSTVOM ČIJE PRISUSTVO SVI PRIŽELJKUJU, I IZMEĐU NJIH SE RAZVIA DIJALOG O LJUDSKOJ POMAMI ZA MATERIJALNIM DOBRIMA...

PLUTO, TI SVOJIM DAROVIMA POKREĆEŠ SVE, I DOBRO I ZLO...

MA, NIJE VALJDA DA JE SVE TO SAMO ZBOG MENE?

TVOJIM DAROVA NIKAD DOSTA. SVEGA SE MOŽEŠ ZASITITI, ČAK I LJUBAVI...

...HLEBA...

...MUZIKE...

...SLATKIH KOLAČA...

ČAK I ČASTI...

...PECIVA...

...JUNAŠTVA...

...SMOKAVA...

...I SLAVE...

...KAČAMAKA...

...PA I VOJNOG
ZAPOVEDNIŠTVA...

...ALI TEBE SE NIKO ZASITIO NIJE. KO POSEDUJE TRINAEST HILJADA, ŽUDI DA STEKNE ŠESNAEST, PA SE USPINJE DA NAMAČNE ČETRDESET HILJADA I TVRDI DA BEZ TE SUME ŽIVOT JEDNOSTAVNO NEMA SMISLA...

MISLEĆI DA ČENA TAJ
NAČIN PODSTAĆI VRLINU,
HERMIL I KARION NAGOVARAJU
PLUTA DA PRENOĆI U
ASKLEPIJEVOM HRAMU,
KAKO BI IZLEČIO SVOJE
SLEPILO, I MOGAO DA VIDI
KOME DELI BOGATSTVO,
BIRAJUĆI SAMO ONE KOJI
SU POŠTENI.

SREĆA BI TREBALO DA
SE SMEŠI SAMO POŠTENIMA!

U TOJ NAMERI POKUŠAVA DA
IH SPREČI JOŠ JEDNO BOŽAN-
STVO KOJE HODA SVETOM U
PRNJAMA, PENIJA, BOGINJA
SIROMAŠTVA I BEDE, KOJA
POKUŠAVA DA OBJASNI DA
ĆE BLAGOSTANJE SAMO
UPROPASTITI POŠTENE...

BUDE LI ONAKO KAO ŠTO SE
NADATE, NI UMETNOŠĆU NI
NAUKOM SE NE ĆE BAVITI
NIKO, NITI ĆE KO OPEKU
PEĆI NI HALJINE ŠITI...

POGLEDAJTE SAMO DRŽAVNIKE: DOK SU SIROMAŠNI, ONI SE TRUDE ZA NAROD. A KAD SE OBOGATE
ZAHVALJUJUĆI DRŽAVNOM NOVCU, POSTAJU OBESNI I GURAJU NAROD U RAT...

ZASTO ONDA SVI BEŽE OD TEBE, KOJA DONOSIŠ SIROMAŠTVO?

JER IH ČINIM BOLJIM; TEŠKO JE LJUDIMA DA SHVATE DA POSTAJU
BOLJI SAMO KAD SU PRISILJENI DA SE TRUDE!!!

La gioia di vivere

Zadušnice. Pakuju se sveće, šibice, bere se cveće iz bašte. Puni se beli plastični balon vodom. Pakuje se korpa od pletenog pruća, tetka stavlja još neke stvari u crni ceger. Spremamo se za odlazak na groblje. Nešto i ja pomažem, ali sam uglavnom pasivni posmatrač. Klinac sam, možda mi je deset godina. Baka je u crnini, sa obaveznom crnom maramom na glavi. Kolima do groblja ne treba ni deset minuta.

Provlačimo se između humki pazeći da ne nagazimo na nečiji grob, jer je to mnogo gore nego nagaziti živog čoveka. Naše seosko groblje je prilično zapušteno, za neka grobna mesta nije baš jasno gde počinju a gde se završavaju, pa nisam siguran da li sam nagazio na njih ili nisam. I onda osećam grizu savesti.

Prolazimo pored starih nakrivljenih kamenih spomenika, pokušavam na njima da raspoznam davno uklesana imena i godine. Zatim ta mala bizarna crna kuća, mermerni mauzolej, na njemu je epitaf ispisan jasnim slovima, ali nemam želju da pročitam. Stižemo do naše porodične parcele. Krstimo se, ljube se slike na spomenicima, ljube se i pale sveće, pere se vaza i stavlja se u nju sveže cveće. Tetka priča sa pokojnicima kao da su tu, izveštava ih o aktuelnim događanjima, priziva neke njihove zajedničke uspomene. Pali dve cigarete, prvu svojoj pokojnoj sestri koju stavlja na ivicu spomenika, drugu sebi. Delile su istu strast prema cigaretama. Dok duvan i papir lagano dogorevaju do filtera ostavljajući za sobom krivi štap od pepela, tetka komentariše kako se ta cigareta nikad ne ugasi ranije, uvek izgori cela. I baka se obraća umrlima, ali sa mnogo manje lirike, a više gorke tražičnosti u izrazu. U grudima mi se nakuplja nešto bolno, neprijatno čvrsto i poput kristala širi mi se po čitavom telu. I ovde sam uglavnom pasivni posmatrač, mada se na sugestiju starijih i ja krstim desnom rukom sa tri prsta, palim sveću i ljubim fotografije sumorno ozbiljnih lica na spomenicima.

Sledeći put kad se planirao odlazak na groblje pitao sam: "Mogu li ja da ne idem?" Od tada, pa narednih desetak godina, na groblje se išlo bez mene.

Nije to bilo mesto gde sam mogao da se sretnem sa onima kojih više nema. Ako njihove duše još uvek negde žive, bio sam siguran da nisu tamo. Koju godinu kasnije, počeo sam da odlazim sam. Bilo je podnošljivije, ali ni tada nisam osećao da tu ima ičega osim zemlje, kamena i depresivnih fotografija sa kojih me gledaju mračna i beživotna lica, pa sam i od toga odustao. Izbegavao sam i naše i druga groblja kad god sam mogao.

Dosta je godina prošlo od tada, do trenutka kada sam groblja počeo da doživljavam na drugačiji način. Kada sam,

emotivno distanciran, na osnovu natpisa na spomenicima pokušavao da zavirim u nečiju sudbinu ili je iskonstruišem sam, da u estetici i organizaciji groblja prepoznajem širu sliku društva. Posete grobljima počele su da mi budu zanimljive.

Prolazeći, u Bosni, pored muslimanskog groblja sa belim nišanima u koja su uklesani mlad mesec i zvezda, pomislio sam kako različiti narodi svoja religijska uverenja, ali i životne vrednosti, moralna načela pletu, poput puzavica, oko različitih simbola. Kao da bez tih simbola te puzavice ne bi mogle da rastu ni postoje. No, bilo da se uspinju uz krst, mesec i zvezdu, crkveno zvono ili minaret, tri prsta koja se krste zdesna ulevo ili četiri prsta koja to isto rade, ali sleva ude-

sno, uz abdest i klanjanje, liturgiju ili misu, sve te puzavice su u svojoj suštini iste. U svima se kriju ljubav, humanost, praštanje, samilost. Paradoksalno je kako nam upravo te vrednosti u svakodnevnom životu najviše nedostaju. Druga je priča to što se u životu sve da zloupotrebili, pa tako i ove puzavice često neki prepletu tako da iz njih nikne otrovno tr-

nje, ili izrastu u biljke mesožderke koje gutaju glave inovernih, ali i svog sopstvenog naroda.

Gledajući uredno održavana groblja po Zapadnoj Evropi (negde od Slovenije pa nadalje), na kojima svetlucaju drugačije sveće u staklenim kućistima, sve ređe parafinske, sve češće električne, odmah bude jasno da je u pitanju drugi standard sa rešenjima koja su, po meri nas Balkanaca, praktična, ali bez duše. Nije li to i naša ideja celokupnog zapadnoevropskog društva?

Jesenje jutro u Vareni, na obali jezera Komo. Jednom od strmih staza iznad centra mesta sasvim slučajno nailazim na najupečatljiviji prizor te šetnje: usečeno u strme litice visoko iznad jezera, tačno na pola puta do raja, ili u srcu samog raja ako mene pitate, nalazi se lokalno groblje. Prvi utisak je prefinjena estetika sa pravom dozom patine, koja čini da sve ostavlja utisak skladnog, ali ne i sterilnog. Otmeno izvajana mala statua Marije Magdalene stoji uz jedan grob. Zagledam slike na spomenicima. Na jednoj od njih "pizzaiolo", sredovečni nasmejani muškarac sa kuvarskom kapom, drži picu u rukama. Na drugoj fotografiji čikica sa sedom bradom i kačketom, takođe nasmejan, vozi bicikl.

Ljudi koji slave život i raduju mu se čak i kad se suoče sa smrću. Osetio sam bliskost, istom plemenu pripadaju svi koji pokušavaju da utkaju lepo i u radost i u tugu, koji beže od banalnosti i sivila, onog oko njih, ali i onog u njima samima. ¶

BOJAN GERZINA

Foto: stock

 **70^e Internationale
Filmfestspiele
Berlin
Wettbewerb**

JELLA
HAASEALBRECHT
SCHUCH

JOACHIM
KRÓL

BERLIN
ALEXANDER
PLATZ

WALTER
HASENCLEVER

JELLA
HAASE

ALBRECHT
SCHUBERT

JOACHIM
KRÖL

U BIOSKOPIMA **OD 25. FEBRUARA**

© 2012 by The American Psychological Association or one of its allied publishers. This article is intended solely for the personal use of the individual user and is not to be disseminated broadly.

www.berlinalexanderplatz-derfilm.de

   [eOneGermany](#)

SPREMNI ZA AKCIJU?

BMW X3 | X4

SA MINIMALNIM DEPOZITOM
I AKCIJSKOM CENOM OD 48.990€

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec